

CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA EN ELS INFANTS
UN PROGRAMA DE CLASSE

(Adaptació al català del programa “Phonemics Awareness in Young Children” de Marilyn J. ADAMS, Barbara R. FOORMAN, Ingvar LUNDEBERG i Terri BEELER)

DOCUMENT II

Enriqueta GARRIGA FERRIOL
Curs 2002-2003
Modalitat de llicència: A

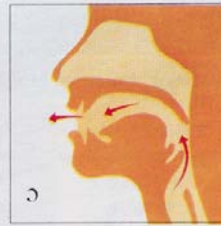
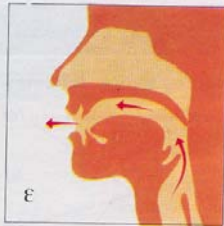
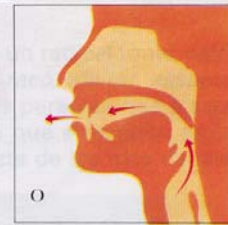
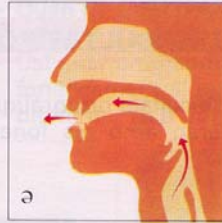
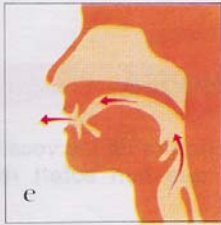
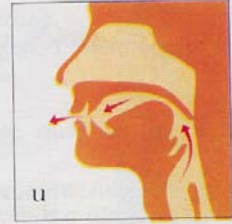
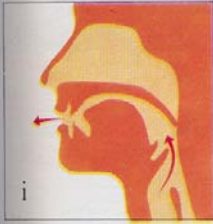
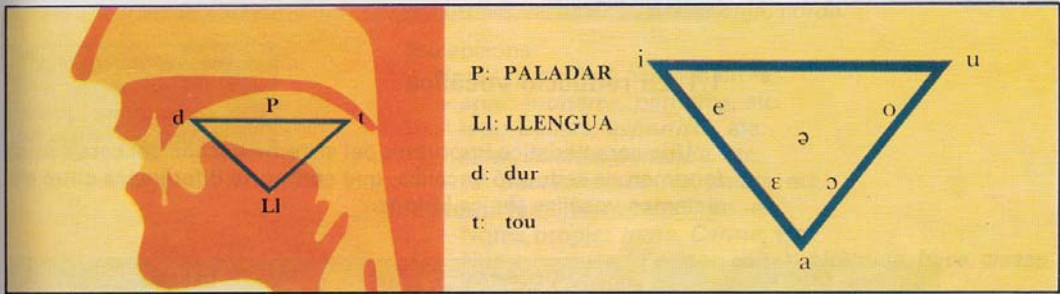
ÍNDIX

1. LA NATURALESA DE LA CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA	1
▪ Què diu la recerca sobre la consciència fonològica.....	1
▪ Sobre l'estructura del llenguatge	2
▪ La consciència fonològica en els nens: un programa de classe... 4	4
▪ Observacions per al mestre d'Educació Especial	4
▪ L'estructura del programa.....	5
▪ Referències bibliogràfiques	6
2. ELS JOCS DE LLENGUATGE	9
▪ Sobre la utilització dels jocs de llenguatge	9
▪ Revisió del programa	11
▪ Breu descripció dels jocs a la pràctica	12
▪ Capítol 3: Jocs d'escoltar	12
▪ Capítol 4: Rimes.....	12
▪ Capítol 5: Paraules i frases	12
▪ Capítol 6: Consciència de síl·laba	12
▪ Capítol 7: Sons inicial i final.....	13
▪ Capítol 8: Fonemes.....	13
▪ Capítol 9: Introducció a les lletres i a lletrejar	13
3. JOCS D'ESCOLTAR	14
▪ 3A Escoltant sorolls	15
▪ 3B Escoltant seqüències de sorolls.....	17
▪ 3C Patufet, on ets?	19
▪ 3D Amagant el despertador	20
▪ 3E Qui diu què	21
▪ 3F Xiuxiuejar el nom	22
▪ 3G El joc dels disbarats (sense sentit)	23
▪ 3H El joc del telèfon (el joc del xiuxiueig)	24
▪ 3I Recordes? (Seqüència d'ordres).....	25
4. RIMES	27
▪ 4A Poesies, cançons i cantarelles	28
▪ 4B Contes/Històries amb rimes	29
▪ 4C Emfasitzant rimes a través del moviment	30
▪ 4D Paraules rimades	31
▪ 4E Fem rimes!	32
▪ 4F Un vaixell carregat de.....	33
▪ 4G Rimes amb accions.....	34
▪ 4H El llibre de rimes.....	35
5. PARAULES I FRASES	36
▪ 5A Introduint la idea de "frase" o "oració"	37
▪ 5B Introduint la idea de paraula	39
▪ 5C Escoltant paraules en frases	41
▪ 5D Exercicis amb paraules curtes i llargues.....	42
▪ 5E Paraules en i fora del context	44
6. CONSCIÈNCIA DE SÍL·LABES	45
▪ 6A "Picant" noms	46
▪ 6B Traient una cosa de la capsula.....	47
▪ 6C El successor del rei o de la reina.....	48
▪ 6D Escoltar primer, mirar després.....	50

▪ 6E El follet parlant I: síl·labes	51
7. SONS INICIAL I FINAL	52
▪ 7A Endequina qui és	53
▪ 7B Paraules diferents, mateix fonema inicial	54
▪ 7C Trobant coses: Fonemes inicials	55
▪ 7D En què estic pensant?	56
▪ 7E Parelles de paraules I: Treure un so (anàlisi)	57
▪ 7F Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)	58
▪ 7G Diferents paraules, el mateix fonema final	59
▪ 7H Trobant coses: Fonemes finals	60
▪ 7I La teranyina	61
8. FONEMES	65
▪ 8A Paraules de dos sons	67
▪ 8B Paraules de tres sons	70
▪ 8C Grups consonàntics: Afegint i traient sons inicials	74
▪ 8D Grups consonàntics: Afegint i traient sons medials	77
▪ 8E Construint paraules de quatre sons	79
▪ 8F Endevinant la paraula	82
▪ 8G El follet parlant II: Fonemes	83
9. INTRODUCCIÓ DE LES LLETRES I LLETREJAR	85
▪ 9A Endequina qui: introduint sons i lletres	88
▪ 9B Noms de dibuixos: Sons inicials i lletres	89
▪ 9C Estic pensant en una cosa: Sons inicials i lletres	91
▪ 9D Noms de dibuixos: Sons finals i lletres	92
▪ 9E Buscant el dibuix: Consonants inicials o finals	94
▪ 9F Introducció a com es lletregen les paraules: afegir una lletra	95
▪ 9G Canviar la lletra	97
▪ 9H Pronunciant paraules	98
10. AVALUACIÓ DE LA CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA	99
▪ La prova d'avaluació	99
▪ Materials	100
▪ El procediment d'avaluació	100
▪ Identificar rimes	101
▪ Descripció	101
▪ Administració	101
▪ Puntuació	102
▪ Comptar síl·labes	103
▪ Descripció	103
▪ Administració	103
▪ Puntuació	104
▪ Aparellar el so inicial	105
▪ Descripció	105
▪ Administració	105
▪ Puntuació	106
▪ Comptar fonemes	107
▪ Descripció	107
▪ Administració	107
▪ Puntuació	107
▪ Comparar la llargada de les paraules	108
▪ Descripció	108
▪ Administració	108

▪ Puntuació.....	108
▪ Representar els fonemes amb lletres	109
▪ Descripció	109
▪ Administració	109
▪ Puntuació.....	109
▪ Interpretació dels resultats	110
▪ TEST DE CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA	111
▪ Identificar rimes: full de demostració del mestre.....	112
▪ Identificar rimes: full de prova de l'alumne	113
▪ Comptar síl.labes: full de demostració del mestre	114
▪ Comptar síl.labes: full de prova de l'alumne	115
▪ Aparellar el so inicial: full de demostració del mestre	116
▪ Aparellar el so inicial: full de prova de l'alumne	117
▪ Comptar fonemes: full de demostració del mestre ...	118
▪ Comptar fonemes: full de prova de l'alumne	119
▪ Comparar la llargada de les paraules: full de demostració del mestre	120
▪ Comparar la llargada de les paraules: full de prova de l'alumne	121
▪ Representar els fonemes amb lletres: full de demostració del mestre	122
▪ Representar els fonemes amb lletres	124
▪ Apèndix A.	
▪ Taula 1. Símbols fonètics i classificació de les consonants i vocals en català	125
▪ Taula 2. Classificació dels sons consonàntics.....	126
▪ Taula 3. El sistema vocàlic català	127
▪ Taula 4. Els sons vocàlics	128
▪ Taula 5. Quadre de l'evolució fonològica en català	129
▪ Apèndix B. Calendari suggerit per al Preescolar.....	130
▪ Apèndix C. Calendari suggerit per a 1er.Cicle Inicial	135
▪ Full de registre	137
▪ Apèndix D.	139
1. Cançons	139
1.1. L'any del refrany	139
1.2. Arri, arri cavallet	140
1.3. Bim, bom	140
1.4. Les campanes.....	141
1.5. Cargol treu banya.....	141
1.6. Conillets , a amagar	142
1.7. La coqueta en sucre.....	143
1.8. L'eriçó.....	143
1.9. Escarabat bum, bum.....	144
1.10. El gegant del Pi	144
1.11. La lluna.....	145
1.12. La masovera.....	145
1.13. El mosquit	146
1.14. Olles, olles de vi blanc	146
1.15. Pedreta, pedreta	147
1.16. Peix, peixet.....	147
1.17. Ploreu, ploureu, ninetes	148
1.18. Plou i fa sol.....	148
1.19. El ruquet valent	149
1.20. La sardana de l'avellana	149
1.21. Tots els ocells que canten.....	150
1.22. El tren	150

1.23. Trinco, trinco, de puntets.....	151
2. Cantarelles	152
2.1. Ai, quin fred que fa.....	152
2.2. Al llit.....	152
2.3. Campaneta la ning, ning	152
2.4. Dalt del cotxe hi ha una nina.....	152
2.5. La gallina ponicana	153
2.6. Plega't, plega't, paperet	153
2.7. La porta	154
2.8. Ralet, ralet.....	154
2.9. Si la barqueta es tomba	154
2.10. Uni, dori.....	154
3. Poesies	155
3.1. L'abella	155
3.2. Admirem la fantasia.....	155
3.3. Ai, quin fred que fa.....	155
3.4. Ànec i oca.....	155
3.5. Ara arriba carnestoltes	155
3.6. El cargol	156
3.7. El colom	156
3.8. Les formigues.....	156
3.9. El grill.....	156
3.10. Grillet fredolic	156
3.11. Ja ve la primavera.....	157
3.12. La lluna, la pruna.....	157
3.13. Petite i gentil.....	157
3.14. El rossinyol.....	157
4. Rimes, dites, embarbussaments.....	159
5. Sons onomatopeics	160
5.1. Onomatopeies per sons consonàntics	160
5.2. Onomatopeies per sons vocàlics	162
6. Bibliografia de recursos	164
GLOSSARI.....	165

1.

LA NATURALESA I LA IMPORTÀNCIA DE LA CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA

Abans de que els nens puguin donar algun sentit al principi alfabètic, ja poden comprendre que aquests sons que es poden representar amb les grafies són els mateixos sons de la parla. Per alguns de nosaltres que ja sabem com llegir i escriure, aquesta conclusió sembla molt bàsica, quasi transparent. Malgrat això, diferents investigacions senyalen que la noció de que el llenguatge parlat consta de la seqüència d'aquests petits sons, no es dóna de forma natural ni fàcil en el desenvolupament de les persones.

Les petites unitats de la parla que corresponen a les lletres de l'alfabet en el sistema escrit és el que s'anomena fonemes. Per això, la consciència de que el llenguatge es compon d'aquests petits sons es denomina consciència fonològica. Les investigacions senyalen que, sense un suport instruccional directe, aproximadament el 25% dels alumnes de primer de CI de classe mitja i encara un percentatge més alt, d'aquells que provenen de contextos pobres en llenguatge escrit no tenen consciència fonològica. A més a més, aquest nens evidencien serioses dificultats en l'aprenentatge de la lectura i de la escriptura (ADAMS, 1990).

Perquè és tan difícil la consciència fonològica? El problema, en gran mesura, es deu a que les persones no presten atenció als sons dels fonemes mentre parlen o escolten. En canvi, processen els fonemes de forma automàtica, dirigint la seva atenció activa al sentit i a l'entonació de les produccions globals. El repte, per tant, es trobar camins perquè els nens notin els fonemes i descobreixin la seva existència i possibilitat de separar-los. Afortunadament, algunes de les activitats que impliquen rimes, ritmes, escoltar, jugar amb els sons i que entusiasmen els petits de l'etapa Infantil són ideals per aconseguir aquest propòsit. De fet, si ens ho plantejem, totes aquestes activitats poden ser utilitzades de forma efectiva per ajudar els nens a desenvolupar la consciència fonològica.

El propòsit d'aquest petit manual és facilitar activitats concretes que estimulin el desenvolupament de la consciència fonològica a la Etapa Infantil i Cicle Inicial. Es basa en un programa original desenvolupat i validat per LUNDBERG, FROST I PETERSEN (1988) a Suècia i Dinamarca. Després de ser testat i adaptat a les aules d'EEUU, va poder ser baremat per alumnes de pre-escolar i mestres en dues escoles. Les autores ADAMS, FORMAN, LUNDBERG I BEELER han demostrat que els nens de l'Etapa Infantil que han seguit aquest programa poden desenvolupar les habilitats per analitzar paraules en sons de forma significativament millor que els nens de l'Etapa Infantil que no han seguit el programa. Aquesta habilitat per analitzar les paraules en sons és exactament l'habilitat que garanteix l'èxit en la lectura en el CI.

QUE DIU LA RECERCA SOBRE LA CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA

Encara que es pressuposa que un gran nombre de diferents classes de consciència lingüística esta en els diàlegs i en les activitats que es fan als inicis de l'aprenentatge de la lectura, la consciència dels fonemes en nens de edat preescolar –és a dir, la correspondència, encara que no de forma precisa, entre els sons de la parla i cadascuna de les lletres- s'ha vist que té un

singular poder predictiu, estadísticament validat en més d'un 50%, de la competència lectora dels nens quan acaben el primer grau (Blachman, 1991; Juel, 1991; Stanovich, 1986; Wagner i alt., 1994). A més a més, de cara a l'escriptura alfabètica, el nivell de consciència fonològica a l'entrada a l'escola es considera com un dels determinants més potents del èxit que el nen o la nena pugui tenir en l'aprenentatge de la lectura –o, contràriament, en l'indicador de que ell o ella fracassarà- (Adams, 1990; Stanovich, 1986).

Valorar el nivell de consciència fonològica en els nens de preescolar pot ajudar a predir el seu èxit futur en l'aprenentatge de la lectura; això ha estat demostrat no tan sols amb nens anglesos sinó també de Suècia (Lundberg, Olofsson, Wall, 1980); Noruega (Hoiem, Lundberg, Stanovich, Bjaalid, 1995); Espanya (de Manrique, Gramigna, 1984); França i Bèlgica (Alegria, Pignot, Morais, 1982); Itàlia (Cossu, Shankweiler, Liberman, Tola, Katz, 1988); Portugal (Cardoso-Martins, 1995); i estudiants de Rússia (Elkonin, 1973). Les valoracions de l'habilitat d'estudiants per discriminar i manipular fonemes demostren una gran correlació amb l'èxit en la lectura durant el dotzè grau¹ (Calfee, Lindamood, Lindamood, 1973). Un pobre desenvolupament de la consciència fonològica distingeix als alumnes de preescolar econòmicament menys afavorits dels seus companys més avantatjats (Wallach, Wallach, Dozier, Kaplan, 1977) i s'ha senyalat com una de les característiques dels adults amb problemes amb la llengua escrita a EE.UU (Liberman, Rubin, Duques, Carlisle, 1985); Portugal (Morais, Cary, Çalegria, Bertelson, 1979); Anglaterra (Marcel, 1980); i Austràlia (Byrne, Ledez, 1983).

Efectivament, en lectors de llenguatges alfabètics, aquells que són competents, invariablement tenen consciència fonològica mentre que aquells que presenten un buit en la consciència fonològica, també invariablement tenen dificultats (Foorman, Francis, Beeler i al., 1997); Foorman, Francis, Fletcher, Winikates, Mehta, 1997); Foorman, Francis, Shaywitz i al., 1997; Stanovich, 1986; Tunner, Nesdale, 1985).

Sabent que molts nens presenten un buit en la consciència fonològica i que la consciència fonològica és crítica per aprendre a llegir i escriure en llenguatges alfabètics, comencem a veure la importància de que tingui un paper en l'ensenyament i formació dels futurs lectors. De fet, la investigació demostra clarament que la consciència fonològica pot ser desenvolupada a través d'instruccions i, a més a més, que fent-ho així, s'acceleren de forma significativa els progressos en lectura i escriptura (Ball, Blachman, 1991; Blachman, Ball, Black, Tangel, 1994; Bradley, Bryan, 1983; Byrne, Fielding-Barnsley, 1991, 1993, 1995; Castle, Riach, Nicholson, 1994; Cunningham, 1990; Lundberg i al., 1988; Wallach, Wallach, 1979; Williams, 1980).

SOBRE L'ESTRUCTURA DE LLENGUATGE

De cara a ajudar a *tots* els seus alumnes a desenvolupar la consciència fonològica, els mestres han de conèixer alguna cosa sobre l'estructura del llenguatge, especialment sobre fonologia. *Fonologia* és l'estudi de les regles que, inconscientment, regulen la producció dels sons de la parla. En contrast, *fonètica* és l'estudi de la forma com s'articulen aquests sons de la parla i *fònic* és el sistema mitjançant el qual símbols representen els sons en un sistema d'escriptura alfabètica. (Per veure un resum dels símbols fonètics i les

¹ Equivaldria al nostre segon Cicle de l'ESO

classificacions de les consonants i vocals en català, veure la Taula 1-3 i la figura 1 a l'Apèndix A).

Les regles fonològiques restringeixen la producció dels sons de la parla a aspectes ambiental i biològics. Les restriccions biològiques es deuen a les limitacions de l'aparell articuladori humà. Per exemple, els humans no són capaços de produir vocalitzacions de ondes de alta freqüència. Una altra restricció en la nostra habilitat de produir parla té a veure amb l'aspecte de que el nostre cervell classifica i percep unes unitats mínimes de so amb diferent significació –aquestes unitats les anomenem *fonemes*.

Les diferències entre els sons de dos fonemes moltes vegades són força subtils: comparem /b/ amb /p/. I amb tot, aquestes subtils diferències entre sons poden marcar importants diferències de significat: compareu *botà* amb *potà*. Afortunadament, donat que els fonemes són les peces fonamentals en la construcció del llenguatge parlat, els menuts perceben els fonemes de la seva llengua materna des dels primers mesos de vida. No obstant, aquesta sensibilitat cap els sons dels fonemes i les diferències entre ells no és conscient. Està profundament incrustada en la maquinària subconscient del sistema de llenguatge.

Els fonemes també són les unitats de la parla que estan representades per les lletres d'un llenguatge alfabètic. Així, els aprenents de lectors cal que estudiïn com separar aquests sons un de l'altre i a categoritzar-los de cara a que això els permeti entendre com lletrejar les paraules. És aquest tipus de coneixement explícit i reflexiu el que es coneix com a *consciència fonològica*. Tenir coneixement i ser conscient dels fonemes és diferent de tenir incorporada la sensibilitat que manté la producció i la comprensió de la parla. Malauradament, establir la consciència fonològica no és tan senzill.

Part de les dificultats en adquirir la consciència fonològica es deu a que de paraula a paraula i de parlant a parlant, el so d'algun fonema determinat pot variar considerablement. Aquests tipus de variacions en la forma parlada que no senyala una diferència en la significació fan referència als al·lòfons de un fonema. Per exemple, el fonema /b/ oclusiu, sonor, bilabial de *fava* es pronuncia com una /v/ so fricatiu, sonor, labiodental en el català del Camp de Tarragona, Balears i part del País Valencià. De forma similar, la pronunciació de les vocals varia segons les comarques, les regions, els dialectes i els individus. Alternativament, variacions en la forma de parlar a vegades eliminen distincions fòniques entre els fonemes. Així, mentre els dialectes del català occidental mantenen la pronunciació de les vocals /a/, /e/ i /o/ en posició àtona [*pare*], [*kařo*], els dialectes orientals les pronuncien respectivament /ə/ [*parə*] i /u/, [*kařu*]). Així, pels parlants del català oriental, les paraules *cove/cova*, *cabre/cabra*, *pare/para* son fonèticament indistintes tenint el context com a única clau per a la seva significació. En aquest sentit i a causa de les variacions en el llenguatge, fins i tot els lingüistes tenen dificultats per dir exactament quants fonemes hi ha en català; les respostes varien entre 37 i 46.

Cal també remarcar que els fonemes quan parlem no es diuen com a unitats separades. Més aviat, es donen de forma *co-articulada*; és a dir, quan parlem, diem els fonemes junts fonent-los en una unitat sil·làbica. Per exemple, quan diem *pont* en veu alta, no produïm quatre fonemes diferenciats: /p/ /o/ /n/ /t/. En canvi, la pronunciació de la consonant inicial està influïda per la de la vocal i aquesta ho està per la de les consonants de davant i de darrera. I aquesta co-articulació afecta, modifica tant les vocals com les consonants de les

paraules. Considerem, per exemple la manera com pronunciem en català el fonema /n/ en els següents exemples:

Un bou	posició bilabial [m]
Un nyap	posició palatal [ɲ]
Un foc	posició labiodental [m]
Un guix	posició velar [ŋ]

Les activitats per desenvolupar la consciència fonològica en aquest programa ajuden els nens a escoltar les similituds, les diferències, el nombre i l'ordre dels sons de la parla. Com il·lustren els exemples previs, aquestes activitats poden resultar difícils quan el nivell fonètic de la parla no es relaciona de forma clara o directa amb el nivell fonèmic. Amb tot, és aquest darrer nivell fonèmic el que perseguim perquè és la consciència dels fonemes el que permet als nens entendre com funciona l'alfabet –i entendre això és fonamental per aprendre a llegir i a escriure-.

Per més informació en fonologia, recomanem Fromkin i Rodman (1993) i Parker i Riley (1994). Per més informació de com la fonologia es relaciona amb l'ensenyament i aprenentatge de la lectura i el lletrejar, recomanem Hull (1985), Moats (1995) i Treiman (1993). Per més informació del que passa amb els nens que tenen moltes dificultats amb la producció dels sons de la parla, recomanem Lindamood and Lindamood (1975). Per més informació o assistència en el treball amb aquests nens, cal tenir en compte el paper dels logopedes. Les seves orientacions poden ajudar-vos a aprofundir en la comprensió de la fonologia així com de la sintaxi tan a nivell expressiu com receptiu (és a dir, sobre les normes del sistema que regulen com les paraules s'ordenen en les frases i oracions).

LA CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA EN ELS NENS: UN PROGRAMA DE CLASSE

Es presenta a continuació un programa de jocs i activitats que estan pensades per ser utilitzades a l'Etapa Infantil –P3, P4 i P5—a primer de Cicle Inicial i amb alumnes d'Educació Especial (veure Apèndix B i ©).

Observacions per al mestre d'Educació especial

Les investigacions destaquen que el pobre desenvolupament de la consciència fonològica és la dificultat fonamental per a un gran nombre de nens que tenen dificultats en aprendre a llegir. Així, aquests jocs de llenguatge poden ser també útils en els programes d'educació especial. Tal com es preveu en el programa original, és important treballar els jocs de forma regular i revisar-los freqüentment fins que es dominin i es puguin generalitzar. A l'aula d'educació especial, no obstant, cal iniciar el programa a partir del nivell on s'han identificat les dificultats del nen i continuar-lo des d'aquí. També, a diferència del programa original, una àrea en particular s'hauria de donar tota completa però caldrà aprofundir-la abans d'introduir les activitats de l'àrea següent. Per exemple, les síl·labes cal que s'hagin establert de forma segura abans de passar als sons inicials.

L'estructura del programa

L'estructura interna del programa segueix la metodologia d'aprenentatge habitual d'introduir, practicar, generalitzar i revisar les diferents tasques fonològiques. El nous reptes fonològics es presenten de forma gradual, pas a pas progressivament de manera que les noves adquisicions es puguin fer en base al que prèviament s'ha introduït i practicat. Desenvolupat per ser utilitzat a comoditat dels mestres, el programa inclou objectius, explicacions per implementar-ho i advertiments sobre possibles problemes així com un horari suggerit per fer i revisar les diferents activitats.

Les mateixes activitats han estat dissenyades de manera que els professors poden avaluar el progrés dels seus alumnes a partir d'una observació informal de les seves respostes i dificultats. En particular, es demana als mestres de alternar de forma freqüent però imprevisible la demanda de respostes entre tot el grup sencer i entre els alumnes concrets segons la seva designació. Això és una estratègia amb un doble propòsit. Mentre, per una banda, proporciona al mestre medis per avaluar dia a dia el progrés individual, per l'altra serveix per motivar els nens a participar de forma activa i conscient.

A més a més, el programa està dissenyat per prestar especial atenció a les necessitats de desenvolupament dels menuts. Totes les sessions són breus, amb no més de dues o tres activitats. Tots els jocs impliquen algun nivell de participació activa, donant als nens oportunitats "produir" paraules sense sentit o rimes o accions inventades per ells. A més a més, molts dels jocs estan pensats com activitats físiques. Per altra banda, alguns d'aquests jocs d'una gran simplicitat estan pensat per ser atractius per als nens. Encara que aquesta dimensió ha estat una de les més difícils d'adaptar (apart d'altres obstacles, molts dels materials americans o no s'han trobat o són inadequats per a les nostres escoles), voldriem remarcar la seva importància. No solament aquest programa ha de divertir els nens, sinó també ha de mantenir el seu interès i facilitar-los—hi, amb materials que els agradin, que puguin recordar, pensar i repetir de manera que el que aprenguin puguin generalitzar-ho més enllà del context immediat d'aprenentatge i malgrat el pas del temps.

Finalment, un advertiment sobre les adaptacions i ajustaments que s'han hagut de fer en la versió d'aquest programa. Primer i el més obvi, la traducció literal dels jocs de llenguatge no ha estat possible. Necessàriament, s'han hagut de substituir els poemes i cançons originals i reinventar el llistat de paraules de cara a poder adequar al català els objectius dels jocs fonològics. A més a més, s'han hagut de modificar les activitats d'acord a les diferències estructurals dels llenguatges o als resultats de les més recents investigacions en les dificultats i prioritats de la fonologia catalana. Segon, per ajudar a mantenir l'interès de la classe i ajudar al mestre, hem redefinit les instruccions, afegit material de suport i ocasionalment, modificat els jocs i la dinàmica de les activitats seguint la nostra pròpia experiència professional. Tercer i el més important s'ha afegit un capítol nou sencer al programa (capítol 9: Introducció a les lletres i lletrejar). El programa original suec implicava només jocs amb el llenguatge oral. Com a tal, i segons demostrava Lundberg i alt. (1988) el progrés dels alumnes en la lecto-escriptura correlacionava de forma molt significativa amb el progrés en l'aprenentatge de la consciència fonològica "per se". Amb tot, la raó per a l'entrenament de la consciència fonològica es sobre tot fer més evident les correspondències sons-lletres mentre s'està aprenent. D'acord amb aquesta filosofia, molts dels recents estudis han demostrat que l'impacte de l'entrenament de la consciència fonològica en els inicis de la lectura i escriptura és més rellevant quan les correspondències

sons-grafies s'han desenvolupat al mateix temps que les correspondències sons-fonemes (Ball i Blachman, 1990; Blachman i alt. 1994; Byrne i Fielding Barnsley, 1991, 1993, 1995; Hatcher, Hulme i Ellis, 1994). És important fer notar que fent això no es tracta de tornar a la fonètica convencional, on es memoritzen de forma mecànica les correspondències lletra-so. En canvi, amb les activitats de consciència fonològica estem afavorint un camí que asseguri que en el desenvolupament de la percepció de les estructures fonològiques del llenguatge en els nens es donarà la comprensió productiva i conscient de la lògica de la seva representació escrita.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Adams, M.J. (1990). *Beginning to read: Thinking and learning about print*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Alegria, J., Pignot, E., Morais, J. (1982). Phonetic analysis of speech and memory codes in beginning readers. *Memory and Cognition*, 10,451-456.
- Ball, E.W., & Blachman, B.A. (1991). Does phoneme segmentation training in kindergarten make a difference in early word recognition and developmental spelling? *Reading Research Quarterly*, 26, 49-66.
- Blachman, B.A. (1991). Getting ready to read: Learning how print maps to speech. In J.F. Kavanagh (Ed.), *The language continuum: From infancy to literacy* (pp. 41-62). Timonium, MD: York Press.
- Blachman, B.A., Ball E.W., Black, R.S., Torgesen J.K. (1994). Kindergarten teachers develop phoneme awareness in low-income, inner-city classrooms: Does it make a difference? *Reading and Writing*, 6, 1-18.
- Bradley, L., Bryant, P.E. (1983) .Categorizing sounds and learning to read: A causal connection. *Nature*, 301,419-421.
- Byrne, B., Fielding- Barnsley, R. (1991) .Evaluation of a program to teach phonemic awareness to young children. *Journal of Educational Psychology*, 83, 451-455.
- Byrne, B., Fielding-Barnsley, R. (1993). Evaluation of a program to teach phonemic awareness to young children: A 1-year follow-up. *Journal of Educational Psychology*, 85, 104-111.
- Byrne, B., Fielding-Barnsley, R. (1995). Evaluation of a program to teach phonemic awareness to young children: A 2- and 3-year follow-up and a new preschool trial. *Journal of Educational Psychology*, 87, 488-503.
- Byrne, B., Ledez, J. (1983). Phonological awareness in reading disabled adults. *Australian Journal of Psychology*, 35, 185-197.
- Calfee, R.C., Lindamood, P.E., Lindamood, C.H. (1973). Acoustic-phonetic skills and reading: Kindergarten through 12th grade. *Journal of Educational Psychology*, 64, 293-298.
- Cardoso-Martins, C. (1995). Sensitivity to rhymes, syllables, and phonemes in literacy acquisition in Portuguese. *Reading Research Quarterly*, 30, 808-828.
- Castle, J.M., Riach, J., Nicholson, T. (1994). Getting off to a better start in reading and spelling: The effects of phonemic awareness instruction within a whole-language program. *Journal of Educational Psychology*, 86, 350-359.
- Cossu, G., Shankweiler, D., Liberman, I. Y., Tola, G., Katz, L. (1988). Awareness of phonological segments and reading ability in Italian children. *Applied Psycholinguistics*, 9, 1-16.
- Cunningham, A.E. (1990). Explicit versus implicit instruction in phonemic awareness. *Journal of Experimental Child Psychology*, 50, 429-444.

- deManrique, A.M.B., Gramigna, S. (1984). La segmentación fonológica y silábica en niños de preescolar y primer grado [The phonological segmentation of syllables in nine first-year preschoolers]. *Lectura y Vida*, 5,4-13.
- Elkonin, D.B. (1973). U.S.S.R. In J. Downing (Ed.), *Comparative reading* (pp. 551-579). New York: Macmillan.
- Foorman, B.R., Francis, D.J., Beeler, T., Winikates, D., Fletcher, J.M. (1997). Early interventions for children with reading problems: Study designs and preliminary findings. *Learning Disabilities: A Multidisciplinary Journal*, 8, 63-71.
- Foorman, B.R.; Francis, D.J., Fletcher, J.M., Winikates, D., Mehta, P. (1997). Early interventions for children with reading problems. *Scientific Studies of Reading*, 1(3),255-276.
- Foorman, B.R., Francis, D.J., Shaywitz, S.E., Shaywitz, B.A., Fletcher, J.M. (1997). The case for early reading interventions. In B. Blachman (Ed.), *Foundations of reading acquisition and dyslexia: Implications for early intervention* (pp. 243-264). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fromkin, V., & Rodman, R. (1993). *An introduction to language* (4th ed.). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Hatcher, P.J., Hulme, C., Ellis, A.W. (1994). Ameliorating early reading failure by integrating the teaching of reading and phonological skills: The phonological linkage hypothesis. *Child Development*, 65,41-57 .
- Høien, T., Lundberg, I., Stanovich, K.E., & Bjaalid, I. (1995) .Components of phonological awareness. *Reading and Writing*, 7, 171-188.
- Hull, M. (1985). *Phonics for the teacher of reading* (4th ed.). Columbus, OH: Charles E. Merrill.
- Juel, C. (1991). Beginning reading. In R.Barr, M.L. Kamil, P.B. Mosenthal, & P.D. Pearson (Eds.), *Handbook of reading research* (Vol. 2, pp. 759-788). New York: Longman.
- Liberman, I. Y., Rubin, H., Duques, S., & Carlisle, J. (1985) .Linguistic abilities and spelling proficiency in kindergartners and adult poor spellers. In D.B. Gray & J.F. Kavanagh (Eds.), *Biobehavioral measures of dyslexia* (pp. 163-176). Timonium, MD: York Press.
- Lindamood, C., & Lindamood, P. (1975). *The A.D.D. Program: Auditory Discrimination in Depth*. Austin, TX: PRO-ED.
- Lundberg, I., Frost, J., Petersen, O.P. (1988). Effects of an extensive program for stimulating phonological awareness in preschool children. *Reading Research Quarterly*, 23, 264-284.
- Lundberg, I., Olofsson, A., Wall, S. (1980). Reading and spelling skills in the first school years predicted from phonemic awareness skills in kindergarten. *Scandinavian Journal of Psychology*, 21, 159-173.
- Marcel, A. (1980). Phonological awareness and phonological representation: Investigation of a specific spelling problem. In U. Frith (Ed.), *Cognitive processes in spelling* (pp. 373-403). New York: Academic Press.
- Moats, L.C. (1995). *Spelling: Development, disability, and instruction*. Timonium, MD: York Press.
- Morais, J., Cary, L., Alegria, J., Bertelson, P. (1979). Does awareness of speech as a sequence of phonemes arise spontaneously? *Cognition*, 7,323-331.
- Parker, F., Riley, K. (1994) .*Linguistics for non-linguists: A primer with exercises* (2nd ed.). Needham, MA: Allyn & Bacon.
- Stanovich, K.E. (1986) .Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly*, 21, 360-406.
- Treiman, R. (1993). Beginning to spell: A study of first grade children. New York: Oxford University Press.
- Tunmer, W.E., Nesdale, A.R. (1985) .Phonemic segmentation skill and beginning reading. *Journal of Educational Psychology*, 77, 417-427.

- Wagner, R., Torgesen, J.K., Rashotte, C.A. (1994). Development of reading-related phonological processing abilities: New evidence of bidirectional causality from a latent variable longitudinal study. *Developmental Psychology*, 30, 73-87.
- Wallach, L., Wallach, M.A., Dozier, M.G., Kaplan, N.E. (1977). Poor children learning to read do not have trouble with auditory discrimination but do have trouble with phoneme recognition. *Journal of Educational Psychology*, 69,36-39. Wallach, M.A., Wallach, L. (1979). Helping disadvantaged children learn to read by teaching them phoneme identification skills. In L.A. Resnick & P.A. Weaver (Eds.), *Theory and practice of early reading* (Vol. 3, pp. 227-259). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Williams, J.P. (1980). Teaching decoding with a special emphasis on phoneme analysis and phoneme blending. *Journal of Educational Psychology*, 72, 1-15.

2. ELS JOCS DE LLENGUATGE

Quan els nens entren a la escola amb 3 anys, les seves habilitats lingüístiques estan força desenvolupades. L'articulació és, generalment, força intel·ligible, i les estructures gramaticals prou elaborades; i en general presenten pocs problemes en la comunicació amb els altres.

En el seu entorn y en la seva comunicació diària, els nens solen concentrar-se en el significat i en el contingut del que estructura. Centrar la atenció des del contingut del llenguatge a la seva forma és força difícil per als nens en aquesta edat i estadi del seu desenvolupament. Per tant, malgrat les seves habilitats per parlar i escoltar, generalment els manca una consciència reflexiva i real sobre els elements del llenguatge o com aquests elements es combinen i es converteixen ells mateixos en llenguatge productiu.

Els nens a finals de la segona Etapa Infantil i del primer any de Cicle Inicial tenen l'edat ideal per llegir i escriure. Per tant, donar sentit a les relacions entre el llenguatge parlat i escrit depèn dels coneixements explícits que es tinguin sobre les frases, paraules i fonemes perquè el llenguatge escrit està explícitament organitzat en aquestes unitats.

L'objectiu d'aquest programa és desenvolupar la consciència lingüística en els nens –i, en particular, la consciència fonològica- de cara a que aquest coneixement els prepara per llegir i escriure. Les activitats que es troben en els capítols següents estan pensats originàriament per ser utilitzats amb nens de la segona etapa Infantil; no obstant, també poden ser utilitzats en el primer any de Cicle Inicial i en Educació Especial -veure annex C.

SOBRE LA UTILITZACIÓ DELS JOCS DE LLENGUATGE

Perquè els nens obtinguin el màxim benefici d'aquests jocs, és important seguir unes certes "normes":

1. Cal fer-los de forma regular i freqüent; l'ideal fóra diàriament, d'uns 15 a 20 minuts.
2. Els jocs estan seqüenciats d'acord amb el seu grau de dificultat. Encara que se'n puguin ometre alguns i afegir-ne d'altres, cal mantenir la seqüència dels objectius. Una vegada introduïts, cal anar fent-los tan sovint com es vulgui o es necessiti. Es suggereix un calendari per distribuir les diferents activitats en els annexos B i C. Cal tenir present que aquests horaris es donen només com a suggeriment i que cal que siguin adaptats tant en el ritme com en el grau de dificultat d'acord amb el nivell de necessitats i progressos dels nens en cada classe.
3. Abans de començar el programa, llegir tot el currículum sencer de cara a familiaritzar-se amb les activitats. Si creieu que els vostres alumnes ja estan preparats, es pot introduir una activitat més fàcil que la suggerida en l'horari. Per exemple, l'activitat 6A: *Picar paraules* és una de les que molts nens de P4 poden dominar fàcilment en un any, molt millor que no pas estiguin preparats per altres activitats més complexes com les relacionades amb síl·labes. Tot i així, cal anar amb compte de no introduir aquesta activitat sense abans haver

donat als nens almenys alguns fonaments en els conceptes de paraules i frases (Capítol 5).

4. En el treball de síl·labes i fonemes, és important incloure regularment activitats que impliquin tan l'anàlisi com la síntesi. *Anàlisi* fa referència a "trençar" o segmentar les paraules del llenguatge parlat en síl·labes o fonemes. *Síntesi* fa referència a combinar síl·labes o fonemes per formar paraules del llenguatge parlat. Ambdues habilitats són fonamentals si els nens han d'aprendre com les lletres –grafies– que componen les paraules escrites corresponen, representen els sons de les paraules "parlades". Aquest procés és clau per estudiar com descodificar les paraules impreses quan llegim i com codificar les paraules parlades quan lletregem.
5. Tot i que s'ha procurat que els diferents jocs del programa siguin força motivadors per al nen, cal que també siguin eficaços per aprendre. És a dir, cal que els nens es trobin a gust jugant però també aprenent. Per altra banda, tampoc cal esperar que de seguida tots els nens realitzin amb èxit totes les activitats. En aquest cas, no tindria sentit aquest aprenentatge.

Les investigacions senyales que alguns nens, de forma innata, troben aquesta classe d'activitats molt més fàcils que d'altres. Caldria disposar d'una ampla gamma d'activitats, graduades des de les més senzilles a les més complexes, per a tots els alumnes i poder-les distribuir de forma constructiva. Per acabar, cal tenir molta cura en la forma com es presenten aquestes activitats de cara a que cap nen es senti o fracassat o neguitós.

Un sistema per mantenir un nivell adequat de repte per a tots els alumnes és variar la complexitat dels materials que s'utilitzin en cada joc. Per extensió, tant si demanem una resposta a un alumne en concret com a tot un grup, procurem escollir un nen per a qui el grau de dificultat no sigui ni massa gran ni massa fàcil. Tant per variar la complexitat de les tasques com per escollir de forma estratègica nens determinats per donar les respostes, trobareu el camí per adequar-ho a les capacitats de cada alumne a mesura que aneu recollint informació sobre el seu progrés individual.

En la mateixa línia, es suggereix que en l'horari s'introdueixin nous jocs a mesura amb que els nens es familiaritzin amb uns o que les seves modificacions ja s'hagin treballat. Això permet assegurar que cada sessió inclogui una barreja eficaç de quelcom nou i de revisions. Per acabar, presentem una sèrie de jocs de llenguatge en un nivell més avançat en l'Annex E. Finalment, caldria trobar un temps extra per treballar amb aquells que necessiten més pràctica. Una possibilitat per fer això seria "entrenar" als alumnes l'habilitat de fer alguns jocs ells mateixos en petit grup; es suggereixen al llarg de les activitats, alguns jocs pensats especialment per fer-los en petit grup.

Com a mestres creatius que sou, segur que ja comenceu a tenir un munt d'idees per introduir noves variacions en els jocs i d'aquesta manera fer-los més atractius per als vostres alumnes! Atenció, però que a mesura que desenvolupau les vostres idees no perdeu de vista l'**objectiu** de l'activitat original.

Recordeu: els nens no presten atenció quan estan avorrits o frustrats i...no poden aprendre si no presten atenció!

6. Recordeu sempre que el principal objectiu d'aquest programa és permetre als nens a prestar atenció als aspectes fonològics de la parla i, finalment, ajudar-los a escoltar i sentir els fonemes en les paraules. Cal que pronuncieu les paraules i els sons de forma clara i poc a poc i després demaneu als nens que articulin aquestes paraules i sons en veu alta per assegurar-vos que han entès de que es tracta.

Tingueu present, també que alguns de nosaltres que ja sabem llegir i escriure, abriguem una sèrie de fantasies sobre que el parlar n'és una conseqüència. P. ex. La vostra intuïció us porta a dir que les paraules que "sentiu" estan separades per breus pauses, però això no és veritat: és només a partir dels vostres coneixements de la llengua escrita, que "separeu". En la parla fluida, les paraules formen un continuum, sense separacions, una dintre de la següent. De forma similar, heu de vigilar perquè els vostres coneixements "ortogràfics" no us emmascarin com sonen diferents paraules; p. ex llaç (amb ç) rima amb nas (amb s), encara que s'escriguin diferent.

Aquest no és un programa fonètic; és un programa que intenta fer descobrir la lògica de la fonètica que més tard s'anirà aprofundint. Per això, quan afegim l'escriptura a una activitat, ho fem només com ajut per aconseguir els objectius fonològics de l'activitat. Tampoc caiem en l'error de distorsionar la pronunciació dels sons de cara a facilitar com es lletreja. Com adults podem trobar difícil centrar-nos en els sons en contrast a les grafies o al sentit de la paraula, però amb la pràctica el procés es converteix com una segona naturalesa.

REVISIÓ DEL PROGRAMA

Cada capítol està destinat a desenvolupar una dimensió concreta de la consciència lingüística i cadascun està destinat a fonamentar el treball del següent. En els capítols, també estan seqüenciats els jocs en ordre de dificultat i complexitat de les preguntes. En general, els capítols i els seus objectius principal són els següents:

- **Jocs d'escoltar.** Per entrenar, en els nens, les habilitats d'escolta selectiva dels sons.
- **Rimar.** Utilitzar la rima per introduir els nens en els sons de les paraules.
- **Paraules i frases.** Per desenvolupar la consciència en els nens de que el llenguatge està format per cadenes de paraules.
- **Consciència de sil.laba.** Per desenvolupar l'habilitat d'analitzar paraules en síl·labes separades i desenvolupar l'habilitat de sintetitzar paraules a partir de trossos de síl·labes separades.
- **Sons inicial i final.** Per ensenyar als nens que les paraules consten de fonemes i per introduir-los en com sonen i se senten els fonemes de forma aïllada quan parlem.
- **Fonemes.** Per desenvolupar l'habilitat per analitzar paraules en una seqüència de fonemes separats i desenvolupar l'habilitat de sintetitzar paraules a partir de la seqüència de fonemes separats.

- **Introducció a les lletres i a lletrejar.** Per introduir la relació entre lletres –grafies- i sons de la parla.
- **Avaluació de la consciència fonològica.** Per avaluar el nivell general de consciència fonològica en els vostres nens. El procediment d'avaluació està pensat per ser administrat a un grup a partir d'uns 15 nens i amb la supervisió de dos mestres. L'avaluació consisteix en sis subtests, cadascun dels quals amb cinc ítems: 1) Detectar les rimes, 2) Comptar síl·labes, 3) Aparellar sons inicials, 4) Comptar fonemes, 5) Comparar llargada de paraules, i 6) Representar fonemes per lletres.

Les instruccions exactes per a cada subtest es donen en el capítol 10 així com un model dels dibuixos per ser reproduïts de forma limitada i restringida per l'ús del mestre. Ja que el nombre d'ítems per subtests s'ha limitat a cinc, la fiabilitat de les puntuacions de cada test és baixa. De totes maneres, el tests no és adequat per ell mateix per identificar els nens que presenten un risc. En canvi, el promig de realització dels vostres alumnes amb aquests materials us pot ajudar per determinar quan de temps o quan més temps cal dedicar a cada capítol.

BREU DESCRIPCIÓ DELS JOCS EN PRÀCTICA

- **Capítol 3: Jocs d'escoltar**
El primer bloc d'activitat té dos propòsits: El primer, familiaritzar els nens amb els termes bàsics i amb la dinàmica de les activitats abans de moure's en els jocs de llenguatge més complexes que trobarà a continuació; el segon propòsit es introduir-los en l'hàbit d'escoltar atentament. En els jocs inicials, es demana al nen que identifiqui i anomeni alguns sons de la vida quotidiana, com el vent, veus que arriben de les altres classe, el so de les tisores tallant, etc. Després d'això, cal que realitzi activitats com seguir instruccions orals que requereixen d'ell un atenció més precisa al llenguatge.
- **Capítol 4: Rimes**
Com les rimes requereixen de l'atenció directa del nen a l'estructura de sons de les paraules, comença a ser conscient de que les paraules no només tenen un significat i un missatge sinó també una forma. A més a més de presentar una varietat de jocs de rimes, incloem una llista de recursos com poemes i històries ritmades (veure Annex F). Al final de cada any, caldrà repetir versions més llargues d'aquest poemes i històries amb els nens de cara a que es familiaritzin amb la lletra impresa. No obstant, quan feu això no caiguen en la temptació de dirigir la seva atenció a lletrejar ítems massa complexes i que en aquest nivell poden confondre els seus coneixements incipients de com funciona l'alfabet.
- **Capítol 5: Paraules i frases**
Els jocs en aquests capítol cal que siguin utilitzats fins que els nens entenguin que el llenguatge consisteix en frases de diferents llargàries i que aquestes frases estan formades que paraules també de diferent llargària i aquelles per cadenes de unitats cada vegada més petites. Es donen suggeriments per afegir algun component imprès a algunes activitats que s'inclouen el les descripcions específiques per cada activitat.
- **Capítol 6: Consciència de síl·laba**
En aquest capítol de síl·labes, es continua avançant un pas més, i es pretén que els nens descobreixin que algunes paraules poden ser dividides en petites

porcions anomenades síl·labes. Els nens comencen “picant” el seu propi nom i mica en mica van picant les síl·labes de totes les diferents paraules, per ex. *pa-pa-llo-na* (anàlisi) Més endavant poden crear paraules a partir de síl·labes separades; p. ex. *pa-pa-llo-na* esdevé *papallona* (síntesi, que acostuma a ser més difícil). Durant aquests jocs és important pronunciar les síl·labes de forma clara però sense distorsionar-les perquè els nens captin detalls del lletreig.

- **Capítol 7: Sons inicials i finals**

Aquí els nens cal que es concentrin en el primer fonema de la paraula i que descobreixi com sonen i es senten quan els diem de forma aïllada; p. ex. la paraula *nas* es torna en *n-as*. Els nens aprenent a construir noves paraules traient el so inicial; p. ex. la paraula *pala* es torna *ala* si traiem la /p/ (anàlisi). Al contrari, s'ensenya als nens a crear noves paraules posant un so davant d'una paraula; p. ex. /k/ davant d' *ara* esdevé *cara* (síntesi). Després d'haver treballat la percepció amb els sons inicials de les paraules, es treballa l'atenció dels nens cap als sons finals de les paraules. Aquestes activitats tendeixen a ser difícils per alguns nens per tant cal anar-les treballant fins que les ha captat.

- **Capítol 8: Fonemes**

Fins que no s'han entès totes aquestes lliçons no començarem a dividir les paraules en els seus sons aïllats (és a dir, en fonemes). Per exemple, la paraula *tu* esdevé en /t/-/u/. Per fer aquest concepte el més concret possible per al nen es recomana utilitzar blocs de colors, cubs, bastonets, botons o qualsevol material per “comptar” que pugui representar els sons seqüenciats de les paraules. Recordeu sempre de col·locar els blocs començant per l'esquerra cap a la dreta perquè la direccionalitat de la lectura sigui incorporada en els jocs des de l'inici.

S'anima als nens de que notin les seves pròpia boques mentre articulen perquè notin les diferències en la posició de la boca mentre pronuncien diferents fonemes. També és una bona idea animar-los a observar la boca dell/a mestre o mirar-se mútuament, entre els companys, mentre articulen els fonemes.

- **Capítol 9: Introducció a les lletres i a lletrejar**

Una vegada els nens són capaços de dividir les paraules en els diferents sons aïllats, estan preparats per estudiar com els sons es representen per lletres (grafies). De fet, l'objectiu de les activitats lletres-sons d'aquest capítol es facilitar als nens la comprensió del principi de l'alfabet bàsic: que les lletres, en la paraula escrita, d'esquerra a dreta, representen la seqüència dels fonemes en la paraula parlada, del primer a l'últim. De fet, només es pretén treballar la correspondència lletra-so i grafia-so que expliciten aquest principi.

3. JOCS D'ESCOLTAR

Escoltar sorolls i sons (que no siguin de la parla) és relativament senzill i natural per la gent –que sap parar atenció-. I aquest és el principal objectiu que es pretén amb aquests jocs d'escoltar inicials: introduir als nens a l'art d'escoltar de forma activa, atenta i analítica.

S'ensenya als nens a escoltar els sorolls de la vida quotidiana, tal com la remor del vent, el runruneig o brunzit de l'aire condicionat o del ventilador i el soroll de les tisores quan tallen. Amb els ulls tancats, cal que identifiquin els sons, recordant l'ordre en que els han sentit i localitzant les fonts sonores. Una vegada s'ha establert la naturalesa dels jocs, es demana que els nens facin activitats similars utilitzant llenguatge enlloc de sorolls de l'ambient. P. ex. se'ls demana que escoltin poemes o contes que els són molt familiars i, de tant en tant, les paraules que els són tan familiars son substituïdes per d'altres sense sentit. Per detectar aquests canvis, els nens aprenen a escoltar –no per allò que esperen sinó per allò que actualment “senten”. En aquest senti, se'ls introdueix en l'art d'escoltar activament, atentament i analíticament.

3A

Escoltant sorolls

Objectiu

Permetre als nens explorar les seves capacitats per escoltar i practicar-les centrant la seva atenció en determinats sorolls.

Materials Necessaris

Opcional: un cassette i una cinta amb els sons enregistrats.
Objectes per produir els sorolls que es seleccionin.

Activitat

El nostre món està ple de sons i sorolls. A través d'aquest joc, els nens descobriran que, si escolten, poden sentir sorolls de fóra, de dintre i fins i tot produïts per ells mateixos. Abans de començar el joc, parleu de la diferència entre escoltar amb els ulls tancats i amb els ulls oberts. A continuació demaneu als nens que s'asseguin amb els ulls tancats i que escoltin uns moments. Després de pocs minuts, inviteu-los a dir els diferents sorolls que han escoltat. Els nens aprendran ràpidament a escoltar activament. Els sons que poden escoltar; inclouen:

- ocells	- gotejar	- branques dels arbres
- respirar	- ventilador	- empassar
- cotxes	- mosques	- camions
- rellotges	- petjades	- veus
- gossos	- batec del cor	- vent bufant

Es dona a continuació un llistat força exhaustiva de sons que es poden reproduir i que es donen en diferents ambients on es pot treballar aquesta activitat amb els nens. No es tracta tant de fer-los tots sinó d'anar-los variant segons el vostre criteri i de forma intercalada.

Sorolls produïts pel propi cos:

- Mans: picar fort, picar flux, fer la pluja, petar els dits, fregar-se les mans, picar-se diferents parts dels cos, picar amb els punys tancats, sorolls de rascar amb les ungles, fregar els dits, gratar-se.
- Peus: produir sorolls fregant els peus, caminar, córrer, saltar, picar...
- Boca: parlar, tossir, cridar, badallar, picar de dents, petar els llavis, cruixir de dents, fer soroll de la llengua contra el paladar, bufar fort, fer petons, xiular, plorar, roncar, esternudar, parlar,...
- Nas: inspirar i expirar fort, tapant un forat o l'altre, mocar-se,...
- Cor: fer córrer i saltar els nens i per parelles que s'escoltin els batec del cor.

Sorolls produïts en el medi ambient:

- Sorolls de la classe: veus dels nens, veu de la mestra, llapis que cau, cadira que s'arrossega, taula que es mou, soroll del guix en escriure, soroll de l'esborrador, soroll de les tisores en tallar paper i altres materials, rebregar paper,...
- Sorolls de l'escola: un cop de porta, el timbre de la port, la cadena del wàter, una aixeta oberta, pedres del pati, el telèfon, els nens d'altres classes,...
- Sorolls del carrer: la botzina dels vehicles (cotxe, camió, moto,...) les sirenes d'alguns cotxes (bombers, ambulància, policia,...) soroll dels vehicles (posant el motor en marxa, frenant,...), el camió de butà, les campanes d'alguna església, soroll d'obres (perforadora, excavadora, grua,...)

- Sorolls de la natura: els ocells, animals domèstics, insectes (mosques, abelles, grills,...), el vent quan bufa, els arbres, el mar, el tro, el foc,...
- Sorolls de la casa (es poden enregistrar i reproduir): el timbre, sorolls de la porta (grinyolar, petar,...) la trituradora, la màquina de rentar, la cafetera, l'olla a pressió, l'aixeta, els coberts, plats, gots, el molinet de cafè, el bullir de l'olla, fregir, la ràdio o la TV, la dutxa, la màquina d'afaitar,...

Sorolls produïts per instruments musicals:

Triangle, pandereta, pandero, caixa xinesa, cascavells, flauta, xilofon, claus, campanetes, xinxines,...

Variació

Per variar o estendre el registre de sons, repetir el joc en diferents ambients o utilitzant el cassette (no recomanable amb nens de P3).

Anotacions i activitats addicionals

3B

Escoltant seqüències de sorolls

Objectiu

Desenvolupar les habilitats de memòria auditiva a partir de seqüències de sorolls i sons del llenguatge i de la seva discussió.

Materials Necessaris

Objectes que facin sorolls distintius i atractius per als nens:

- picar la taula
- xiular
- picar de mans
- guixar –fent soroll- un paper
- arrugar paper
- tallar amb tisores
- tamborinar amb els dits
- estripar paper
- saltar
- obrir i tancar finestres, persianes
- picar al timbre
- esgarrapar
- treure punta a un llapis
- girar un interruptor
- escriure amb llapis
- moure cullera en una tassa
- caminar de puntetes
- bufar
- treure aire pel nas
- tancar una cartera,
- estossegar
- tallar amb ganivet
- deixar caure objectes
- menjar una poma,
- martellejar
- mastegar xiclet
- vessar líquids
- refregar les mans
- tancar un llibre de cop
- trencar una galeta
- caminar –soroll de petjades-
- escriure amb guix
- doblegar paper
- petar els dits

(Veure més suggeriments a l'activitat 3A)

Activitat

En aquest joc es demana als nens que primer identifiquin els sons de forma aïllada i després que identifiquin cadascun d'ells en una seqüència de sons. Ambdós aspectes són molt importants per preparar-los per als propers jocs amb llenguatge. Els nens es taparan els ulls amb les mans mentre es fa un soroll familiar com tancar la porta o fer petjades. Escoltant atentament i sense mirar, els nens cal que intentin identificar el soroll.

Quan els nens han entès el joc, es produiran dos sorolls, un darrera l'altre. Sense mirar de reüll, han de intentar endevinar els dos soroll seqüenciats dient:

“He sentit dos sorolls. El primer que he sentit era... i el segon...”

Després que els nens són capaços de treballar amb dos sorolls, es poden produir sèries de més de dos sorolls seqüenciats i novament es demana als nens que les endevinin.

Recordeu de donar a cada nen la oportunitat de participar mentalment en aquest joc; és important de dissuadir als nens de donar en veu alta les seves respostes mentre encara han d'acabar d'escoltar les sèries. A més a més, tant per facilitar la participació de tot el grup com poder valorar les respostes individuals, cal que de forma imprevisible i aleatòria demaneu la resposta o al grup o a un nen en concret segons el vostre criteri.

Nota: Donada la importància de les habilitats que s'exerciten en aquest joc, cal que tingueu una cura especial en anotar el progrés i les dificultats de cada nen. Cal “crear” altres

oportunitats per poder treballar i reforçar els nens que tinguin problemes en el concepte de seqüència o en expressar les seves respostes.

Variacions

- Amb els nens amb els ulls tancat, fer sèries de sorolls. Torneu a repetir la seqüència però ometent un d'aquests sorolls. Els nens han d'identificar el soroll que ha estat omès en la segona seqüència.
- Animeu als nens perquè pensin i facin sorolls per ser endevinats pels companys
- Aquests jocs també ofereixen una bona oportunitat per revisar, exercitar i avaluar els nens en l'ús dels ordinals com *primer, segon, tercer,...* *al començament, al mig, al final*. És important assegurar-se que els nens se senten segurs en la comprensió i utilització d'aquests termes.

Anotacions i activitats addicionals

3C

Patufet, on ets?

Objectiu

Estimular una bona predisposició del nen a escoltar de forma atenta i sensible.

Activitat

Mentre que els jocs inicials estan pensat per desenvolupar l'habilitat dels nens per escolat de forma selectiva, aquest intenta ajudar els nens a localitzar la font sonora només a partir de l'audició. Animeu als nens a seure amb calma en un cercle. Un nen, amb els ulls tapat, s'ha de seure en el centre del cercle (o estirar-se com si dormís). Mentre, un altre nen cal que faci de "Patufet". En Patufet se situa en qualsevol lloc de la classe o de la sala i fa el soroll d'un animal (pe. Ex. "bup, bup", "muuu", "miau",...). El nen que està al mig del cercle ha de senyalar cap on és en "Patufet"; a més a més, ha de provar de dir el nom de la part de la sala on ha anat en Patufet, dient p. ex. *en Patufet està estirat al terra o dret sobre una cadira*. L'objectiu és localitzar d'on ha vingut el soroll.

Quan el nen que està en el mig del cercle ha dit d'on venia el soroll, el nen que feia de Patufet passa a ocupar el seu lloc i es designa un altre Patufet.

Variacions

Els nens poden utilitzar uns altres sorolls diferents als dels animals, potser sons o expressions vinculats a un tema particular que s'està estudiant a la classe.

Notes i activitats addicionals

3D

Amagant el despertador

Objectiu

Localitzar un soroll que cada moment es barreja fàcilment amb els sorolls de l'ambient i que per tenir èxit per localitzar-lo cal que els nens desenvolupin i incrementin la seves habilitats per mantenir una escolta atenta en el temps.

Materials Necessaris

Un rellotge despertador o un temporitzador (cal que es pugui sentir de forma perceptible el tic-tac)

Activitat

Demaneu a un nen/a que es tapi els ulls. Mentre els ulls del nen/a estan tapats, amagueu un despertador o temporitzador. El nen es destapa els ulls i ha de intentar trobar el despertador guiant-se pel tic-tac. Durant la recerca, tots els altres nens han d'estar absolutament callats, intentant no donar cap pista.

Anotacions i activitats addicionals

3E	Qui diu què
Objectiu	Escoltar un soroll determinat i aparellar-lo amb la seva font sonora.
Materials Necessaris	Una col·lecció d'animals de joguina o fotografies/dibuixos d'animals. Opcional: llibres de contes d'animals.
Activitat	<p>En aquesta activitat, els sorolls són sons d'animals i les fonts sonores són els mateixos animals. Més tard, el joc es farà amb fonemes i lletres. Distribuïu els animals de joguina o els dibuixos un per a cada nen i pregunteu “<i>Quin soroll fa aquest animal? - fer les diferents onomatopeies: bup bup, miau, piu-piu, kikiriki, muu, beee,...</i>”? El nen aixeca el dibuix o l'animal de joguina perquè els altres nens ho vegin mentre respon: “<i>És un (gat) que fa (miau)</i>”. És recomana incloure la figura o dibuix d'una persona i preguntar: “<i>Quina classe d'animal fa:... (dir alguna frase o acudit parlant)?</i>”</p> <p>Nota: Molts nens poden trobar aquesta activitat força senzilla. En aquest sentit, és una activitat ideal per acompanyar d'altres de més dificultat perquè tots els nens sentin que han tingut èxit en alguna activitat cada dia. Atenció, però, perquè precisament per ser fàcil, els nens poden avorrir-se molt aviat si no es va variant</p>
Variacions	<p>Buscar llibres de contes on surtin animals que corresponguin als de joguina o als dibuixos que s'han distribuït entre els nens de la classe. Cada vegada que surt el nom d'un animal en el conte, els nens el substitueixen pel soroll que fa aquest animal. El nen o nens que tenen la joguina o dibuix de l'animal corresponent, l'ensenyen als demés.</p>

3 F**Xiuxiuejar el nom****Objectiu**

Perquè els nens puguin captar un so específic d'entre varis sons similars que ja ha escoltat anteriorment.

**Materials
Necessaris**

Un mocador per tapar els ulls

Activitat

Agafar un nen (“el nen que escolta”) i portar-lo a l'altra punta de la sala on li direu, en secret, el nom d'un dels companys de la classe. Aleshores, tapeu-li els ulls.
Mentre, tots els altres nens estan asseguts en cercle, xiuxiuejant els seus propis noms. L'adult guia el “nen que escolta” al voltant del cercle, perquè escolti el nom seleccionat. Quan el “nen que escolta” reconeix el nom que se li ha dit, abraça al “nen que parla”.

Anotacions i activitats addicionals

3G

El joc dels disbarats (sense sentit)

Objectiu

Desenvolupar l'habilitat dels nens perquè notin les diferències entre el que esperen escoltar i el que realment escolten.

Materials Necessaris

Contes i poemes molt treballats i coneguts pels nens.

Activitat

Inviteu els nens a seure i a tancar els ulls perquè es concentrin millor en el que sentiran. Aleshores reciteu o llegiu els hi en veu alta un poema o conte que sigui ben conegut per ells però aquesta vegada, canviant paraules o construccions de manera que canviï el seu sentit i esdevingui sense sentit. El que es demana als nens és que detectin els canvis quan aquests es donin. Quan ho facin, animeu-los perquè expliquin perquè està malament. Com el joc es pot repetir amb diferents variacions al llarg del any, també pot servir per afinar la consciència de la fonologia, de les paraules, de la sintaxi i de la semàntica del llenguatge dels nens.

D'acord amb el llistat, es pot modificar qualsevol text en diferent grau i nivell, incloent-hi fonemes, paraules, estructures gramaticals i significació. Per això, el joc es pot aprofitar per ser utilitzat de forma variada i motivadora al llarg de tot el curs. Amb tot, al començament, és important que els canvis modifiquin el sentit, el significat i l'estructura del text de forma clarament perceptible. Les modificacions que es poden fer en poemes i contes familiars per arribar al "sense sentit" poden referir-se a:

- utilitzar paraules que signifiquin el contrari (*gegant molt gran per molt petit*)
- substituir paraules (*tres porquets per tres gatets*)
- canviar l'ordre de les paraules (*es volien fer una casa per es volien casa fer una*)
- invertir l'ordre dels esdeveniments
- substituir parts de les paraules (*rateta per raqueta, caçador per cuçudur, mel per pèl,...*).

Nota: No oblideu d'alternar de forma imprevisible les preguntes a tot el grup o a algun nen en concret.

Anotacions i activitats addicionals

3H

El joc del telèfon (el joc del xiuxiueig)

Objectiu

Exercitar l'habilitat dels nens a superar distraccions, formes de pronunciació diferents i aspectes similars, mentre escolten el que es diu.

Activitat

Fer seure els nens en cercle. Aleshores xiuxiuegeu alguna cosa al nen que teniu a l'esquerra; aquest nen ha de xiuxiuejar el que ha sentit, al seu company de l'esquerra i així progressivament. El joc continua, nen per nen, seguint l'ordre de les agulles del rellotge, fins arribar a l'últim nen que ha de dir en veu alta allò que ha sentit.

Cal tenir en compte que aquest joc és difícil per diverses raons. El nens més petits poden necessitar practicar primer, el passar al de l'esquerra; això es pot fer demanant que cadascú vagi doni un copet a l'espatlla al del costat, seguint el torn o bé que es vagin passant un objecte cadascú al company de l'esquerra. Per fer el joc lingüístic més fàcil, intenteu posar els nens en grups petits amb no més de cinc inicialment. Comenceu amb paraules, després continueu amb frases senzilles i finalment amb oracions més complexes només a mesura que els nens van desenvolupar l'habilitat (i esdevenen més madurs).

Nota: Cal que vosaltres us col·loqueu al costat dels nens que en el llenguatge de cara a ajudar-los a entendre el missatge i que el transmetin de forma efectiva al company de l'esquerra. Cas que hi haguessin varis nens a la classe amb dificultats de parla o de llenguatge, és millor no fer aquest joc.

Anotacions i activitats addicionals

31

Recordes? (Seqüència d'ordres)

Objectiu

Per exercitar l'habilitat dels nens en recordar i executar accions en passos seqüenciats i, en general, per desenvolupar l'escolta atenta que és necessària per entendre i seguir instruccions verbals (ambdues habilitats són molt importants per als menuts)

Materials Necessaris

Targes (cartes) amb dibuixos o fotografies (opcional).

Activitat

Aquest és un joc de instruccions seqüenciades. Ensenyar al nen com es fa per completar una sèrie d'accions (p. ex. "*Aixeca't, aguanta't amb una cama, ves saltant -amb una cama- fins a la porta i crida Oh!*"). Mentre, la resta de nens han d'escoltar i fixar-se atentament si el company segueix correctament les instruccions (p. ex. executa les accions correctes en l'ordre adequat).

Les primeres vegades que es faci aquest joc, cal que les instruccions siguin relativament senzilles i curtes. Quan es repeteixi i d'acord amb la habilitat de cada nen en particular, es pot incrementar tant la llargària com la complexitat sintàctica de les instruccions per mantenir el nivell d'exigència adequat perquè es pugui donar l'aprenentatge. En particular, aquest joc i les seves variacions ofereixen una especial oportunitat per desenvolupar en els nens la consciència i la comprensió de preposicions, adverbis i conjuncions –connectors de frases i partícules espaials- *com damunt/sota, davant/darrera; després, al mig, enfront de, al final, mentre, fins que,...* A continuació es donen alguns exemples:

1. Fàcil: "*Ves cap a la taula. Agafa el llapis*".
2. Més difícil: "*Gateja sota la taula. Aixeca't. Agafa tres llibres. Somriu*".
3. Molt difícil: "*Aguanta't sobre el teu peu dret. Dona quatre salts cap a la taula. Agafa dos llapis blaus mentre somrius a la Rosa*".

Nota: Observeu atentament els nens per determinar qui necessita d'alguna ajuda especial o més pràctica.

Variacions

- Animar a un nen perquè doni instruccions a un altre. Per incrementar la participació, es pot dividir la classe en grups de quatre o cinc nens.
- Amb nens més petits, pot ser un suport acompanyar les instruccions orals amb fotografies o dibuixos.
- Quan els nens dominin el joc, pot ser divertit per a tota la classe i una forma de exercitar i estendre aquestes habilitats d'atenció i de llenguatge, jugar a jocs tipus "Que mana el rei?" (*)

(*) Tots els nens en cercle i enmig un que fa de rei. Seguint una música o cantant una cantarella curta molt coneguda, tots giren al voltant del rei, agafats de la mà. Quan para la música o s'acaba la cantarella, tots els nens fan una reverència al rei dient: *Què mana el rei?*. El rei dóna cada vegada una instrucció de com han de continuar ballant: Tocant-se el nas amb la mà dreta, saltant amb el peu dret, tocant amb la mà esquerra el cap del company de l'esquerra,... Les ordres es van acumulant cada vegada que para música, fins que arriba el moment en que ja no es poden executar per la dificultat de les posicions.

Anotacions i activitats addicionals

4 RIMES

Per a molts nens, la sensibilitat per la rima apareix molt aviat. Per aquesta raó, jugar amb les rimes és una entrada excel·lent a la consciència fonològica. Donat que els jocs amb rimes dirigeixen l'atenció del nen a les semblances i diferències dels sons de les paraules, també és útil perquè el nen s'adoni que l'essència del llenguatge no és només significació i missatge sinó també una forma física, és a dir no només el que es diu sinó també el com es diu.

A través de les activitats en aquest apartat, s'invita els nens a que escoltin i juguin amb les rimes de diferents maneres. Se'ls demana que escoltin historietes rítmiques, que recitin poemes i cançons rimades, que utilitzin el significat i la mètrica per ajudar a anticipar paraules específiques que rimen amb les que ha escoltat i per inventar-se les seves pròpies rimes. Recordeu que el propòsit d'aquestes lliçons és desenvolupar l'atenció dels nens cap als sons del llenguatge. En aquest sentit no és necessari desviar l'atenció cap a lletrejar les paraules; de fet, encara que algunes paraules que rimen es lletregin de forma similar, es poden crear confusions.

Repetim, la sensibilitat a les rimes és una forma molt rudimentària de consciència fonològica, encara que el tenir un sentit força consolidat de la rima no és cap garantia de que el nen desenvolupi consciència fonològica. Amb tot, però, les investigacions afirmen que és un pas important en la direcció correcta.

4A Poesies, cançons i cantarelles

Objectiu Utilitzar poemes i cançons de cara a augmentar la consciència dels nens als patrons sonors de la parla.

Materials Necessaris Llibres de poemes rimats, cançons i cantarelles

Activitat Poemes rimats, cançons i cantarelles que els nens han après de memòria ofereixen oportunitats especial per els jocs de rimes. A l'apèndix D trobareu un petit recull de poemes, cançons per mimar, i cantarelles que podeu escollir i ampliar a la vostra conveniència. Inicialment, s'introdueix al nen a una o dues rimes que cal que aprengui bé. Amb el temps, sempre es poden afegir més rimes al seu repertori.

A l'hora d'introduir un nou poema o cançó, primer llegiu-lo o reciteu-lo per als nens, emfasitzant el ritme i exagerant la rima. A continuació, el torneu a llegir vers rera vers, fent que els nens repeteixin cada línia, tots alhora. Perquè tots puguin escoltar i estudiar les paraules, cal que a l'inici els passos siguin lents i exagerats i anar guanyant velocitat gradualment a mesura que els nens vagin adquirint l'habilitat.

Variacions Recitar el poema en veu baixa, xiuxiuejant, però dient les paraules que rimen en veu alta.

- Recitar el poema en veu molt alta però xiuxiuejant les paraules que rimen.
- Recitar el poema en veu cada vegada més alta, i que vagi augmentant el to fins al final
- Recitar el poema en veu cada vegada més fluixa, i que vagi disminuint el volum fins arribar el final.
- Recitar el poema com si fos un cànon –cada grup de nens diu una vers-
- Fer seure els nens en cercle i que vagin recitant cadascun un dels versos del poema, per torns.
- Feu seure els nens en cercle i cadascun digui una de les paraules del poema, per torns.

Anotacions i activitats addicionals

4B	Contes/Històries rimades
Objectiu	Ensenyar els nens a utilitzar el sentit i la “mètrica” per adonar-se’n i predir les paraules que rimen.
Materials Necessaris	Llibres amb històries rimades
Activitat	<p>Amb la seva estructuració, les històries rimades inviten als alumnes a utilitzar el significat i la mètrica per captar i predir les paraules rimades. Mentre es llegeixen aquestes històries en veu alta, exagereu la mètrica i la rima per animar els nens a que escoltin activament i que anticipin.</p> <p>Al llarg de la lectura de la primera història, doneu la oportunitat perquè els nens assegurin el seu coneixement del què vol dir <i>paraules que rimen</i> i <i>rimar</i>. Abans de llegir les històries següents, comproveu la seva comprensió del que és rimar i insistiu perquè escoltin les paraules que rimen.</p> <p>Exemple de contes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - “La rateta presumida” , la cantarella “<i>Rateta, rateta, tú que ets tan boniqueta, que et voldries casar amb mi, jo que sóc tan bon fadrí</i>”. - “En Patufet”, la cantarella “<i>Patim, patam, patum homes i dones del cap dret, patim, patam, patum, no trepitgeu en Patufet</i>”. O “<i>Patufet, on ets? Sóc a la panxa del bou, on no hi neva ni plou, quan el bou farà un pet, sortirà en Patufet</i>” - “Els tres porquets”, la cantarella “<i>Bufaré, bufaré i la casa enfonsaré</i>”
Variacions	<ul style="list-style-type: none"> - Quan llegiu un llibre que ja és familiar als nens, pareu després de les paraules que rimen i pregunteu quines són aquestes paraules. - Alternativament, pareu abans de llegir la segona paraula de la parella que rima i pregunteu els nens que suposin quina és la paraula que continua.
Anotacions i activitats addicionals	

4C Emfasitzant rimes a través del moviment

Objectiu Centrar l'atenció dels nens en la rima.

Activitat El joc multisensorial és, en general, un medi valuós per captar l'atenció dels menuts. Les tradicionals rimes infantils ofereixen un medi excel·lent per adaptar el moviment físic a la rima. Es fa seure els nens en cercle amb les cames estirades cap endavant. Mentre tots els nens estan cantant la cantarella, un d'ells en el mig del cercle, va tocant seguint la direcció de les agulles del rellotge, cadascuna de les cames dels nens. El nen la cama del qual ha estat tocada coincidint amb la darrera paraula rimada de cada línia (p. ex. en una de les paraules "màgiques") ha d'amagar la cama (arronsar-la). Tan aviat com un nen "perdi" les dues cames, queda eliminat. El darrer nen que manté la cama davant és el que passa al mig.

Exemple de cantarella: La gallina ponicana

La gallina ponicana
Pon un ou cada setmana
Pon-n'hi un
Pon-n'hi dos
Pon-n'hi tres
Pon-n'hi quatre
Pon-n'hi cinc
Pon-n'hi sis
Pon-n'hi set
Pon-n'hi vuit
Pon-n'hi nou
Pon-n'hi deu,
La gallina de la Seu
Diu que amaguis aquest peu!

Paraules màgiques: ponicana, setmana, deu, Seu, peu.

Variació: És recomanable estendre aquest joc també a altres rimes. (Vegeu Apèndix D)

4D

Paraules rimades

Objectiu

Adonar-se'n de que quasi totes les paraules poden ser rimades (i no només aquelles que es troben en poesies fetes per altres persones).

Materials Necessaris

Llistat de paraules per ser rimades

Activitat

En aquest joc, es diu una paraula (p. ex. got) i a continuació una altra que rimi amb la primera (p. ex. sot). Una vegada s'han donat alguns exemples, es tracta que els nens busquin paraules que rimin amb la que es proposa. Es pot incrementar la complexitat del joc, que la segona paraula tingui un sentit relacionat amb el de la paraula clau alhora de que rimi. Una vegada el joc és familiar, cada nen individualment es invitat a respondre i a escollir la següent paraula per ser rimada. Els exemples poden incloure:

sol – col	gol	?	(sol, pinyol, mussol,...)
llit – nit	crit	?	(ferit, eixerit, petit,...)
llaç – nas	vas	?	(cabàs, matalàs, gas,...)
niu – riu	dent	?	(cent, lent, valent,...)
pet - net	sopa	?	(copa, xopa,...)
peu – neu	ram	?	(pam, camp,...)
llop – pop	cap	?	(nap, sap, rap,...)
mel – pèl	suc	?	(cuc, puc,
mar – bar	set	?	(paret, xiulet, pet, net..)
gos - ós	cos	?	(gros, carinyós,...)
cel - pèl	got	?	(pot, sot,...)
copa – sopa	ocell	?	(cabell, clatell, martell,
pal - mal			cistell, clavell, cartell,...)
pou - bou	galeta	?	(maleta, raqueta, jaqueta
			oreneta, escopeta,...)

Nota: No espereu que els nens juguin a aquest joc com un adult. Moltes de les seves rimes seran paraules sense sentit, però això està molt bé perquè l'objectiu d'exercitar rimes és, en primer lloc, cridar la seva atenció als sons del llenguatge. De manera similar, algunes de les seves associacions –respostes– que han de rimar amb la paraula clau poden semblar molt poc relacionades; això també està bé. El propòsit també d'aquest joc es demostrar que quasi qualsevol paraula pot ser rimada (però no totes).

Variacions

Ajudar als nens perquè trobin paraules que rimin amb el seu nom

4E

Fem rimes!

Objectiu

Ensenyar als nens a adaptar-se més a les claus fonològiques per generar rimes

Materials Necessaris

Frases per fer rimes.

Activitat

Per introduir aquest joc, llegiu vàries frases que rimin en veu alta, emfasitzant les paraules rimades. A continuació, animeu als nens a completar cada rima en veu alta. A efectes d'avaluació, es recomana que periòdicament demaneu les respostes de forma individual a cada nen enloc de a tot el grup. A continuació, aquí teniu alguns exemples de frases que podeu ampliar seguint el vostre criteri:

Corre, corre, cavall , corre muntanya...	(avall)
La Maria duu un clavell en el ...	(cabell)
Un mosquit petit, petit s'ha ficat a dins del...	(llit)
L'ocell fa piu, piu i vola cap al...	(niu)
L'home es pica el clatell amb un...	(martell)
En Marc ha fet un ram amb flors que estan al...	(camp)
En el Zoo hem vist un ós que era molt...	(gros)
Quan plou, s'amaga el cargol sota una...	(col)
Mentre comptem fins a nou , la gallina posa un..	(ou)
A dalt del terrat , s'ha fet un...	(forat)
Porta la jaqueta dintre la...	(maleta)
Tinc una cosa , de color...	(rosa)
Un peixet es banya i s'enreda amb una...	(canya)
Salta amb un peu i compta fins a...	(deu)
No es beu aigua d'una copa mentre es menja...	(sopa)
Quan s'ha amagat el sol , l'equip ha marcat un...	(gol)
Trobes peixos en el mar i olives en un...	(bar)
Arriba una oreneta i es menja una...	(galeta)
La nina és una...	(joguina)
Ha saltat la granota per damunt de la...	(pilota)
La nena es posa un llaç a la punta del seu...	(nas)

4F UN VAIXELL CARREGAT DE...

Objectiu Ensenyar els nens a respondre ràpid sense un model de rima determinat

Material Necessari Alguna cosa per anar-se-la llançant (una pilota, un globus,...)

Activitat Feu seure el nens en cercle i assegureu-vos que teniu algun objecte per llençar, com una pilota o un globus. Per començar el joc dieu: “*Un vaixell carregat de... pots*”. Aleshores, llanceu la pilota a algun nen del cercle. El nen ha de dir alguna paraula que rimi (p. ex. *Un vaixell carregat de gots*) i retornar-vos la pilota. Repetiu la frase original i torneu a llençar la pilota a un altre nen. Continua el joc en aquest sentit fins que els nens no trobin més paraules per rimar. Aleshores torneu a començar el joc amb una altra paraula per rimar.

Quan els nens han adquirit pràctica en trobar rimes, cada nen llença directament la pilota a un company enlloc de retornar-vos-la. El segon nen ha de continuar rimant d'acord amb la paraula suggerida pel primer i així successivament.

Un vaixell carregat de pots	(gots, sots, mots, clots, bots,..)
Un vaixell carregat de vells	(cabells, clavells, martells, vedells, capells, cistells, anells, cartells, pells ...)
Un vaixell carregat de galetes	(raquetes, maletes, jaquetes, carpetes, trompetes, senyorettes, samarretes, escopetes,...)
Un vaixell carregat de bolets	(barrets, pets, sets, parets, coberts, patufets, panets,..)
Un vaixell carregat de macarrons	(cartrons, maons, botons, avions, camions, taurons, sabons, tovallons, sarrons, bastons,...)

Nota: cal que el ritme del joc sigui ràpid perquè els nens no perdin l'interès mentre esperen el seu torn. Si és necessari, repasseu possibles “famílies” de rimes amb els nens abans de començar el joc.

Anotacions i activitats addicionals

4G**Rimes amb accions****Objectiu**

Fer progressar els nens cap a un nou nivell de la consciència fonològica on cal que es fixin en l'arrel de les paraules.

**Materials
Necessaris**

Dibuixos amb accions de diferents terminacions de gerundi

Activitat

Aquest joc que anima als nens a prescindir dels sufixos -ant, -ent -int (que formen els gerundis dels verbs), és millor introduir-lo distribuïnt els nens en petits grups perquè és complicat per les dues demandes que es fan: atenció a la rima i a la construcció de frases. Cal que repartiu els dibuixos corresponents a cadascuna de les parelles que rimen als nens, fent que cadascun guardi la seva. Per explicar com es juga, ensenyeu el vostre dibuix i dieu una frase utilitzant la forma de gerundi del verb (p.ex. el gos està saltant). Digueu als nens que examinin els seu propis dibuixos i busquin qui té una acció que rimi amb "saltant". El primer que ho troba, ensenya el dibuix i diu la frase que rimi (p.ex. els nens estan cantant). Una vegada s'hagin familiaritzat en petit grup, es pot jugar amb tota la classe alhora. Alguns exemples de gerundis per rimar segons el sufix:

cantant	bevent	vestint
cridant	rient	escrivint
plorant	caient	dormint
saltant	fent	obrint
menjant	dient	tossint
pujant	seient	llegint
baixant	encenent	conduint
jugant	creixent	sentint (la ràdio)
rentant	estenant	corregint
nedant	desfent	discutint
pintant	venent	vivint
retallant	aprenent	collint
mocant		
estripant		

4H El llibre de rimes

Objectiu Celebrar i exhibir el domini cada nen ha assolit amb les rimes.

**Materials
Necessaris** Paper, llapis, retoladors, pintures, pega

Activitat Crear un llibre de rimes és una manera excel·lent per celebrar i el domini dels nens en les rimes. Una vegada els nens siguin “experts” rimant, se’ls pot encoratjar a crear un llibre de rimes. Després de parlar-ne uns amb els altres, en petit grup, caldrà que cada nen s’inventi una rima que vosaltres haureu d’escriure per a cada nen. Després cada nen farà el dibuix corresponent. Cada dia uns quants nens ensenyaran la seva pàgina fins que tots hagin participat. A continuació es relligaran totes les pàgines com un llibre i es fotocopiarà perquè cada nen tingui un exemplar.

Anotacions i activitats addicionals

5. Paraules i frases

Donat que l'objectiu d'aquest llibre és fer que els nens pensin sobre l'estructura del llenguatge en el sentit de proporcionar-li una comprensió activa de la lògica del nostre sistema d'escriptura, les activitats en aquest capítol estan pensades per donar als alumnes una consciència bàsica sobre les paraules i les frases. Encara que el reconeixement tant de les frases com de les paraules continuarà incrementant-se i variarà al llarg de la seva carrera com a lector-escriptor, les activitats en aquest capítol pretenen només establir uns punts de partida bàsics i essencials.

Un autèntic reconeixement de la sintaxi i dels connectors que donen a les frases la seva claredat i cohesió només pot ser desenvolupada amb el temps. A més a més, aquest reconeixement per arribar a un aprenentatge del significat ampli, precís i valuós només es pot adquirir a través de experiències reals de lectura i escriptura. Els objectius d'aquests capítol són per alertar els nens sobre tres propietats bàsiques de les frases:

1. Les frases són els paquets lingüístics on portem cadascun dels nostres pensaments per separat.
2. Les frases estan formades, alhora, per cadenes de paraules amb significació i que s'articulen separatament.
3. El significat o la manca de sentit de una frase depèn tant del contingut particular de les paraules com del ordre específic de les paraules en la frase.

Sens dubte, aprendre a llegir i escriure depèn de una noció relativament segura del que és i no és una paraula. No obstant, les investigacions afirmen que els nens petits en general tenen només una pobre consciència de les paraules i de la seva naturalesa. En vista d'això, aquest capítol centra l'atenció en clarificar el concepte de paraula en els nens. Molts dels jocs estan adreçats a desenvolupar en els nens l'habilitat per reconèixer frases i dintre d'elles, les paraules que les formen. A més a més s'ensenya els nens perquè pensin en la forma de la paraula independentment del seu significat a través d'un joc en el que valoren les llargàries de diferents paraules.

5A	Introduint la idea de “frase” o “oració”²
Objectiu	Introduir els nens en la noció de “frase”.
Materials Necessaris	Dibuixos (opcional)
Activitat	<p>Comenceu amb la presentació als nens d’una explicació molt senzilla del que és una frase. Per exemple, expliqueu que una frase és com una petita història. I com una història, una frase ens està explicant alguna cosa i ens anomena algú o quelcom de qui o de que ens estant explicant aquesta cosa.</p> <p>A continuació podeu donar alguns exemples de frases utilitzant el nom dels nens com a subjectes (P. ex. <i>“En Marc té una motxilla”, “La Mar porta unes botes noves”, “La Marta duu una samarreta vermella”</i>). Després de cada exemple, repetiu que això és una frase i els nens han de repetir la paraula “frase” en veu alta, tots alhora. Per clarificar-ho, podeu donar també algunes frases sense verb (p. ex. <i>“els nens”, “la Maria”, “els gatets”</i>). Després de preguntar si cadascuna és una frase, expliqueu que aquestes paraules no son una frase perquè no ens diu res del que fan o del que passa; a continuació, completeu les frases (p. ex. <i>“Els nens retallen un ocell”, “La Maria canta”, “Els gatets juguen”</i>). De manera similar, ensenyeu que una frase necessita un subjecte,³ (algú de qui es diu alguna cosa (p. ex. <i>“té els ulls marrons”, “duu mitjons blaus”</i>) Perquè sigui una frase cal que sapiguem de qui o què estem parlant; completeu les frases (p. ex. <i>“En Kelvin té els ulls marrons”, “La Caterina duu mitjons blaus”</i>). Després d’uns quants exemples més, animeu a tres o quatre nens a que formin les seves pròpies frases.</p> <p>Encara que això sigui suficient per al primer dia, aquesta activitat cal que sigui revisada fins que tots els nens poden construir frases sense dificultat. A més a més, animar els nens més tímids i reservats a parlar utilitzant frases completes durant cada dia a l’escola.</p>

² “Frase” i “oració” són dos paraules que s’utilitzen indistintament. Alguns autors prefereixen anomenar “frase” les oracions simples i “oració” les oracions compostes. En aquest programa farem servir preferentment el mot “frase”

³ Atenció amb els subjectes el·líptics que es substitueixen per pronoms. Millor començar amb frases estàndard amb S + P i deixar per més endavant frases amb subjecte el·líptic; en aquest cas, cal preguntar sempre als nens qui és el subjecte perquè s’adonin que no el nomenen perquè ja sabem de qui es tracta(p. ex. *“Menja pa” Qui menja pa? “L’àvia”,* que ja havia sortit anteriorment

Variacions

- Animar als alumnes a desenvolupar frases sobre dibuixos. Utilitzant làmines o murals, és possible construir diferents frases.
- Feu que els nens valorin si el que estan escoltant és o no una frase amb un gest determinat (amb el polze amunt o avall, afirmant o negant amb el cap,...) Cas que ho identifiquin com no-frase, animar-los a completar-la o que diguin perquè no ho és.

5B

Introduint la idea de “paraula”

Objectiu

Introduir els nens en la idea de que les frases estan fetes per cadenes de paraules

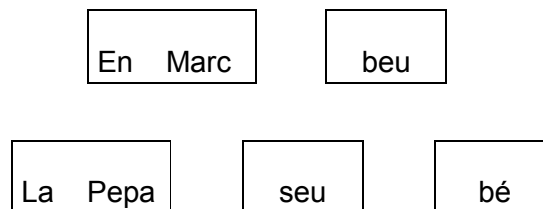
Materials Necessaris

Targes amb paraules
Retoladors
Llapis
Esborrador de pissarra
Guixos
Pissarra

Activitat

Construir una frase de dues paraules preferentment monosíl.labes (per exemple, *(En⁴) Marc beu*). Explicar als nens que la frase té dues parts, és a dir, dues paraules. Per representar les paraules concretes, construir la frase amb dues targes cadascuna amb una paraula escrita o escriure la frase a la pissarra encerclant cada paraula.

A continuació, construir una nova frase amb tres paraules (per exemple, *(La) Pepa seu bé*). La nova frase es col·loca o s'escriu sota de la primera, tal com s'ensenyava en el següent exemple:

Discutir sobre el nombre de paraules i comparar la llargada de les dues frases fent que els nens arribin a la conclusió de que la segona frase és la més llarga perquè és la que té més paraules. Per reforçar aquest punt, treballar altres frases en aquest sentit.

Nota: Mirar d'utilitzar preferentment paraules monosíl.làbiques fins que els nens hagin après a distingir paraules per les síl.labes.

⁴ Separeu els articles però que es vegin “junt” als noms. Expliqueu que són paraules que sempre van al costat del nom però que no hi estan enganxades

Variacions

- Incitar els nens a que diguin quantes paraules hi ha en cada frase abans de presentar-les visualment.
- Poseu de relleu als nens com, en els escrits, les paraules estan separades per un petit espai en blanc. A mesura que avança el curs, ensenyeu-los a resseguir amb el dit un text conegut mentre vosaltres el llegiu en veu alta.
- Utilitzant les targetes de paraules, ensenyar els nens com el sentit o significat de la frase canvia si les paraules es reordenen de manera diferent.

Anotacions i activitats addicionals

5C	Escoltar paraules en frases
Objectiu	Reforçar la consciència de paraula en els nens fent que se les representi com a blocs separats.
Material Necessari	Blocs o quadrats en cartró
Activitat	<p>Donar a cada nen sis o set blocs, cubs o quadrats de cartró o fusta, cadascun dels quals representarà les paraules en una frase que construireu –un bloc per a cada paraula. Modeleu el procés mental que cal que els nens facin, ensenyant-los-hi que repeteixin la frase per a ells mateixos, paraula a paraula separades per una pausa clara entre elles. Animeu també els nens a arranjar els blocs d’esquerra a dreta –tants blocs com paraules tingui la frase- de manera que es comenci a establir la direccionalitat.</p> <p>Després d’ordenar els seus blocs, el grup o un nen individualment caldrà que repeteixi la frase, senyalant cada bloc a mesura que pronuncia la paraula que representa. Després, cadascun repeteix la frase mentre senyala cadascun dels seus blocs.</p> <p>Al començament, totes les frases cal que siguin curtes (de dues o tres paraules). No obstant, a mesura que els nens es sentin segurs amb la activitat, es poden introduir frases més llargues perquè els nens vegin que frases més llargues contenen més paraules.</p> <p>Novament insistim en la conveniència d’utilitzar paraules monosíl·labes fins que hagin fet el capítol de les síl·labes. Després de treballar aquest capítol de síl·labes i periòdicament al llarg del curs, cal anar revisant aquesta activitat de cara a ajudar als nens a reforçar la seva habilitat per distingir les síl·labes en les paraules.</p>
Variacions	<p>- Una vegada s’han introduït frases més complexes i paraules polisil·làbiques, els nens poden demostrar tenir dificultat en decidir si paraules funcionals com <i>un/a, el/la, en, de per, amb, no</i>, i així successivament poden ser comptades com paraules en sentit estricte. El desenvolupament de la consciència sintàctica depèn bàsicament d’entendre la funció de les paraules. Encara els nens tenen dificultat en el desenvolupament de la consciència de les paraules funcionals. De cara a establir la consciència d’aquestes paraules omnipresents i al mateix temps ajudar els nens en el desenvolupament del component sintàctic, busqueu recursos i feu servir jocs com el “<i>Simon diu</i>” per focalitzar l’atenció en el seu ús. Per exemple, Simón diu “<i>Posa el llapis sobre el llibre</i>”. Noteu també que aquest tipus de jocs ofereixen una bona oportunitat per construir senyals de reconeixement així com la pròpia utilització i comprensió d’aquestes paraules.</p>

5D Exercicis amb paraules curtes i llargues

Objectiu Reforçar la consciència de paraula en els nens de forma més específica, per ajudar-los a comprendre que les paraules es defineixen pel seu significat i que poden ser llargues o curtes independentment del seu significat o sentit.

Materials necessaris Guix/pissarra
Lletres magnètiques o targetes amb paraules
Llibres de contes (opcional)

Activitat L'aspecte principal dels jocs anteriors era que les frases consisteixen ni més ni menys que en cadenes de paraules. Per fer obvi aquest punt i el més senzill possible, cada joc s'ha fet només amb paraules monosil·làbiques. Ara és el moment de ensenyar els nens una noció diferent a la de que totes les paraules tenen exactament una sola síl·laba de llargada.

L'objectiu d'aquest joc requereix que el nen decideixi quina d'entre dues paraules és fonològicament més llarga. Per fer aquest judici, sovint els nens presenten confusions per separar la forma del significat. En saber que la papallona és més petita que un gos, per exemple, es resisteixen a acceptar que la paraula *papallona* és més llarga que la paraula *gos*.

En aquest sentit, el joc s'ha dissenyat partint d'aquesta tendència. Cada parella de paraules inclou una que és fonològicament més llarga que l'altra. Independentment de la seva llargada, un a de les paraules es refereix a un objecte familiar que és significativament més gran que l'altre. Aquest disseny obliga al nen a dissociar la forma del significat a l'hora de valorar la llargada de les paraules. També facilita al mestre un camí per detectar si ho fa o no.

Donat que la forma escrita de les paraules s'utilitza com a feedback per el discerniment dels nens, és important que aquestes estiguin impreses de forma que les diferències en la llargària quan es lletregin siguin òbvies. Això es pot fer de diferents maneres. Una seria emfasitzant la llargada de les paraules pel nombre de lletres podent lletrejar-les amb lletres magnètiques. Una altra, seria imprimint les paraules, cada lletra de la mateixa forma i grandària en una cartolina rectangular que permeti remarcar les diferències en la seva llargària completa. Una tercera seria escriure les paraules a la pissarra en columna –una sota o sobre de l'altra-, fent coincidir la lletra inicial perquè sigui òbvia la diferència de llargada.

Per fer el joc, pronunciar un parell de paraules (per exemple, *cotxe* i *ambulància*) i preguntar al nens quina paraula pensen que és més llarga. Quan els nens hagin contestat, ensenyeu les paraules impreses –escrites- de manera que puguin comprovar si la seva apreciació és correcta. Parelles de paraules habituals poden incloure les següents:

Poll – dinosaure
Mosca – papallona
Taxi – motocicleta
Cotxe – ambulància
Bou - formiga
Gos – girafa
Elefant – gat

Mosquit – tren
Pi – rosa

Nota: Recordeu que l'objectiu és que els nens aprenguin a *escoltar* les diferències en la llargària de les paraules. Per ajudar a assolir l'objectiu, l'escrit o impressió no s'ha de donar fins que els nens hagin valorat quina paraula és la "*més llarga*" o "*més curta*" després d'haver-les escoltat.

Variacions

- Retornar a aquesta activitat una vegada els nens hagin après a analitzar les síl·labes en les paraules. Invitar-los a "picar" les síl·labes de cada paraula de cara a verificar quina és més llarga i quina més curta. Després ensenyeu la paraula impresa o escrita com a reforç.
- Seleccioneu paraules de contes que hagueu explicat als nens i pregunteu quina és més llarga o més curta. Després deixeu que els nens mirin en el text original les paraules escrites.
- Digueu als nens que demanin als pares que els hi diguin paraules o noms molt llargs que després puguin compartir amb els seus companys.

Anotacions i activitats addicionals

5E**Paraules en i fora del context****Objectiu**

Per reforçar el punt de que una paraula és una paraula per ella mateixa o pel context de la mateixa manera que el sentit del llenguatge depèn de les paraules específiques i del seu ordre.

**Materials
Necessaris**

Una col·lecció de rimes i poemes familiars per als nens
Jocs de cartes de butxaca (opcional)
Targes amb paraules (opcional)

Activitat

Per aquest joc, a cada nen se li assigna una paraula d'una rima familiar. A continuació cal recitar tota la rima completa per copsar la adequada alineació de les paraules i el seu lloc a les frases. Si les paraules en diuen en un altre ordre, la frase canvia o perd el seu sentit.

Escolliu una rima familiar que tingui tantes paraules com alumnes hi hagi a la vostra classe. Reciteu la primera línia del poema amb els nens i demaneu que us ajudin a comptar quantes paraules hi ha. Aleshores escolliu el mateix nombre de nens i assigneu una paraula de la frase a cadascun d'ells. Feu que es situïn en línia d'esquerra a dreta i que cadascun digui la seva paraula per ordre. Que facin això varies vegades fins que puguin dir tota la frase amb suficient fluïdesa perquè sigui comprensible.

Repetiu el mateix procediment amb cada vers del poema. Quan totes les línies estiguin assignades i s'hagin practicat, feu que els nens recitin tota la rima a través d'aquest sistema, començant amb el primer nen de la primera línia i acabant amb l'últim nen de la darrera línia.

Variacions

- Demaneu als nens de la primera línia (primer vers o frase) que cadascun digui la seva paraula però començant de dreta a esquerra enlloc d'esquerra a dreta.
- Inviteu als nens d'una línia a canviar l'ordre de la seva situació abans de dir en veu alta la seva paraula assignada d'esquerra a dreta.
- Inviteu als nens a fer noves línies de cinc o sis nens cadascuna, depenent, per exemple, del color dels pantalons. Aleshores feu que cada línia digui en veu alta les seves paraules d'esquerra a dreta.
- Inviteu a un grup particular de nens que abandonin la seva línia (per exemple, totes les nenes que duguin un jersei o samarreta a ratlles i tinguin un gatet a casa seva). Feu que es col·loquin en una nova línia i que diguin la seva paraula seguint l'ordre d'esquerra a dreta.
- Inviteu a cada línia de nens a que analitzin en el seu grup el que passaria en el vers del poema si un o varis d'ells quedessin exclosos o es modifiqués l'ordre. Després es demana a cada grup que comparteixi amb la resta de la classe la nova combinació preferida que ha resultat de la seva línia original.

**Variació
més complexa**

- Després que els nens hagin començat a moure's amb la lletra impresa, tots aquests jocs poden repetir-se amb cartes o targes amb la paraula impresa repartides entre els nens.

Consciència de síl·laba

Una vegada els alumnes tenen establert que les frases estan formades per paraules, és el moment d'introduir-los en la idea de que les paraules, elles mateixes, estan formades per cadenes d'unitats més petites, les síl·labes.

Donat a que a diferència de les paraules, les síl·labes no tenen significat, és poc probable que els nens les hagin percebut o hi hagin pensat abans. Per tant, cal que les successives síl·labes de la llengua parlada siguin tant escoltades com sentides: són el so de cada emissió –pulsació– de veu corresponent a un cicle complet d'obrir i tancar la boca. Molts nens troben els jocs amb síl·labes prou difícils i interessants però alhora també senzills per arribar a fer-los. Tot i així, donat que la consciència de síl·laba és un pas important en el desenvolupament de la consciència dels fonemes, caldrà que el mestre no perdi de vista a aquells nens que trobin aquest aprenentatge difícil per donar-los-hi un ajut extra si el necessiten.

La existència i naturalesa de les síl·labes s'introdueix fent que els nens piquin i comptin el nombre de pulsacions del seus propis noms. Per estendre aquest aprenentatge a una varietat de diferents paraules, cal reforçar i enriquir el concepte de síl·laba en els nens; per exemple, *telèfon* esdevé *te-lè-fo-n*. El joc avança des de l'anàlisi a la síntesi de manera que el nen aprengui a ajuntar i a reconèixer paraules donant la seqüència de les seves síl·labes separades: per exemple, *te-lè-fo-n* ara esdevé *telèfon*.

Abans de començar les activitats, cal tenir en compte alguns advertiments. Primer, assegureu-vos que per a tots els nens són familiars les paraules que utilitzeu en els jocs, perquè per a ells seria molt difícil recordar els sons d'una paraula desconeguda. Segon, al llarg d'aquests jocs, les síl·labes cal que siguin enunciades de forma clara i discriminable. Tercer, els nens cal que es desenvolupin en un nivell confortable tant quan analitzin les paraules per separar-les en síl·labes com quan sintetitzin paraules a partir de les síl·labes separades. Encara que aquest capítol ordena els jocs d'una forma determinada, els primers centrats en les activitats d'anàlisi i els darrers en les de síntesi, tots els jocs poden ser utilitzats en qualsevol ordre si es volen repetir.

6A “Picant” noms

Objectiu Introduir els nens en la naturalesa de les síl·labes iniciant-los en picar i comptar les síl·labes del seus propis noms.

Activitat Quan s'introdueixi per primera vegada aquesta activitat, modelex-la utilitzant varis noms de llargària contrastada. Pronuncieu el primer nom d'un dels nens de la classe, síl·laba per síl·laba i picant de mans en cadascuna d'ella abans d'invitar els nens a dir i a picar tot el nom amb vosaltres. Després que s'hagi picat cada nom, pregunteu “*Quantes síl·labes heu sentit?*”. Un cop els nens ho hagin après, demaneu que cada nen piqui i compti el nombre de síl·labes del seu propi nom. No oblideu tampoc els cognoms! És fàcil continuar picant altres paraules i comptant les síl·labes de cadascuna d'elles. Quan feu aquesta activitat per primera vegada, modelex el nom de cada nen pronunciant-lo, “picant-lo” i fent que tots els nens el piquin junts. Després de que cada nom hagi sigut picat per tots els nens, pregunteu “*Quantes síl·labes heu sentit?*” Si un nom té moltes síl·labes, caldrà deixar que els nens comptin les síl·labes mentre les estan picant.

Variacions

- Demaneu els nens que piquin i comptin les sílabes dels seu nom i cognom junt.
- Després de determinar el nombre de síl·labes en un nom, demaneu als nens que posin dos dits horitzontals sota la seva barbeta perquè així puguin notar com la barbeta es mou per a cada síl·laba. Per ampliar aquest efecte, animeu els nens a allargar l'articulació de cada síl·laba.
- A continuació, aquesta activitat pot donar lloc a una cançó rítmica com “La coqueta en sucre”:
 -
 - Qui la ballarà la coqueta en sucre
 - Qui la ballarà què feliç serà
 - Balli-la vostè, senyor/a MAR-TA
 - Balli-la vostè que la balla bé

Senyaleu un nen/a que ha de respondre dient el seu nom. La classe repeteix el nom en veu alta. I es continua de la forma següent:

1. “Piqueu-la!” (Els nens repeteixen el nom, dient i picant cada síl·laba).
2. “Xiuxiuegeu-la!” (Els nens xiuxiuegen cada síl·laba mentre la piquen).
3. “En silenci!” (Els nens repeteixen el nom, dient les síl·labes només amb el moviment de la boca)

6B

Traient una cosa de la capsa

Objectiu

Reforçar l'habilitat dels nens per analitzar paraules en síl·labes demanant-los que piquin i comptin síl·labes en una varietat de diferents paraules.

Materials Necessaris

Una capsa amb petits objectes
Dibuixos de diferents objectes (opcional)

Activitat

Col·leccioneu diferents objectes en una capsa o cistella. Assegureu-vos d'incloure objectes que siguin diferents pel nombre de síl·labes en el seu nom.

Animeu a un alumne a tancar els seus ulls, a que agafi un objecte de la capsa i a que el anomeni (per exemple, "*Això és un llapis*"). Tots els nens poden repetir el nom de l'objecte seleccionat mentre piquen les síl·labes. Després pregunteu quantes síl·labes han sentit, procurant no deixar que algú doni la resposta massa ràpid sense pensar.

De forma gradual, a mesura que els nens van entenent el joc, el podeu fer més difícil utilitzant objectes amb els noms més llargs i en conjunt de diferents i variades llargàries. Sortosament, els nens tendeixen a trobar força divertit les paraules molt llargues.

Variacions

- Utilitzar altres moviments físics enlloc de picar de mans.
- Per ampliar el vocabulari del joc, fer servir dibuixos d'objectes familiars. Per obtenir una doble utilitat de l'activitat, es poden fer servir dibuixos o fotos que tinguin relació amb el tema que s'estudia a la classe. Per exemple, si s'està estudiant la tardor, es poden incloure dibuixos de fulles, castanyes, panellots, vestits per la pluja, elements de festes populars (la Mercè, a Barcelona), elements de la verema, etc.
- A mesura que la classe vagi desenvolupant major competència en aquesta activitat, demaneu a un nen que "piqui" el nom de l'objecte i digui el nombre de síl·labes i pregunteu als altres si és correcte o no.
- Utilitzant la filera superior d'un joc de cartes, alineu-ne d'esquerra a dreta un determinat nombre amb els números 1, 2, 3, 4 i 5. Feu que un nen agafi una targeta amb el dibuix d'un objecte de la capsa i, fent servir el mateix procediment que amb els objectes, que piqui i compti el nombre de síl·labes. Després el nen cal que, d'acord amb el nombre de síl·labes, col·loqui la targeta sota el número de la carta corresponent. Repasseu els dibuixos, d'esquerra a dreta, fins que la filera sigui completa.
- Una vegada els nens es trobin còmodes amb aquesta activitat, deixeu que intentin determinar el nombre de síl·labes en les paraules sense picar de mans o sense dir en veu alta el nom de les paraules. Això és força difícil perquè es retira un suport kinestètic, obligant els nens a "sentir" les paraules en el seu cap. Notablement, molts nens semblen veure això com un problema que pot ser resolt i disserten amb el canvi quan poden ser competents escoltant les síl·labes.

Anotacions i activitats addicionals

6C

El successor del rei o de la reina

Objectiu

Fer evident el ritme de les paraules a partir de moviments repetitius

Materials Necessaris

Una corona de joguina o de cartulina

Activitat

Feu una corona per posar-la al “rei” o “reina” que designeu. Al començament del joc, feu que tots els nens es posin en cercle al voltant vostre. Actueu com un rei o reina, donant una ordre (per exemple, un verb d’acció), de forma clara i deixant una pausa entre les síl.labes. A continuació, els nens han d’executar l’acció al ritme de les síl.labes (per exemple, “*ca-mi-nar*” fent que cada síl.laba coincideixi amb un pas). Cal dir les paraules de forma molt rítmica de manera que cadascuna tingui el seu temps contrastat amb les altres. Una vegada hagueu ensenyat a cadascú com es juga, feu que els nens intervinguin per torns portant la corona i donant ordres. A l’inici de l’activitat, recomanem utilitzar les paraules següents:

- Aplaudir (picar de mans)
- Beure (imitar gest de beure a galet amb el polze)
- Caminar (marcar el pas)
- Cosir (Imitar agafar una agulla amb els dits i donar puntades)
- Desenroscar/enroscar (fer moviments de rotació amb el canell de la mà)
- Escriure (imitar l’acció d’agafar un llapis i escriure)
- Estirar (estirar una corda)
- Girar (donar voltes sobre un mateix)
- Gronxar (balancejar el cos endavant i endarrera)
- Inclinar-se (fer una reverència)
- Llegir (amb les dues mans juntes imitant un llibre davant la cara i movent el cap a dreta i esquerra com si llegíssim)
- Menjar (Imitar gest de posar-se menjar a la boca amb dits junts)
- Pintar (Imitar l’acció d’agafar un pinzell o llapis i fer pinzellades)
- Regar (Imitar regar amb regadora amb moviments circulars)
- Retallar (Imitar unes tisores amb els dits i fer l’acció)
- Saltar
- Saludar (moviments oscil·lants amb la mà com si saludéssim)
- Sembrar (imitar els moviments de llençar la llavor)
- Serrar (imitar el moviment de vaivé d’una serra)
- Picar (amb martell)
- Trepitjar (aixecar i baixar alternativament els peus)

Variació

- Introduir una paraula d'acció (per exemple, *trepitjar*) i demaneu als nens que piquin i comptin les síl·labes. Com té tres síl·labes, a mesura que es diu *tre-pit-jar*, suggerim un moviment que tingui tres parts (p. ex. aixecar i baixar els peus alternativament trepitjant fort el terra).

Després d'haver fet la demostració amb diverses paraules en aquest sentit, deixeu que els nens es vagin posant la corona per torns i pensin paraules i accions. El nen que faci de rei es posa enmig del cercle, diu la paraula d'acció, la pica, determina el nombre de síl·labes i ensenya l'acció que ha pensat per acompanyar cada síl·laba.

Nota: L'interès d'aquest joc es centra en la consciència de síl·laba per part dels nens. No és important si el moviment suggerit pel nen guarda o no relació amb el significat de la paraula sinó si ha captat l'estructura sil·làbica de la paraula.

Anotacions i activitats addicionals

6D	Escoltar primer, mirar després
Objectiu	Ensenyar els nens com sintetitzar síl.labes una a una en paraules conegudes.
Materials Necessaris	Dibuixos d'objectes coneguts pels nens
Activitat	<p>Aquest joc requereix una sèrie de dibuixos o fotografies, cadascun representant un objecte familiar. Escolliu dibuixos d'objectes els noms dels quals tinguin un nombre diferent de síl.labes. Ensenyeu la pila de dibuixos i expliqueu que direu el nom de cadascun d'ells però d'una manera molt estranya – síl.laba per síl.laba. Animeu els nens a escoltar atentament i d'endevinar el nom de cada dibuix.</p> <p>Quan anomeneu cada dibuix, parleu de forma monòtona i marcant clarament una pausa entre cada síl·laba (per exemple, <i>te-lè-fo</i>n). Quan els nens endevinin cada nom, ensenyeu el dibuix de l'objecte i que tornin a repetir la paraula de les dues formes: normal i síl.laba per síl.laba.</p> <p>Nota: Els vostres alumnes aviat dominaran aquest joc. En aquest cas, jugueu-hi només un parell de vegades abans de passar a altres activitats.</p>

Anotacions i activitats addicionals

6E

El follet parlant I: síl.labes

Objectiu

Reforçar l'habilitat dels alumnes a sintetitzar paraules a partir de síl.labes separades.

Activitat

Inviteu els nens a seure en cercle i expliqueu-los-hi un conte:

“Hi havia una vegada un follet petit, petit a qui li agradava molt fer regals a les persones. L'únic inconvenient era que el follet sempre esperava que la gent conegués quin era el regal abans de donar-los-hi. El problema era que el petit follet tenia una forma molt estranya de parlar. Si havia de dir-li a un nen que el regal era una bicicleta, deia “bi-ci-cle-ta”. I fins que el nen no endevinava de quin regal es tractava, no era feliç.”

Ara, feu de follet anant per la classe i presentant un regal per a cada nen, pronunciant el nom del regal, síl·laba per síl·laba. Quan un nen endevina la paraula, fa ell de nen i ofereix un regal a un altre nen. El millor és limitar el joc només a quatre o a cinc nens per dia o esdevé una mica pesat. Exemples de “regals” que es poden pronunciar poden incloure els següents:

ambulància	bicicleta
camió	construccions
disfressa	guitarra
helicòpter	hipopòtam
macarrons	nina
ordinador	patinet
pilota	plastilina
rinoceront	telèfon
televisor	titella
trompeta	xilofon
xocolata	xurreria

Nota: si els alumnes no estan familiaritzats amb la paraula “follet” substituïu-la amb algun altre personatge pròxim a ells.

7 Sons inicials i finals

Les activitats en aquest capítol inicien els nens en la naturalesa i existència dels fonemes. Els jocs estan pensats, primer, per fer descobrir als nens que les paraules contenen fonemes i, segon, per ajudar-los a començar a aprendre les identitats independents dels fonemes perquè puguin reconèixer-los i distingir-los l'un de l'altre.

Donar que les característiques per identificar i distingir els fonemes són fàcils de notar en la boca d'un i d'escoltar, caldrà dirigir i tornar a dirigir l'atenció dels nens a l'articulació dels fonemes. S'animarà als nens reiterativament a explorar, comparar i contrastar la manera i el punt de articulació dels fonemes. Una i altra vegada, a través de les activitats en aquest capítol, es demanarà *"Què fas amb els teus llavis, amb la llengua, amb la boca i amb la veu quan dius els sons /m/, /b/, /p/?"* i així successivament.

Donat que és més fàcil distingir i discriminar el fonema inicial de les paraules que no pas els fonemes del mig o finals, els primers jocs d'aquest capítol es centren en ell. Més endavant, al llarg del capítol, els mateixos jocs es repeteixen amb les consonants finals.

Les consonants finals són relativament difícils d'aïllar encara que s'articulin meticulosament. Aquesta dificultat augmenta, no obstant, perquè molts dels parlants tendeixen a articular-les de forma poc precisa en la seva parla habitual; alguns fins i tot les eliminen completament segons sigui la forma o el costum de parlar de la zona. En altres paraules, cal prestar especial atenció a aquests sons a la classe i no esperar que els nens els descobreixin per ells mateixos.

Encara que l'objectiu de sensibilitzar i iniciar a través dels jocs d'aquest capítol sigui un primer pas en el desenvolupament de la consciència fonèmica, és un pas crític i per molts nens un pas molt difícil. Per això, mentre es fan els jocs, és extremadament important donar l'oportunitat a tots els nens a pensar i a respondre per ells mateixos; no deixeu que qualsevol doni respostes fins que vosaltres ho digueu. De manera similar, i perquè és important detectar quins nens tenen dificultat amb els fonemes, recordeu de fer servir l'estratègia de demanar la resposta de forma imprevisible, ara al grup, ara a nivell individual. Busqueu algun temps per donar un ajut extra i facilitar que practiquin més aquells que ho necessitin.

7A **Endevina qui és**

Objectiu Introduir dos conceptes claus: 1) com sonen els fonemes de forma aïllada quan parlem i 2) que els fonemes formen part de les paraules.

Activitat Els objectius d'aquest joc estan incorporats en la seva mateixa estructura. Per jugar, els nens han d'escollar atentament i discriminar els fonemes mentre tracten de relacionar-los amb els noms dels qui formen part. Amb tots els nens asseguts en cercle, dir "*Endevineu quin nom vaig a dir ara*". Aleshores escolliu en secret el nom d'un alumne i de forma clara pronuncieu només el seu fonema inicial. Per noms que comencen amb un fonema oclusiu, com Daniel, cal repetir el fonema una i altra vegada de forma clara i distintiva: "/d/ /d/ /d/ /d/ /d/ ". Amb les consonants fricatives es poden allargar a mesura que es repeteixen (per exemple, /s-s-s-s/ /s-s-s-s/ /s-s-s-s-s/ /s-s-s-s-s/"). Si hi ha més d'un nen que el seu no tingui la mateixa inicial, animeu als nens a dir totes les possibilitats. Així es van introduint en la idea de que cada fonema es pot trobar en moltes paraules diferents.

Variació Una vegada el joc els sigui familiar, podeu fer que els nens el dirigeixin. Després de que s'hagi endevinat el nom d'un nen, qui ho hagi endevinat dóna la pista per al següent nom: "*Estic pensant en el nom d'algú que comença amb... (so).*"

Anotacions i activitats addicionals

7B Paraules diferents, mateix fonema inicial

Objectiu Reforçar el concepte de que cada fonema pot estar en moltes paraules diferents i invitar els nens a parar atenció de com se senten els fonemes quan són articulats.

**Materials
Necessaris** Cartes amb dibuixos per cadascun dels fonemes

Activitat Reuniu una col·lecció de tres o quatre dibuixos per a cada fonema que vulgueu que el nen aprengui. Per exemple, foc, finestra, fulla i fada per a la /f/ i dibuixos d'una mà, mocador, mona i mar per a la /m/.

A l'inici, cal que és facin servir dibuixos el nom dels quals comenci per una consonant senzilla, preferentment una fricativa. Cap dels dibuixos ha de començar amb consonant doble o sínfons com fr-, pl- o br- perquè pot complicar massa el joc en aquest moment.

Per jugar a aquest joc, escolliu un dels dibuixos i animeu els nens en la tasca d'identificar el nom de cadascun dels objectes. Tingueu present que si la paraula no els és familiar, és molt difícil que puguin prestar atenció als fonemes. Per altra banda, si teniu algun dubte sobre si les paraules són o no conegudes, pregunteu a la classe o a nens individualment si cal repetir-les.

Després de que tots els dibuixos d'una col·lecció hagin estat anomenats, feu que un nen agafi un dibuix de la col·lecció i l'anomeni (p. ex. *foc*). Aleshores repetiu el nom, allargant la consonant inicial (p. ex. *f-f-f-f-oc*). A continuació, feu que tots els nens repeteixin el nom d'aquesta manera, *f-f-f-f-oc*, i fixeu-vos i ajudeu-los perquè posin les seves boques de manera que surti el so /f-f-f/.

Feu que un altre nen agafi un altre dibuix de la col·lecció i l'anomeni. Després repetiu el nom amb els nens, allargant el fonema inicial i fent que es fixin en la seva articulació. A continuació, recupereu els dibuixos anterior i pregunteu "*Comencen aquestes dues paraules amb el mateix so? Amb quin so comencen? Sí, les dues comencen amb el so /f-f-f-/.*"

Aquesta és una activitat molt útil tant per introduir o clarificar fonemes específics com per treballar amb nens que tenen una dificultat especial en "notar" els fonemes. Per altra banda, cal tenir present de treballar només un petit nombre de "col·leccions" (fonemes) perquè l'atenció dels nens pot començar a dispersar-se.

Variació Doneu els dibuixos als nens. Cadascun ha de dir el nom del seu dibuix de la forma descrita anteriorment (p. ex. *f-f-f-f-ada*). Aquest joc va bé fer-lo en petit grup.

Anotacions i activitats addicionals

7C**Trobatn coses: Fonemes inicials****Objectiu**

Ampliar la consciència dels nens als fonemes inicials fent que comparin, contrastin i, eventualment, identifiquin els sons inicials de diferents paraules.

**Materials
Necessaris**

Targes amb dibuixos

Activitat

Aquest joc pot fer-se com una ampliació de l'activitat 7B: Diferents paraules, el mateix fonema inicial. Escampeu uns quants dibuixos enmig d'un cercle. Aleshores demaneu als nens que busquin dibuixos el nom dels quals comenci amb el so inicial que tot just heu estat treballant. A mesura que trobin els dibuixos, cada nen diu el nom i el fonema inicial com abans (p.ex. *f-f-f-oc*, */f-f-f-f/*, *foc*).

Variacions

- A mesura que els nens es sentin còmodes amb el joc, escampeu dibuixos de dues col·leccions, feu que el nens identifiquin el nom i el fonema inicial de cada dibuix i que els classifiquin en dues piles.

- Doneu els dibuixos als nens; cadascun ha d'identificar el fonema inicial del seu dibuix i col·locar-lo a la pila corresponent. Aquest joc va bé fer-lo en petits grups.
- Memory de sons: Repartiu dibuixos d'objectes o d'animals entre els nens, anomenant cada dibuix i col·locant-ho de cara avall sobre la taula o moqueta. Els nens, per torn, descobreixen parelles de dibuixos i decideixen si el fonema inicial del nom dels dibuixos és el mateix. Si els sons inicials són iguals, el nen selecciona una altra parella; en cas contrari, el torn passa a un altre nen. Aquest joc es juga bé en petits grups.

7D**En què estic pensant...?****Objectiu**

Per evocar paraules de memòria basades en el fonema inicial i desenvolupar les habilitats de raonament dels nens i de resolució de problemes.

**Materials
Necessaris**

Una bossa amb objectes petits (opcional)

Activitat

Dir a la classe, *“Ara jugarem a un joc que es diu “En què estic pensant...? Pensaré en alguna cosa i vosaltres heu d’endevinar el que és. Us donaré pistes”. La primera pista ha de ser el fonema inicial de la paraula que heu pensat. Després doneu pistes que facin referència al significat perquè el nen pugui anomenar la paraula. De cara a assegurar-se que el joc ofereix moltes oportunitats als nens perquè pensin en la paraula que comença amb el fonema donat, inviteu-los a endevinar el que esteu pensant després de cada pista (assegureu-vos d’exagerar la consonant inicial quan feu els suggeriments):*

Mestre: *La cosa en la que estic pensant comença amb /s-s-s-s/
Amb quin so comença la meva paraula?*

Nens: *S-s-s-s-s-s.*

Mestre: *La “cosa” té dues potes i pot volar.*

Nens: *S-s-s-s-uperman.*

Mestre: *S-s-s-s-uperman! Bona pensada! Quin és el primer so de S-s-s-uperman?*

Nens: *S-s-s-s-s.*

Mestre: *Magnífic! I quantes potes, en aquest cas “comes”, té en Superman?*

Nens: *Dues.*

Mestre: *I pot volar?*

Nens: *Sí.*

Mestre: *Molt ben pensat! Però la “cosa” en la que estic pensant té també plomes. Encara creieu que pot ser en Superman?*

Continueu amb aquest joc fins que els nens anomenen un ocell que pot volar i el nom del qual comença amb el so /s-s-s-s-s/ (p. ex. cigonya, /s-s-s-s-igonya/, cigne, /s-s-s-s-igne/). A mesura que els nens entenen millor el joc, deixeu que comprovin ells mateixos cada suggeriment, preguntant “Pot ser-ho? Coincideix amb totes les pistes?” No feu més de dues o tres paraules cada vegada que jugueu a aquest joc.

Variació

- Utilitzeu una bossa plena d’objectes i digueu: *“Endevineu que tinc a la meua bossa. Comença per /d-d-d-d-d/ i neda”*. Els nens intenten endevinar-ho basant-se en les pistes com abans. Al final del joc, s’ha revisat el so inicial de tots els objectes.

Anotacions i activitats addicionals

7E

Parelles de paraules I: Treure un so (anàlisi)

Objectiu

Ajudar els nens a separar els sons d'una paraula prescindint del seu significat.

Activitat

Per ensenyar els nens que si traiem el fonema inicial d'una paraula, apareix una altra paraula completament diferent, aquesta activitat pretén ajudar els nens a separar els sons d'una paraula més enllà del seu significat. Amb els nens sentats en cercle, expliqueu-los que a vegades, quan treiem un so d'una paraula, ens trobem amb una altra paraula completament diferent. Per donar als nens un exemple, digueu “*f-f-f-ull*”, allargant la consonant inicial i feu que els nens ho repeteixin. Aleshores digueu “*ull*”, i feu que els nens ho repeteixin. Pregunteu els nens si poden dir quin so s'ha tret i repetiu-los-hi les paraules (p. ex. *f-f-f-f-ull... ull...f-f-f-f-ull... ull*).

En aquest sentit, es proposa als nens que parin atenció al fonema inicial de les paraules fins que siguin capaços de veure que la presència o absència del fonema inicial determina dues paraules diferents. Al llarg dels dies, es van treballant gradualment des de les consonants inicials més senzilles a les més difícils. Es proposa un llistat de paraules senzilles al final del capítol a les pàgines....?

Nota: Molts dels nens poden identificar la paraula “amagada” però tenen serioses dificultats per identificar l'element que s'ha tret. En aquest cas, es pot animar als nens a buscar paraules que rimin però centrant l'atenció en el so inicial. Amb aquesta idea, vigileu de no saltar endavant i endarrera amb activitats que impliquin rimes i sons inicials

Variacions

- Per ajudar als nens a adonar-se'n que el so inicial pot marcar una gran diferència en la significació de les paraules, feu que utilitzin cada paraula en una frase.
- Quan els nens s'hagin familiaritzat amb aquest joc, feu que juguin amb el joc 7I “La teranyina.
- Crideu els nens per fer una fila dient el seu nom sense el so inicial (p. ex. (M)-arc). Els nens han d'imaginar-se quin nom s'ha dit i quin so ha desaparegut. Podeu esperar a suprimir el so inicial en consonants compostes una vegada ho hagueu treballat en el capítol 8 (p. ex. (Cr)-istina).

7F

Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)

Objectiu

Introduir els nens en el repte de sintetitzar paraules a partir de fonemes separats.

Activitat

Fer seure els nens en cercle i comenceu a explicar-los que, a vegades, pot construir-se una nova paraula afegint un so a una altra paraula. Com a exemple digueu “ou” i feu que els nens ho repeteixin. Aleshores pregunteu-los que passaria si afegim un nou so al començament de la paraula com n-n-n-n: “n-n-n-n...ou, n-n-n-n... ou, n-n-n-n... ou”. Els nens diuen “nou!” Aleshores ho torneu a explicar “Si afegim un nou so al començament, tenim una nova paraula”.

Fins que els nens no ho entenguin, cal que els doneu suport, fent que diguin amb vosaltres conjuntament les parts de la paraula (p. ex. “ós... d-d-d-d... os,... d-d-d-d-os,... dos”). Per altra banda, és convenient treballar-ho de forma gradual, al llarg dels dies, des de les consonants inicials més senzilles a les més difícils i només després de que tinguin ben establert l’aprenentatge, fer-ho amb els grups consonàntics o sílfons (p.ex. “roda-broda”).

Variacions

- Animeu als nens a utilitzar cada paraula de les parelles en una frase per emfasitzar la diferència de significat.

- Quan els nens ho dominin, passeu al joc 7I: “La teranyina”.

Anotacions i activitats addicionals

7G	Diferents paraules, el mateix fonema final
Objectiu	Ajudar els nens a descobrir i a identificar els fonemes finals de la paraula explorant la seva articulació.
Materials Necessaris	Targes amb dibuixos
Activitat	<p>Aquest joc es juga igual que el 7B: Diferents paraules, el mateix fonema inicial, excepte que l'objecte s'identifica amb paraules que tenen el mateix fonema final. Per jugar a aquest joc, necessiteu col·leccions o sèries de tres o quatre dibuixos d'objectes diferents però que el seu nom acabi amb el mateix fonema. Per exemple, la sèrie /m/ pot incloure dibuixos de raïm, ram, llum, fum.</p> <p>Nota: Els fonemes finals són molt més difícils de sentir i percebre que els fonemes inicials. Per això, cal que comenceu el treball amb els fonemes finals quan els nens es trobin còmodes amb les activitats dels fonemes inicials. Amb tot, no negligiu aquests jocs perquè la consciència dels fonemes finals és una entrada important al nivell de la consciència fonològica que facilita descodificar i lletrejar.</p>

Anotacions i activitats addicionals

7H	Trobatn coses: Fonemes finals
Objectiu	Ampliar la consciència dels nens als fonemes finals animant-los a comparar, contrastar i, eventualment, identificar el so final amb una varietat de paraules.
Materials necessaris	Targes amb dibuixos.
Activitat	Aquest joc es juga com el 7C: “Trobatn coses: fonemes inicials”, excepte que es centra l’atenció en els fonemes finals. Escampeu uns quants dibuixos en mig d’un cercle. Feu que els nens trobin aquells dibuixos els noms dels quals acabin amb un fonema determinat. A mesura que troben cada dibuix, el nen ha de dir el nom i el fonema final (p. ex. “ <i>nennnn... nnnn... nennnn</i> ”).
Variacions	<ul style="list-style-type: none"> - Jugueu aquest joc amb indicacions addicionals sobre el so inicial i/o el nombre de síl.labes. Per exemple, “Estic pesant en una cosa que comença amb /dddd/, té dues síl.labes i acaba en /ssss/ (“dofins”, el nom de la classe). - Quan els nens es sentin còmodes amb el joc, escampeu dibuixos de dos sèries diferents, feu que els nens identifiquin el nom i el fonema final de cada dibuix i els classifiquin en dues piles diferent segons el so final. - Distribuïu els dibuixos entre els nens i feu que identifiquin el fonema final de cadascun dels seus dibuixos i el col·loquin na la pila que els correspon. Millor jugar a aquest joc en grups petits.

71

La teranyina

Objectiu

Detectar els nens que encara presenten dificultats amb els fonemes i per oferir un entreteniment físic divertit als nens.

Materials Necessaris

Cabdell de cordill o llana.

Activitat

Aquest joc ofereix un nou repte i interès als dos jocs de parelles de paraules (7E: Parelles de Paraules I: Treure un so (Anàlisi) i el 7F: Parelles de Paraules II: Afegir un so (Síntesi)). Fer seure els nens en cercle i fer rodar el cabdell de cordill d'un nen a l'altre a mesura que van responent. Gradualment, a mesura que el cordill rodola de nen a nen, es forma una gran teranyina en el cercle dels nens. Quan s'ha acabat de formar la teranyina, es pot fer aixecar els nens mentre es canta una cançó sobre una aranya (p. ex. "L'aranya teixí"). Finalment, es torna a cabdellar el cordill, rodolant el cabdell de nen a nen, a l'inrevés...

L'aranya Teixí puja a la teulada	(amb els dits pujar amunt)
Amb la pluja i vent	(amb els dits imitar la pluja)
Llisca i cau per terra	(deixar caure les mans)
Ja surt el sol	(amb els dits dibuixar un sol)
Fa marxar la pluja...	(fer adéu amb la mà)

Si tota la classe alhora pren part en aquest joc, la teranyina pot ser impressionant, però cal dedicar molt de temps al joc. "La teranyina" és un joc més adequat per fer en petit grup perquè es perd menys temps descabdellant i cabdellant el cordill i les distàncies són més curtes -consideracions ambdues importants tractant-se de nens petits-.

Nota: Cal que els nens dominin clarament almenys els nivells inicials dels dos jocs previs. A més a més, és una bona idea deixar-los practicar amb la "teranyina" varies vegades abans de fer aquest joc.

Amb Parelles de paraules I

Feu veure als nens que, a vegades, es poden crear noves paraules traient el primer so d'alguna altra paraula. Aleshores repasseu les parelles d'exemple del 7E: Parelles de paraules I: Traient un so (anàlisi). Després d'aquest repàs, podeu començar el joc.

Digueu una parella de paraules (p.ex. "rrram/am"). Feu que els nens ho repeteixin. Agafant fort l'extrem final, fer rodar el cabdell de cordill o de llana cap un nen i preguntar-li "Quin so he tret?" El nen ha d'agafar el cabdell i dir "rrram... am... rrr". Si el nen es mostra insegur, podeu repetir-ho i ajudar-lo tant com sigui necessari. A continuació, digueu una nova paraula que els nens han de repetir i el nen que té el cabdell el passa a un altre aguantant el cordill o el fil.

Amb Parelles de paraules II

Feu veure als nens que, vegades, es pot crear una nova paraula afegint un so al començament d'una altra paraula. Aleshores repasseu les parelles d'exemple del 7F: Parelles de paraules II: Afegint un so (síntesi). Després d'aquest repàs, podeu començar el joc.

Digueu “ssss... *alt*.” Feu que els nens ho repeteixin. Aleshores feu rodar el cabdell cap un nen que ha de respondre “sss... *alt, salt*”. Continuant el joc, dieu per exemple, “ffff...*oca*.” Tots els nens repeteixen el que heu dit i el nen que té el cabdell el fa rodolar fins un altre nen que mentre l'agafa ha de dir: “ffff...*oca, foca*”.

A continuació es donen exemples de parelles de paraules⁵ que comencen amb consonants senzilles -no s'ha tingut tant en compte l'aparició evolutiva dels fonemes com la “facilitat” per poder-los percebre aïlladament perquè es pot allargar la seva pronúncia: les fricatives, nasals i sonores en general⁶

/b/ (oclusiu, bilabial, sonor) **/v/** (atenció! en el català tarragoní – fricativa, labiodental, sonora)

baixada-aixada	bala-ala	ball-all
bany-any	barca-arca	bofega-ofega
boli-oli	bossa-ossa	bou-ou
vell-ell	vós-ós	

/d/ (oclusiu, dental, sonor)

dalt-alt	damunt-amunt	dau-au
davall-avall	dolor-olor	dona-ona
dos-ós		

/g/ (oclusiu, velar, sonor)

gàbia-àvia	gaire-aire	galeta-aleta
gall-all	galta-alta	gas-as
gos-ós		

/f/ (fricatiu, labiodental, sorda)

falta-alta	faltar-altar	feina-eina
filla-illa	foca-oca	full-ull

⁵ Extret de MATA, Marta (1986): *Fonemes, sons i grafies del vocabulari bàsic català*. Materials per a l'acció educativa. A.A.P.S.A Rosa Sensat, Barcelona

⁶ - Per dir les consonants fricatives: allargueu el so mentre es pronuncia la paraula (p. ex. “ssssopa”, “ffffum”, “óssss”)

- Per dir les consonants oclusives: repetiu el so dues o tres vegades abans o després de pronunciar la paraula sencera (p. ex. “p-p-p pare”, “gat t-t-t”)

/s/ (fricativa, alveolar, sorda)

sala-ala	salt-alt	saltar-altar
sastre-astre	savi-avi	sobre-obre
soci-oci	sogre-ogre	cel-el
cella-ella		

/z/ (fricativa, alveolar, sonora)

zoo-o

/ʃ/ (fricativa, palatal, sorda)

xerrar-errar	xoca-oca
--------------	----------

/ʒ/ (fricativa, palatal, sonora)

jo-o	junta-unta	gerro-erro
gerra-erra		

/m/ (nasal, bilabial, sonor)

mal-al	maleta-aleta	mama-ama
manar-anar	màneg-ànec	mànega-ànega
marca-arca	mas-as	mel-el
mes-és	molla-olla	mona-ona
mullada-ullada		

/n/ (nasal, alveolar, sonora)

nas-as	nen-en	nou-ou
nus-ús		

A continuació hi ha exemples de parelles de paraules amb consonants oclusives sordes i **consonants dobles –síffons-**.

/p/ (oclusiva, bilabial, sorda)

pal-al	pala-ala	paleta-aleta
pany-any	papa-apa	parc-arc
part-art	pas-as	pasta-asta
pau-au	pebre-Ebre	pel-el
pell-ell	penyora-enyora	pera-era
pes-és	pobre-obre	poca-oca
porca-orca	pilla-illa	port-(h)ort
porta-(h)orta	postal-(h)ostal	postres-ostres
pou-ou	punta-unta	puntada-untada

/t/ (oclusiva, dental, sorda)

tabac-àbac	tall-all	tapa-apa
terra-erra	terrat-errat	test-est
tos-òs	tou-ou	

/k/ (oclusiva, velar, sorda)

calça-alça	calces-alces	calçat-alçat
calçar-alçar	cama-ama	cara-ara
cobrador-obrador	cobrar-obrar	cobrir-obrir
coca-oca	colla-olla	color-olor
cos-òs	cavall-avall	

A continuació expliqueu als nens que, a vegades, es pot crear una nova paraula afegint un so al final d'una altra paraula. Dieu “*marc-c-c--c... c-c-c... marc*”. Feu que els nens ho repeteixin. Aleshores feu que rodoli el cabdell de cordill cap a un nen que ha de dir “*mar... c, marc*”. Continueu el joc dient, per exemple “*caramels...sss,...caramel*”.⁷ Tots els nens han de repetir el que heu dit i el nen amb el cordill ha de fer rodolar el cabdell cap a un altre que l'agafa i diu: “*mar... e, mare*”.

A continuació hi ha exemples de parelles de paraules per aquest joc de treure el so final.

- Totes les paraules que formen el plural afegint el so [s] al final de la paraula i el singular, traient-lo.
- Totes les paraules que formen el femení afegint el so [a] al final de la paraula i el masculí traient-lo.

Alta-altar	am-amb	as-ase
atac-ataca	aviat-àvia	avi-avió
bada-badall	baix- baixa (<i>verb</i>)	banc-banca
bat-bata	bè-bec	bè-bes
ben-bena	bo-bou	bol-(v)ol-
bolet-boleta	bot-bota	bot-bot
(v)ot-(v)ota	calça-calçat	cami-camió
can-cant-canó	cant-cantó	cap-capa
capa-capaç	capell-capellà	car-cara
cas-casc-casa	cava-cavall	cava-ca(b)aç
coix-coixí	corb-corba	corbat-corbata
corda-cordar	corre-correu	cos-cosa
cost-costa	dit-dita	dol-dolç
esclat-esclata	felicita-felicitat	fila-filat
foc-foca	força-forçat	fre-fred
gas-gasa	got-gota	grapa-gra
patjo-joc	jutja-jutjat	llar-llard-llarg
lleï-lleig	mar-marc	marc-marca
moto-motor	nada-nadal	nino-ninot
no-nou	obre-obrer	or-(h)ora
or-(h)ort	pare-paret	per-pera
pet-petó	plat-plata-plató	pom-poma
por-porc-port	port-porta	porta-portal
pot-pota	posta-postal	punt-punta
ros-rosa	sal-salt	ser-serp
solda-soldat	sot-sota	taca-tac
talla-tall	tap-tapa	tanc-tanca
tard-tarda	te-teu	teixi-teixit
terra-terrat	tomb-tomba	topa-topall
torça-torçat	tota-total	tren-trena
tre(v)a-treball	tu-tub	valen-valent
vall-(b)all-valla	vara-varat-barat	venta-ventall

⁷ És un bon moment per fer adonar de la formació del plural i del gènere. Si a algunes paraules li afegim el so [s] al final, enlloc de tenir-ne un, en tenim molts, més d'un. Si, al contrari, traiem el so [s] final, passem de tenir-ne molts, (més d'un) a tenir-ne només un. També, si a una paraula li afegim o traiem el so [a] ens trobem que estem parlant d'un nen (o dels masculins) o d'una nena (o dels femenins).

8. FONEMES

Entendre com funciona el principi de l'alfabet depèn d'entendre que totes les paraules es componen de les unitats "Fonemes". En termes de pura lògica, no es massa diferent que entendre que les frases estan compostes de tires de paraules i les paraules de cadenes de síl.labes. Els fonemes, no obstant, són molt més difícils de percebre o de conceptualitzar per part dels nens i que les paraules i les síl.labes.

Els fonemes són les mínimes unitats funcionals de la parla, la qual cosa fa que sigui una de les raons perquè siguin tan difícils de notar. Però també hi ha altres raons. La primera, que a diferència de les paraules, els fonemes no tenen significació; per això, és anti-natural prestar-los-hi atenció activa en el curs d'una conversa corrent. La segona, que a diferència de les síl.labes, els fonemes no es poden distingir fàcilment al llarg de la parla; per això, es difícil per als nens entendre el que han de sentir fins i tot quan ho intenten. I el que és pitjor, els fonemes són acústicament tan variables que cadascun d'ell sona més o menys diferent depenent d'un parlant a l'altre i d'una paraula a l'altra.

Per altra banda, els fonemes es distingeixen menys per com sonen que per com són articulats. Per aquesta raó, cal animar als nens a explorar la seva veu i a comprovar com canvia la posició de les seva boca i de la seva llengua amb cada so. Inviteu els nens a mirar-se un a l'altre mentre pronuncien un fonema determinat o doneu-los mirallets de mà perquè examinin el moviment de la seva pròpia boca. Quants més intents es facin més gran és la probabilitat de que cada nen pugui trobar el seu propi camí per entendre la naturalesa dels fonemes.

Per la major part de les activitats en aquest capítol, es recomana addicionalment que els nens utilitzin fitxes que representin els fonemes per separat. Les fitxes poden ser substituïdes per fitxes de bingo, blocs de fusta, rectangles de cartró o qualsevol cosa similar que es tingui a mà. L'objectiu és només donar als nens alguna cosa concreta, una representació tangible per classificar, separar els fonemes l'un de l'altre.

Alguns dels primer jocs utilitzen paraules monosíl.labes de només dos sons, la qual cosa pot permetre als nens experimentar amb els fonemes tant de forma aïllada com també combinada però en els mínims contextos fonològics.

A la segona sèrie d'activitats, s'afegeixen consonants finals a les paraules monosíl.labes de dos sons; cal tenir present que els nens tenen tendència a fixar-se més en els sons vocàlics que els consonàntics quan analitzen les paraules, sobretot en síl.labes inverses. Tot i que és normal que això passi a aquest nivell, és important que ho corregiu. Per passar a lletrejar de forma independent, cal que els nens recordin que totes les síl.labes necessiten d'una vocal i la major part, de consonants. A continuació, es dirigeix l'atenció dels nens a les consonants dobles o sínfons. Com que la noció de consonant doble o sínfon està feta de la seqüència de fonemes separats és difícil d'entendre pels nens petits, s'han dedicat dues sèries d'activitats per separat. Finalment, una vegada establertes les bases, la resta d'activitats estan pensades per polir i fiançar la flexibilitat cognitiva dels nens en l'anàlisi i síntesi de fonemes.

Aquests jocs pretenen desenvolupar un nivell de consciència fonològica que benefici de forma significativa i comprovada els joves lectors i escriptors. Tingueu en compte, però, que aquest objectiu és extremadament difícil per

alguns nens. Presteu atenció i dirigiu l'aprenentatge i el progrés de cadascun dels vostres joves alumnes amb cura i al llarg de cada joc. Els nens que tinguin dificultats cal que rebin immediatament una atenció extra i suport. Al llarg del capítol, es suggereixen diferents variacions, incloent activitats que els alumnes més avantatjats poden fer per ells mateixos. Aproveiteu aquests jocs per crear oportunitats de treball més intensiu amb els altres, ja sigui individualment ja sigui en petits grups.

8A

Paraules de dos sons

Objectiu

Introduir els nens en el repte d'analitzar les síl·labes en els fonemes o de sintetitzar síl·labes a partir de fonemes.

Materials Necessaris

Fitxes o blocs de diferents colors.
Targes amb dibuixos de paraules de dos fonemes

Activitat

Els jocs de “dos sons” serveixen per introduir el procediment i la lògica de les activitats posteriors, de major dificultat fonològica d'anàlisi entrebancs perquè els nens puguin practicar amb els sons de varis fonemes, tant de forma aïllada com combinats en paraules de mínima complexitat fonològica. En aquest sentit, pot ser més útil repetir-los tantes vegades com calgui de manera individual o en grup que no pas fer explicacions massa llargues en una sessió determinada. Donada la seva importància fonamental, però, és imprescindible que cada nen capti el concepte abans de passar a altres activitats més avançades.

El primer dia, és suficient en fer només l'anàlisi. Els dies següents, es pot començar amb l'anàlisi i passar5 a la síntesi. De manera similar, els primers dies, és aconsellable per clarificar, separar els jocs amb la consonant inicial de les paraules dels jocs amb la consonant final de les paraules. Una vegada els nens ho hagin copsat, es poden barrejar els dos tipus de paraules. Finalment i donat que les que les síl·labes inverses i els diftongs son més complicades tant de distingir com d'articular, espereu a introduir-los quan els nens se sentin còmodes amb les síl·labes directes amb una vocal. Per altra banda, per clarificar la imatge dels fonemes als nens i ajudar-los en la seva habilitat per distingir-ne un de l'altre, pot ser convenient fer-los notar com la seva boca canvia de posició amb cada so o mirar la seva boca en un mirallet mentre diu les paraules. A més a més, com en totes les activitats de consciència fonològica , és important assegurar-se que els alumnes estan familiaritzats amb cada parau7la utilitzada en aquests exercicis. Si sospiteu que algun dels vostres alumnes no ho està, és recomanable repassar el significat de la paraula i la seva utilització.

Nota: Per jugar a aquests jocs cada un dels nens ha de tenir dues fitxes. A més a més, vosaltres heu de disposar de dos blocs i una sèrie de dibuixos amb paraules de dos sons. També, abans de començar, és important haver llegit la introducció d'aquest capítol.

Anàlisi

Un nen agafa un dibuix i diu el que representa. Per aquest exemple, imaginem-nos que el nen escull el dibuix d'una mà. Repetiu-li la paraula, però poc a poc i marcant molt la pausa (aproximadament un interval de mig segon) entre els dos fonemes (p.ex. “m... à”).

A continuació, tots els nens han de repetir la paraula de la mateixa manera, “m... à”. Per ensenyar que la paraula “mà” consta de dos sons diferents, el mestre col·loca ara els dos

blocs de diferents colors sota del dibuix mentre diu el so que representa cadascun d'ells.

Els nens repeteixen la paraula, so per so, mentre representen els sons de la paraula, d'esquerra a dreta amb les seves pròpies fitxes o blocs. Els nens han de repetir els sons mentre senyalen el bloc corresponent i després la paraula, fent la pausa entre els dos fonemes, cada vegada més curta en cada repetició (p.ex. "m... à..., mà, m...à, mà, m.à, mà").

Síntesi

Aquest joc és just el contrari del joc d'anàlisi i igualment requereix que es modeli el procediment abans que ho facin els nens ells sols. Escolliu un dibuix i col.loqueu-lo cap per avall de manera que els nens no el vegin. Aleshores digueu el nom del dibuix, fonema per fonema (p. ex. "m...à") mentre col.loqueu els blocs sota el dibuix. Mentre senyaleu en els vostres propis blocs, els nens han de repetir els fonemes una i altra vegada, cada vegada més depesa fins que captin el joc d'anàlisi. Quan creuen que coneixen la identitat del dibuix, poden aixecar les mans. El mestre pot preguntar al grup o individualment el nom del dibuix. Després de resoldre algunes discrepàncies, s'ensenya el dibuix perquè tots el vegin.

Després de presentar diferents paraules d'aquesta manera, passeu el joc als nens. Davant de cada nou dibuix, ajudeu-los a posar-se d'acord amb el nom i doneu-los temps per analitzar-ho per ells mateixos. Per obtenir la correcta significació de què es tracta i si encara no ho han copsat, feu que un o varis nens comparteixin amb els altres la solució de cada paraula. Aleshores tot el grup sencer repeteix la solució conjuntament, dient els fonemes de la paraula per separat a mesura que senyalen el seu bloc corresponent.

Variacions

- Amplieu els exercicis amb paraules que no siguin només substantius que es puguin dibuixar (per exemple, verbs, pronoms, articles, preposicions, adverbis,...). Al principi de cada anàlisi, assegureu-vos d'utilitzar cadascuna en una frase de cara a una major claredat. (p. ex. "És. Aquest cotxe és del pare. És"). De forma similar, feu que els nens utilitzin cada paraula en una frase com una part de cada exercici de síntesi.

- Més tard, aquest joc pot ser utilitzat per ensenyar l' abecedari substituint les fitxes o els blocs de colors per fitxes amb les lletres. No obstant, si opteu per fer això, tingueu present que per transmetre la lògica essencial del principi alfabètic, el millor seria que totes les paraules incloguessin una lletra per cada so, d'esquerra a dreta. En aquest sentit, renunciieu a les paraules amb lletres mudes o amb dígrafs. Utilitzeu preferentment, en un inici, vocals soltes –no diftongs- en paraules que pugueu lletrejar amb dues lletres (p. ex. *bo* i *sí* millor que *rei* i).

Nota: A continuació es donen algunes paraules de dos sons. Com en català hi ha moltes paraules monosil·làbiques però molt poques de dos sons que es puguin representar amb dibuix, insistim en utilitzar aquest exercici com exemple introductor per

familiaritzar els nens en la tasca i passar tot seguit al “8B Paraules amb tres sons” amb més recursos per generalitzar l’aprenentatge.

be	ca	lli	ma	
pa	pi	so	te (infusió)	
vi				(paraules representables, consonant inicial)

All	(h)am	any	ou	
or	os	ós	ull	(paraules representables, consonant final)

bo	de	és	fi	
jo	la	no	que	
qui	sé	sí	té	
		tu	va	(paraules no representables, consonant inicial)

al	el	ell	en	
	és	on	un	(paraules no representables, consonant final)

8B

Paraules de tres sons

Objectiu

Ampliar l'anàlisi i síntesis dels fonemes en paraules de consonant (C) - vocal (V) – consonant (V)

Activitat

Per jugar a aquests joc tant el mestre com cadascun dels nens necessita tres fitxes o blocs de color. Comenceu dient una paraula de dos sons (p. ex. "má") en dos parts clarament separades, "m...a" i feu que els nens repeteixin el que heu dit. Tots els nens, aleshores representen la paraula amb els dos blocs de diferent color per mostrar que hi ha dos sons.

A continuació expliqueu que les paraules poden constar de més de dos sons. Per demostrar-ho, dieu la paraula "m...a...r" i feu que els nens repeteixin tots junts la paraula. Per representar el tercer fonema, col·loqueu un tercer bloc a la dreta dels altres dos blocs pronunciant la paraula completa, fonema per fonema, mentre senyaleu cada bloc d'esquerra a dreta (direccionalitat de la lectura).

A continuació d'aquesta introducció, la activitat es divideix en tres diferents estadis. En el primer, de l'anàlisi a la síntesi, els nens han de percebre que es pot crear una nova paraula afegint un fonema a una paraula de dos sons. El segon estadi, de la síntesi a l'anàlisi, demostrar que un pot, al contrari, construir paraules de dos sons traient-ne un a una paraula de tres sons. (Atenció! Es pot introduir el concepte de "pseudoparaula", és a dir, paraules gramaticalment i fonèticament correctes però sense significació: preguntar als nens si la paraula que han construït vol dir alguna cosa o és un invent.) El tercer estadi de l'activitat, anàlisi i síntesi, requereix que els nens utilitzin els seus coneixements per determinar el nombre de sons que hi ha en paraules de dos i tres sons.

De l'anàlisi a la síntesi

Pronunciar una paraula de dos fonemes i utilitzar-la en una frase per assegurar el seu reconeixement (p.ex. "Ou. Avui menjarem ou ferrat"). Els nens han de repetir la paraula i treballar-la amb els blocs de colors, analitzant-la en fonemes separats. Reviseu les solucions dels nens amb ells, assegurant-vos que tots han dividit la paraula de forma correcta i escoltant com la diuen senyalant els blocs d'esquerra a dreta "o... u".

Fonema per fonema, a continuació produïu la nova paraula, creant-la afegint una consonant al començament (p .ex. "b... o... u"). Es demana als nens que modifiquin la col.locació dels seus blocs per representar la nova paraula de tres sons. Mentre senyalen els seus respectius blocs, els nens han de repetir la seqüència dels tres fonemes una i altra vegada, cada cop més de pressa, de la mateixa manera com s'ha fet en el joc anterior, amb paraules de dos sons. Una vegada han aconseguit dir els fonemes junts i reconegut la paraula, poden aixecar la mà per dir-la en veu alta i utilitzar-la en una frase. Cal que vigileu per cridar a diferents nens per cada paraula, donant ajut i encoratjant a aquells que ho necessitin.

- De la síntesi a l'anàlisi** Poc a poc, clarament i fonema per fonema, pronuncieu una paraula de tres fonemes (p. ex. “p... a... l”). Els nens representen els tres fonemes amb els seus blocs o fitxes i els repeteixen seqüencialment fins que sintetitzen la paraula “sol”. Tan aviat com han reconegut la paraula, els nens poden aixecar la mà per dir-la en veu alta i utilitzar-la en una frase.
- A continuació, pronuncieu una paraula de dos sons creada a partir de treure una de les consonants (p. ex. “pa”. Una vegada els nens han modificat la col·locació dels seus blocs per representar la nova paraula, poden aixecar les mans, preparats per compartir la seva solució, fonema per fonema “p... a”. Novament tingueu cura de cridar un o varis nens diferents per a cada paraula, facilitant ajut i encoratjant a aquells que ho necessitin.
- Anàlisi i Síntesi** Seleccioneu un parell de paraules que rimen, una de dos i l'altra de tres fonemes, com “os” i “tos”. Escolliu una de les paraules – a vegades la més llarga i a vegades la més curta, de forma indistinta- i la presenteu als nens perquè l'analitzin (p. ex. “Tos. Tinc molta tos”). Després que els nens han analitzat la paraula i han representat els fonemes amb les seves fitxes, feu que el grup (o individualment) revisin la solució senyalant cada fitxa mentre diuen el corresponent fonema. Quan tots han corregit la seva col·locació, presenteu l'altra paraula de la parella (p. ex. “o... s”). Els nens han de modificar la col·locació de les seves fitxes de forma apropiada i les utilitzen per fer la síntesi de la segona paraula. Quan la tinguin, aixequen les mans, es preparen per dir-la i utilitzar-la en una frase.
- Nota:** És important que els nens no estiguin “preparats” sobre si serà la paraula curta o llarga la que es dirà primer. Un dels valors primaris d'aquest joc és aconseguir que els nens per ells mateixos puguin determinar el nombre de fonemes de cada paraula.
- Variacions**
- Col·loqueu dos dibuixos sobre la taula. Els nens han de decidir quin dibuix representa la paraula amb més sons, col·locant les seves fitxes sota dels dibuix mentre va dient els sons en veu alta. Si es necessari, podeu ajudar-los dient vosaltres els sons de la paraula al mateix temps que aneu col·locant les fitxes sota els dibuixos corresponents. Assegureu-vos que els nens col·loquen i “llegeixen” les seves fitxes en la direccionalitat correcta de lectura, d'esquerra a dreta. Una vegada s'hagin familiaritzat amb el joc, aquesta variació es pot fer en petits grups perquè els nens juguin sols i tingueu l'oportunitat de donar atenció especial a aquells que ho necessitin.
 - Feu que els nens decideixin quines paraules o pseudoparaules⁸,

⁸ Pseudoparaules= paraules fonèticament correctes però sense significació en una llengua

sense dibuixos, tenen dos o tres fonemes, presentant parelles com *col-ol, cel-el, pou-ou*. Procureu variar si presenteu primer la paraula llarga o curta de cada parella. Després de decidir la resposta, els nens han de comprovar si són correctes, analitzant explícitament les paraules.

- Escampeu 10 dibuixos de diferent grau de dificultat sobre la taula cap per avall. Cada nen per torn, mirarà un dibuix i tornant-lo a girar cap per avall, anirà dient els fonemes tot col.locant les fitxes. Els altres nens han d'imaginar-se de quin dibuix es tracta. El que ho endevina, pot guardar-se el dibuix com a premi i mirar-ne un altre.

- Més endavant, totes aquestes activitats poden ser utilitzades per ensenyar l'abecedari, substituint els blocs de colors per les grafies de les lletres. Si penseu fer això, eviteu inicialment paraules que continguin dígrafs o lletres mudes.

A continuació hi ha exemples de paraules de tres sons. Insistim en la conveniència de començar amb les que no contenen dígrafs, grups consonàntics inicials o finals per facilitar una millor comprensió.

A	ala	alt	api	arc
	art	ase	avi	
B	ball	bar	bec	bes
	bon	bou		
C	cap	car	cas	cec
	cel	cim	col	coll
	cop	cor	cos	cub
	cuc			
D	dau	deu	dia	dit
	dos	dur		
E	erm	est		
F	fam	fet	fil	fill
	foc	fos	fre	full
	fum			
G	gall	gas	gat	gel
	gol	gos	got	gra
H	(h)ola	(h)ome	(h)ort	
I	illa			
J	joc	jou		
LL	llac	llaç	llar	lleï
	llet	llis	llit	lloc
	llom	llop	lluç	llum
M	mai	mal	mar	mas
	mel	mes	meu	mig
	mil	moc	mol	moll
	món	mot	mur	mut
N	nan	nas	nen	net
	nét	neu	nit	niu
	noi	nom	nou	nus
NY	nyap			
O	oca	oli	olla	
P	pal	pam	pas	pau
	pèl	pell	pes	pet
	peu	pic	pis	pit
	pla	poc	poll	pom
	pop	por	pot	pou
R	ram	rei	res	ric
	riu	roc	ros	rus
	rot			

S	sac set son	sal sis sot	sec sol	ser sòl sud
T	tall tos tub	tap tot	tia tou	tip tro
U				
V	vall vell vol	vas veu vot	veí via	vel viu
X	xic	xoc	xop	xut
Y				
Z	zel	zoo		

8C	Grups consonàntics: Afegir i treure sons inicials
Objectiu	Introduir els nens en l'estructura fonèmica dels grups consonàntics.
Activitat	Novament, agafeu vosaltres mateixos i repartiu a cada nen tres blocs o fitxes. L'activitat està dividida en tres estadis i es juga de forma molt similar al 8B: Paraules de tres sons. En el primer estadi, s'introdueix els nens en la noció de que els grups consonàntics es creen afegint una consonant davant de l'altre. El segon estadi demostra que ells poden, tot parlant, treure una consonant d'un grup consonàntic. En el tercer estadi, l'activitat requereix que els nens utilitzin aquest coneixement per determinar el nombre de sons en paraules que poden o no començar per grups consonàntics.
De l'anàlisi a la síntesi	<p>Pronuncieu una paraula amb dos fonemes que comenci amb una consonant i utilitzeu-la en una frase per assegurar la seva comprensió (p. ex. "<i>La. La nena corre molt</i>"). Deixeu que els nens repeteixin la paraula i que amb els blocs la separin en fonemes. Aleshores inviteu els nens a repassar l'anàlisi assegurant-vos que tots hagin dividit la paraula en la forma adequada: "<i>l... a</i>".</p> <p>Fonema per fonema produïu una nova paraula que rimi amb la primera però que comenci amb una altra consonant. La nova paraula cal que sigui presentada fonema per fonema (p. ex. "<i>p... l... a</i>"). Es proposa als nens a que canviïn la col·locació dels blocs per representar la nova paraula de tres sons. Mentre senyalen cadascun dels seus blocs, els nens repeteixen els tres fonemes una i altra vegada cada cop més de pressa de forma seqüencial, tal com han après a fer-ho en el joc anterior. Quan han aconseguit a dir el grup consonàntic junt i reconegut la nova paraula, poden aixecar la mà i utilitzar la nova paraula en una frase.</p> <p>Donada l'especial dificultat d'entendre la naturalesa dels grups consonàntics, cal explicar i comparar cadascuna de les paraules que formen part de la parella abans d'afegir la nova consonant. Això pot comportar repetir-les tot traient i tornant a posar el bloc de l'esquerra mentre es va pronunciant: "<i>la... pla... la... pla... la... pla</i>".</p>
De la síntesi l'anàlisi	Poc a poc, de forma clara i fonema per fonema, digueu una paraula de tres sons que comenci per un grup consonàntic (p. ex. " <i>p... l... e</i> "). Els nens han de representar els tres fonemes amb els seus blocs i repetir-ho seqüencialment fins que sintetitzin la paraula <i>plè</i> . Aleshores pronuncieu una paraula de dos fonemes que

rimi, traient és que els nens hagin modificat la col·locació dels seus blocs per representar la nova paraula, poden aixecar les mans, compartir la seva solució fonema per fonema : “l... e”. Novament vigileu de demanar la solució de cada paraula a diferents nens i faciliteu el vostre ajut i encoratjament a qui ho necessiti.

Nota: En català, és difícil trobar exemples de mots de dos sons amb significació; per això recomanem introduir l’aprenentatge amb aquestes activitats, fent veure als nens que hi ha “paraules de debò” (amb significat) i “paraules inventades”. Una vegada s’hagi entès el concepte es pot passar a la seva generalització amb paraules de tres i quatre fonemes: 8 B Paraules de tres sons.

Anàlisi i Síntesi

Seleccioneu una parella que rimi i que inclogui una paraula de dos sons i una de tres com *la* i *gla*. Escolliu una de les paraules –a vegades la llarga i a vegades la curta- i presenteu-la als nens perquè l’analitzin (p. ex. *Gla. Gla. Gla*. El *gla* és el fruit d’un arbre). Quan els nens hagin analitzat la paraula i l’ha representat amb els seus blocs, pregunteu en grup o individualment per repassar la solució tot senyalant cada bloc mentre diuen el corresponent fonema. Quan tothom ha col·locat correctament els blocs, presenteu l’altre paraula (p. ex. “l... a”). Els nens han de tornar a modificar la col·locació de manera adequada i utilitzar-ho per sintetitzar la segona paraula. Quan ja han descobert de quina paraula es tracta, poden aixecar la mà per dir-la i introduir-la en una frase.

Nota: Cal que els nens no sàpiguen quina de les paraules –llarga o curta es presentarà primer. Un dels objectius del joc consisteix en ser capaç de determinar el nombre de fonemes d’una paraula per ells mateixos.

Variacions

- A mesura que els nens vagin guanyant competència, intercaleu paraules del 8B Paraules de Tres Sons: anàlisi i Síntesi (tercer estadi) i seguiu les variacions.

- Adapteu les variacions descrites al final del 8B Paraules de Tres Sons per a aquestes paraules. Animeu els nens, els qui estiguin preparats, per treballar en petits grups fent activitats progressivament més complicades mentre el mestre pot tenir l’oportunitat de donar un ajut extra a aquells que ho necessitin.

A continuació es donen algunes paraules amb les que podeu treballar, afegint o traient la consonant inicial i, més endavant, en l’exercici 8D, la medial (en cursiva es fan constar les “pseudoparaules” que resulten)

BR	braç-ra(ç)-baç brou-rou-bou	brau-rau-bau brodar-bodar-rodar	breu-reu-beu broda-roda-boda
-----------	--------------------------------	------------------------------------	---------------------------------

	broma-roma- <i>boma</i> bruixa-ruixa- <i>buixa</i>	brossa-rossa-bossa	bruta-ruta- <i>buta</i>
BL	ble-be-le blau- <i>lau-bau</i>	blanc- <i>lanc-banc</i> bloc- <i>loc-boc</i>	blat- <i>lat-bat</i>
CR	<i>cla-ca-la</i> cras-ras-cas crim- <i>rim-cim</i>	cranc-ranc- <i>canc</i> crec-rec-cec <i>crol-rol-col</i>	<i>crap-rap-cap</i> creu-reu crosta-costa-rosta
CL	clau- <i>lau-cau</i> <i>clop-lop-cop</i> club- <i>lub-cub</i>	clar- <i>lar-car</i> clos-los-cos	clau- <i>lau-cau</i> clot-lot-cot
DR	drac-rac-dac	drap-rap- <i>dap</i>	dret-ret- <i>det</i>
FR	franc-ranc-fan(c) fruit- <i>ruit-fuit</i>	fre-re-fe	fred-red-fe(d)
FL	floc- <i>loc-foc</i>	flam- <i>lam-fam</i>	flama-lama-fama
GR	gras-ras-gas gros-ros-gos gruix-ruix-guix grata-rata-gata	grat- <i>rat-gat</i> grau-rau- <i>gau</i> gralla-ralla- <i>galla</i>	groc-roc- <i>goc</i> greu-reu grapat-rapat- <i>gapat</i>
PR	pla-pa-la prou-pou-rou presumit-resumit prima-rima	pres-res-pes preparar-reparar prova-roba	preu-reu-peu presó-resó provar-robar
PL	pla-la-pa plor-por-lor plata-lata-pata	plany- <i>lany-pany</i> plou-pou- <i>lou</i> plau-pau-lau	plom- <i>lom-pom</i> planxa-lanxa-panxa
TR	<i>tre-re-te</i> tres-res-tes tros-ros-tos tropa- <i>ropa-topa</i>	tro-ro-to tria-ria-tia trampa-rampa	trau-rau- <i>tau</i> tronc-ronc trobar-robar

8D	Grups consonàntic: Afegint i traient sons medials
Objectiu	Per desenvolupar de forma explícita la consciència sobre l'estructura dels grups consonàntics inicials ensenyant als nens a afegir i treure els fonemes medials
Activitat	<p>Aquesta activitat és per fer en tres estadis, exactament iguals que el joc anterior. De fet, la única diferència entre aquest joc i l'anterior (8C: Grups consonàntics: Afegint i traient el so inicial) és que les paraules de dos i tres sons d'aquesta activitat són diferents per un so medial enlloc d'un so inicial (p. ex. <i>to</i> per <i>tro</i>). Escoltar la consonant interna d'un grup consonàntic és més difícil que escoltar la consonant inicial. A més a més, afegir i treure la consonant interna d'un grup consonàntic requereix un nou nivell de consciència fonològica que inclou una percepció reflexiva i explícita de l'estructura dels grups consonàntics. És en el reconeixement d'aquesta atenció especial que es justifica que haguem escollit tractar aquest aprenentatge com una activitat per separat.</p> <p>Novament, comenceu repartint-vos a vosaltres mateixos i a cadascun dels nens tres blocs de color. En el primer estadi, els nens se'ls ha de fer saber que els grups consonàntics es poden crear afegint un segon fonema després del primer (p. ex. <i>to</i> per <i>tro</i>). En el segon estadi es mostra com, al revés, es pot treure el segon fonema d'un grup consonàntic (p. ex. <i>tro</i> per <i>to</i>). El tercer estadi de l'activitat requereix que els nens facin servir els seus coneixements per determinar el nombre de sons en paraules que poden o no començar per grups consonàntics. Tenint en compte que és especialment difícil l'anàlisi dels grups consonàntics com es requereix en aquest estadi, cal que dirigiu l'aprenentatge dels nens amb cura i, si cal, amb diferents suports.</p>
De l'anàlisi a la síntesi	<p>Pronuncieu una paraula de dos fonemes que comenci amb una consonant i construïu una frase amb ella de cara a assegurar la seva comprensió (p. ex. "To. Quan parlem, hem de fer servir un <i>to</i> de veu més baix"). Animeu els nens a repetir la paraula i utilitzant els blocs de color, que l'analitzin en els seus fonemes per separat. Aleshores inviteu els nens a repassar el seu anàlisi, assegurant-vos que tots han dividit la paraula correctament: "t... o". Fonema per fonema produïu una nova paraula que rimi amb la primera però començant per un bloc consonàntic. La nova paraula cal que sigui presentada fonema per fonema (p. ex. "t... r... o"). El repte que es proposa als nens és modificar la col·locació dels seus blocs per representar la nova paraula de tres sons. Mentre senyales els seus blocs respectius els nens han de repetir els tres fonemes una i altra vegada, cada vegada més de pressa en seqüència fins que ho hagin après a fer com en els jocs anteriors. Quan aconseguen dir tots els fonemes</p>

junts formant el grup consonàntic i reconeixent la paraula, poden aixecar-les mans i preparar-se per fer servir cadascun la paraula en una frase.

Donada l'especial dificultat per entendre la naturalesa dels grups consonàntics, cal que cada paraula de la parella sigui revisada explícitament i comparada abans de tirar endavant. Això es pot fer traient i posant el bloc que manca a mesura que es repeteixen les paraules: "to... tro... to... tro... to... tro".

De la síntesi a l'anàlisi

Poc a poc, clarament i fonema per fonema, pronuncieu la paraula de tres fonemes que comenci pel grup consonàntic (p. ex. "b... l... e"). Els nens representen els tres fonemes amb els seus blocs i repeteixen la seqüència fins que sintetitzen la paraula *ble*. A continuació, dieu la paraula de dos sons resultant de treure una de les consonants (p. ex. "be"). Després que els nens hagin modificat la col·locació dels seus blocs que representen la nova paraula, poden aixecar la ma, preparats per compartir la solució, fonema per fonema "b... e". Novament, tingueu cura de preguntar a diferents nens per la solució de cada paraula, facilitant l'ajut i l'encoratjament a cadascun que ho necessiti.

Anàlisi i Síntesi

Seleccioneu parelles de paraules que rimin incloent paraules de dos i tres sons com "to" i "tro". Escolliu u de les paraules –a vegades, la llarga i a vegades la curta- i presenteu-la als nens perquè l'analitzin (p. ex. "Pa. Jo menjo *pa* cada dia per esmorzar"). Després que els nens hagin analitzat la paraula i hagin representat els seus fonemes amb els blocs, demaneu al grup o individualment) que diguin la solució senyalant cada bloc mentre verbalitzen el corresponent fonema. Quan tots han realitzat correctament la col·locació, presenteu l'altra paraula que rima (p. ex. "p... l... a"). Els nens han de modificar la col·locació de forma apropiada i després sintetitzar la segona paraula. Quan se l'hagin imaginat, poden aixecar les mans, i preparar-se per dir-la i utilitzar-la en una frase.

Nota: És important que els nens no estiguin preparats per saber quina de les dues paraules, llarga o curta, es presentarà primer. Un dels aspectes principals que es pretén amb aquest joc és aconseguir que els nens per sí mateixos determinin el nombre de fonemes de cada paraula.

Variacions

- A mesura que els nens vagin adquirint competència, intercaleu les paraules amb les del 8B: Paraules de tres sons, i amb el 8C: Grups consonàntics: Afegint i traient sons inicials, jugant a l'Anàlisi i Síntesi (estadi 3) i les seves variacions.

- Adapteu les variacions descrites al final del 8B: Paraules de tres sons, a aquestes paraules. Animeu els nens que estiguin preparats a treballar en petits grups; fent això, proporcioneu a cadascun d'ells temps per anar resolent nous reptes i al mestre la possibilitat de donar ajut extra a aquells que ho necessitin.

Per trobar exemples de paraules per afegir la segona consonant, consulteu la pàgina 75 i 76.

8E

Construint paraules de quatre sons

Objectiu

Ampliar l'anàlisi i la síntesi a paraules de quatre sons.

Activitat

Per fer aquest joc, repartiu quatre blocs o fitxes a cada nen i a vosaltres mateixos. Comenceu dient una paraula de tres sons (p. ex. "pal") amb els tres sons ben diferenciats (p. ex. "p... a...l") i fent que els nens repeteixin el que heu dit. Tots els nens han de representar la paraula amb els tres blocs i per demostrar que hi ha tres sons.

Recordeu als nens que, a vegades, una nova paraula pot ser construïda traient un so a les paraules de tres sons. Com exemple, presenteu "pa". Feu que els nens modifiquin els seus blocs per representar "pa". Una vegada s'hagi repassat la solució, tornen a representar "pal".

A continuació expliqueu que, tot sovint, noves paraules poden ser construïdes afegint un quart so a paraules de tres sons. Per demostrar-ho, presenteu la paraula "pala", primer pronunciada normalment i després, fonema per fonema "Pala. P... a... l... a". Per representar el quart fonema, col·loqueu un nou bloc a la dreta dels altres tres blocs. Aleshores pronuncieu cada fonema mentre aneu senyalant cada bloc, d'esquerra a dreta (direccionalitat de la lectura) i repetiu la paraula sencera una vegada més.

Seguint aquesta introducció, expliqueu que cada puzzle en aquest joc comença amb una paraula de tres sons. Després que els nens hagin representat amb èxit la paraula de tres sons amb els seus blocs, presenteu una altra paraula. La nova paraula cal que es construeixi afegint o traient un so de la paraula de tres sons. Ells han de decidir quina és la nova paraula i el que han de fer per representar-la amb els seus blocs.

Quan es faci aquest joc, és important que els nens rebin el feedback de la seva representació tant de la paraula de tres sons com de la que resulti de quatre sons. Generalment, això es fa dient a cada alumne el so de cada fonema de la paraula mentre es senyala cada bloc que el representa.

El llistat següent facilita in nombre de paraules de tres sons amb les de dos i quatre que resulten si traiem o afegim un so. Després de presentar les paraules de tres sons, continueu alternant a l'atzar la de dos o quatre sons de manera que els nens no puguin anticipar quina vindrà a continuació. Novament, la gràcia del joc està en que requereix implícitament que els nens escoltin atentament els fonemes i reconeixin per ells mateixos quants n'han sentit.

A	ala	al /la	cala
	alt	al	salt/alta
	arc	<i>ar</i>	arca
	ase	as/se	ases ⁹
	avi	vi	llavi/savi/àvia
B	ball	all	a(v)all/balla-(v)alla
C	cap	ca	capa/caps
	car	ca	cara/cars
	cas	ca/as	casa
	col	<i>co/ol</i>	cola
	coll	<i>co/ol</i>	colla
	cor	or	cort
	cos	os	cosa
E	erm	<i>er</i>	ferm
	est	es	test/està
F	fam	am	fama
	fil	fi	fila
	fill	fi	filla/fills
	foc	<i>oc</i>	foca
	fre	fe	fred
	full	ull	fulla
	fum	<i>um</i>	fumo
G	gall	all	galls
	gas	as	gasa
	gel	el	gela
	gol	<i>go</i>	gola
	got	<i>go/ot</i>	gota
	gra	<i>ra</i>	gras
H	(h)ola	la	bola/sola
	(h)ome	om	pom(a)
	(h)ort	or	cort/sort/mort
I	illa	<i>ill/lla</i>	guilla
LL	lleï	ei	lleig
	lloc	oc	lloca
	llum	um	llumí
M	mai	mà/ai	maig
	mal	mà/al	mals
	mar	mà/ar	mare
	mel	me/el	meló
	mig	mi	mitja
	moll	<i>mo/oll</i>	molla
	món	on	mona
	mot	ot	moto
N	nan	na	nano
	nen	en	nenà/nens
	nou	ou/no	nous
O	oca	ca	coca/boca/soca/toca
	olla	<i>oll/lla</i>	colla/molla
P	pal	pa/al	pala
	pèl	el	pela
	pes	es	peso/pesa
	pet	<i>pe</i>	peta
	pic	pi	pica
	pit	pi	pita

⁹ Recordeu que, en molts casos, es poden formar “noves” paraules afegint una [s] del plural o una [a] del femení.

	pla	la	plat
	pom	om	poma
	pop	po(r	popa
	pot	po(r	pota
	pou	ou	pous
R	ram	(h)am	bram
	res	es	pres/tres
	roc	ro	groc
	ros	os	tros/gros/rosa
	rus	ús	rusc
	rot	ot	brot
S	sal	al	salt/sala
	sec	se	seca
	sis	si	sisa
	sol	so	sola/solc
	son	on	sona/sons
	sot	so	sota
T	tall	all	talla/tallo
	tap	ta/ap	tapa
	tos	os	tosc
	tot	to	tota/tots
	tou	ou	tous
V	vall	all	valla
	vas	as	vast
	vel	ve/el	vela
	vell	ve/ell	vella
	vot	(b)o/ot	vota/(b)ota
X	xic	xi/ic	xica/xics
	xoc	xo/oc	xoca/xocs
	xut	xu/ut	xuta/xuts

Variacions

- Escampeu diferents dibuixos cadascun representant una paraula de diferent nombre de sons. Designeu un nen perquè esculli un dibuix –mirant-lo i sense agafar-lo-. Una vegada ha pensat quin dibuix escull, sense dir res a ningú i segons el seu criteri, ha de decidir quants sons té. Aleshores ha de dir, per exemple, “Estic pensant en un dibuix amb tres sons”. Els altres nens han de tractar d’endevinar en quin dibuix està pensant. Novament, és un joc que, una vegada esdevingui familiar, és millor fer-lo en petits grups o amb alumnes avançats.

8F

Endevinant la paraula

Objectiu

Avaluar el progrés dels nens i la seguretat en relació a l'anàlisi fonèmic i a la segmentació.

Activitat

Col·locar dibuixos de paraules monosil·làbiques cara avall enmig d'un cercle amb els nens asseguts al voltant. Un dels nens escull un dels dibuixos "secrets" sense deixar que els altres el vegin. El nen aleshores diu el primer fonema i tots els altres el repeteixen. Aleshores diu el segon fonema i tots els altres el repeteixen. A continuació es diu el tercer (i el quart fonema, quan s'avanci més en el joc). Després del darrer fonema, el grup o nens individualment diuen tots els fonemes seguits en seqüència i identifiquen el dibuix secret.

Més endavant els dibuixos poden ser omesos i, en el seu lloc, el mestre pot xiuxiuejar la paraula a un nen que, a continuació, la dirà fonema per fonema mentre els altres nens repeteixen els fonemes i identifiquen la paraula.

Anotacions i activitats addicionals

8G

El follet parlant II: Fonemes

Objectiu

Reforçar l'habilitat dels alumnes per sintetitzar paraules a partir de fonemes separats.

Activitat

Aquesta activitat és similar a la presentada en 6E: El follet parlant I: Síllabes, excepte que el follet descriu els regals fonema per fonema enlloc de síllaba per síllaba. Tots estan asseguts en cercle i el mestre els explica un conte:

“Hi havia una vegada un follet petit, petit a qui li agradava molt fer regals a les persones. L'únic inconvenient era que el follet sempre esperava que la gent conegués quin era el regal abans de donar-los-hi. El problema era que el petit follet tenia una forma molt estranya de parlar. Si havia de dir-li a un nen que el regal era un gatet, deia “g... a... t... e... t”. I fins que el nen no endevinava de quin regal es tractava, no era completament feliç. Ara, jo faré follet. Diré una sorpresa per algun de vosaltres i quan ho endevini serà el seu torn”.

Escolliu un nen i digueu el nom d'un regal, fonema per fonema. Quan el nen endevini la paraula, ha de dir el nom d'un regal per a qualsevol altre. Treballeu amb paraules curtes (de dos a tres sons) per anar-les allargant a mesura que els nens es vagin fent més competents escoltant sons. És convenient limitar aquest joc a quatre o cinc nens en un dia determinat perquè sinó esdevé massa llarg. Exemples de regals que es poden incloure són els següents (podeu ampliar el llistat consultant l'Annex de paraules):

De dos sons:	be	os
De tres sons:	bou gall gos lleó mel nau nou rei	cuc gat llaç llum nan niu pal vel
De quatre sons:	bola drac flor pala polo raïm	clau flam nina pera poma tren
De cinc sons:	camió conte color gelat paper	cinta cotxe corda llapis punxó

Nota: si els alumnes no estan familiaritzats amb la paraula “follet” substituïu-la amb algun altre personatge pròxim a ells.

Variació

- Cada nen disposa de tres dibuixos “secrets”. Ara ells donaran com a regals els objectes dels dibuixos, un a un, al altres nens dient la paraula. El nen que rep el regal ha d’endevinar el que és abans de que li donin el dibuix.

Anotacions i activitats addicionals

9. Introducció de les lletres i lletrejar

Com que l'últim objectiu d'aquest llibre és afavorir el desenvolupament de la lectura i escriptura dels nens, algú podria trobar desconcertant que totes les activitats descrites fins ara estiguin centrades exclusivament en la estructura del llenguatge parlat. En efecte, alguns dels nostres lectors –especialment aquells que llegeixen aquest llibre sense intenció de provar les activitats amb els seus alumnes- poden experimentar una comprensible sensació d'impaciència arribats a aquest punt. A alguns, fins i tot els pot semblar aquest enfocament ineficaç comparat amb el sistema tradicional d'ensenyar als nens les correspondències so-grafia.

Amb tot, impartint la instrucció fonètica convencional (és a dir, les correspondències lletra-so), massa nens presenten greus dificultats en aprendre els sons compostos i en lletrejar. Queden bloquejats i no ho entenen. Encara més, això succeeix fins i tot amb nens que han estudiat degudament les lletres i les correspondències lletra-so. De fet, això és una petita mostra de memoritzar els sons que van amb les lletres sense haver arribat primer a tenir la noció de que cada paraula està formada per la seqüència d'aquests sons, De forma similar, això també es deu a memoritzar que la lletra “b” sona com una /b/ però sense que aquesta /b/ pugui ser reconeguda com un so que se sent en paraules com *bomber*, *ball* i *bolet*.

El propòsit de desenvolupar la consciència fonològica en els nens és donar-los aquestes nocions lingüístiques de les que depèn una comprensió productiva del principi alfabètic. Com prèviament ja s'ha revisat, gran nombre de investigacions documenten que aquest tipus d'entrenament resulta significativament més eficaç en el desenvolupament de la lectura i escriptura d'un grup així com redueix de forma significativa la incidència de fracàs en la lectura.

El disseny i la seqüenciació de les activitats en aquest llibre han intentat ajudar als nens a adquirir un sentit de l'arquitectura del seu llenguatge i de la naturalesa dels blocs de construcció. Així, al llarg dels capítols, l'atenció dels nens s'ha enfocat i s'ha tornat a enfocar en les parts més i més petites, i estrat per estrat del llenguatge. Gradualment, han anat adquirint nocions de com les narracions estan formades per frases, les frases de paraules, les paraules de síl.labes i les síl.labes, elles mateixes, de una sèrie relativament petita dels elements bàsics de la parla, els fonemes. Els nens han anat veient com, en cada estrat, les parts es poden fraccionar, dir de forma separada i tornar a ajuntar. Han pogut veure també com, si les parts s'ometen, es substitueixen o redistribueixen, el tot resultant es veu alterat en els sons i significat. En resum, han après a valorar l'estructura del sistema.

Però això no és tot. A més a més del desenvolupament de tot aquest joc estructural, els nens han après a fixar-se en les mateixes parts o segments; això és particularment important pel que fa referència al nivell dels fonemes. A mesura que els nens practiquen la síntesi de paraules amb els fonemes i l'anàlisi dels fonemes a partir de les paraules, també practiquen escoltar i repetir els fonemes una i altra vegada, tant de forma aïllada com en un context.. Es van familiaritzant en com sonen els diferents fonemes i en com s'articulen. Van trobant-se còmodes sentint i escoltant les característiques

pròpies i diferents de cada fonema segons es diguin de forma aïllada o al començament, en posició medial o final de diferents paraules.

Les investigacions mostren que tan aviat els nens tenen un domini de la consciència fonològica en aquest sentit, el coneixement útil del principi alfabètic es dona generalment amb remarcable facilitat i, no es estrany: han après a escoltar i a pensar en l'estructura del llenguatge de forma que el principi alfabètic té sentit. Tot el que encara manca en la seva utilització és el coneixement de les lletres en particular que representen cadascun dels sons. Aquest capítol facilita aquest coneixement.

Abans de passar a les activitats d'aquest capítol, cal tenir presents algunes orientacions. El més important, les activitats en aquest capítol no estan pensades per ensenyar fonètica. Més aviat el seu propòsit és previ a l'ensenyament fonètic. Les activitats d'aquest capítol pretenen orientar els nens perquè utilitzin la seva consciència fonològica per construir una comprensió inicial de com funciona el principi alfabètic. L'objectiu és introduir els nens en la noció de que cada fonema està representat per una lletra i que la seqüència de fonemes que componen una paraula està representat, d'esquerra a dreta, per la seqüència de lletres que componen el seu lletrejar. Novament, les activitats que es donen aquí són preliminars. La vostra feina és preparar els nens per l'aprenentatge de la fonètica i lletrejar no per substituir aquest aprenentatge.

Per utilitzar aquestes activitats, tingueu present que les conductes dels nens cal que siguin orientades amb cura. En particular, molts nens entren a l'escola amb molta recança de que aprendre a llegir i a escriure és una dura tasca. Com a conseqüència, alguns optaran per rebutjar completament els coneixements fonèmics de cara a concentrar-se totalment en les grafies i en lletrejar. Per resistir aquesta tendència molts dels jocs en aquest capítol són els mateixos dels capítols anteriors amb molt poques variacions. La familiarització amb els jocs i en la forma de jugar-los vol ser un ajut per mantenir les funcions fonèmiques de les lletres en el mateix front conceptual. En aquest mateix sentit, és convenient tornar enrera cap a les versions originals dels jocs, sense lletres, de tant en tant. Per facilitar-ho, aquestes versions de jocs sense lletres són citats com a Activitats Referencials.

Finalment, les activitats en aquest capítol pressuposen que els alumnes han adquirit ja una certa familiarització amb les lletres. Així com les correspondències lletra-so no tenen sentit sense consciència fonològica tampoc es poden aprendre a menys que els nens puguin realment distingir una lletra de l'altra. Idealment, el treball de denominació, reconeixement i escriptura de les lletres hauria d'iniciar-se aviat en l'any i desenvolupar-lo en paral·lel amb les activitats de consciència fonològica. Amb tot, alguns dels vostres alumnes estaran probablement insegurs amb almenys algunes de les lletres. Assegureu-vos de poder observar els signes de confusió per poder facilitar-los un ajut extra i practicar tot el que necessitin.

Recordeu que el propòsit central d'aquestes activitats és transmetre als alumnes com funciona l'alfabet. Per aquesta raó, les correspondències lletra-so de totes les paraules que s'exploren són simples i senzilles. A més a més, donat que l'èmfasi està en *entendre*, recomanem que el nombre de lletres que s'introdueixin sigui limitat a un subgrup manejable. Basant-nos en les seves propietats fonèmiques i en la seva utilització en el lletrejar de paraules senzilles monosil·làbiques, recomanem que ens centrem en les lletres següents:

Consonants: **s m d p t n g b r f l**
Vocals: **a o i u e**

No us preocupeu d'introduir altres lletres addicionals fins que els alumnes estiguin familiaritzats amb aquestes. Per altra banda, tampoc no és necessari apressar-se en completar tot el grup de lletres llistat anteriorment. En aquest sentit, construir l'habilitat dels alumnes per treballar de forma reflexiva i amb confiança amb poques lletres pot tenir més valor a la llarga que córrer per treballar un gran nombre de lletres. A més amés, quan els nens hagin entès la naturalesa del sistema, la introducció de noves lletres es podrà fer de forma molt més senzilla i ràpida.

9A	Endevinant qui: Introduint sons i lletres
Objectiu	Introduir les correspondències lletra-so
Activitat Referencial	7A: Endevineu qui
Activitat	<p>Els nens s'asseuen en cercle i vosaltres dieu: <i>“Estic pensant amb el nom d’algú que comença amb la lletra... Aixequen la mà si sabeu qui és”</i>. Aleshores presenteu la lletra inicial mentre produïu el fonema inicial del nom d’un nen, reforçant-lo o repetint-lo si es necessari fins que els nens endevinin el nom.</p> <p>Nota: Amb noms que comencin amb correspondències lletra-so que es poden prestar a confusions (p.ex. Elena amb /ð/) o inexistents en català (noms estrangers) caldrà una explicació addicional.</p>
Variació	- Una vegada els nens s’hagin familiaritzat amb els sons inicials i les lletres de cadascun dels altres noms, podeu començar el joc: <i>“Estic pensant amb el nom d’algú que comença amb la lletra (nom de la lletra)”</i> mentre es presenta la lletra corresponent. Els nens pronuncien el so de la lletra i aleshores aixequen la mà quan han endevinat el nom del nen.
Anotacions i activitats addicionals	

9B**Noms de dibuixos: Sons inicials i lletres****Objectiu**

Aparellar lletres amb els fonemes inicials de les paraules.

Activitat Referencial

7C: Trobant coses: Fonemes Inicials

Nota: Utilitzeu aquest joc per introduir cada nova consonant. Es pot jugar i tornar a jugar fins que els nens responen amb la consonant concreta amb una raonable fiabilitat i rapidesa. En aquest moment, la consonant pot ser reforçada i ampliada amb les activitats 9C: Estic pensant en una cosa: Sons inicials i Lletres, i 9D: Noms de dibuixos: Sons Finals i Lletres. Retorneu a aquest joc per introduir la següent consonant només quan els nens estiguin segurs amb l'anterior.

Passeu a les activitats de lletrejar (9E: Recerca del dibuix: Consonants Inicial o Final, 9F: Introducció a lletrejar les paraules: Afegir una lletra) tan aviat quan les cinc primeres consonants estiguin establertes. Les noves consonants es poden continuar introduint tenint present retornar periòdicament a aquesta activitat.

Activitat

Utilitzeu dues sèries de targes amb dibuixos. Els noms dels objectes dibuixats en totes les targes de la primera sèrie han de començar amb la lletra i el fonema del dia (p. ex. /s/ en el primer dia). En la segona, una petita col·lecció de targes que comencen amb un altre so ben contrastat (/m/ en el primer dia). Abans de començar el joc, reviseu amb els nens el nom de cada dibuix a la sèrie de /s/ per evitar confusions durant el joc.

Ensenyeu un dibuix de la primera sèrie i pregunteu als nens el nom i que identifiqui el fonema inicial (p. ex., *sol*, /sssss/). Repetiu el procediment amb la segona tarja d'aquesta sèrie (p. ex., *sabó*, /sssss/).

Aleshores pregunteu "*Comencen aquestes dues paraules amb el mateix so? Amb quin so comencen?*". Després que els nens hagin respost, presenteu la lletra s i digueu "*Aquesta és la lletra s. S'es diu /sssss/. Quan nosaltres escrivim aquestes dues paraules, les dues comencen amb la lletra s.*" S'anima als nens a que pensin en altres paraules que comencin amb el mateix so. Accepteu totes les paraules que comencin amb el fonema /s/; encara que en el cas d'alguns fonemes, com /s/, es lletregin amb altres lletres que sonen igual (p.ex. "cistell", "cel". En aquests casos, accepteu la paraula però és millor, inicialment, no escriure-les a la pissarra com les altres amb les que visualment es pot emfasitzar que cadascuna comença amb la lletra s. Tingueu en compte que com que el que aquí ens interessa és la primera lletra de la paraula, pot ser convenient

la inclusió de paraules llargues (p. ex., sabata, samarreta, semàfor, setmana).

A continuació, barregeu les dues sèries de targes i aneu-les ensenyant una per una de manera que tots les puguin veure. Davant de cada tarja els nens han de dir "s" si l'objecte dibuixat comença amb el so /s/.

Nota: Feu que els nens aixequin targes amb les lletres impreses o fitxes quan responguin de manera que us sigui més fàcil comprovar la seva comprensió i participació.

Variacions

De cara a valorar el progrés individual i alhora vigilar que tots hi participin, feu que els nens esperin a donar la resposta fins que els hi doneu un senyal. Aleshores, al atzar, demaneu la resposta a un individualment o a tot el grup.

- A la segona sèrie de targes, enlloc d'incloure només dibuixos que tots comencin amb un altre so, com /m/, incloeu dibuixos que comencin amb més varietat de diferents sons i lletres. Això farà una mica més complicada la feina.
- Utilitzant sèries de dibuixos que tinguin només dues lletres inicials (p. ex. s i m), feu que els nens identifiquin el so inicial de cada dibuix mentre treballeu amb les targes barrejades. Utilitzeu aquesta variació per repassar amb els nens lletres que han après prèviament mentre treballen unes altres de noves.

Anotacions i activitats addicionals _

9C

Estic pensant en una cosa: Sons Inicials i Lletres

Objectiu

Per reforçar i ampliar la consciència dels nens sobre cada consonant inicial per requeriment implícit en noms propis o comprovar el so inicial de cada ítem que es consideri durant el joc.

Activitat Referencial

7D: Estic pensant en una cosa

Activitat

Digueu: *“Ara jugarem un joc que es diu “Estic pensant en una cosa...” Jo escriuré el nom de la paraula d’una cosa de per aquí en la que estic pensant . Us donaré pistes i vosaltres haureu de endevinar la meva paraula”*. Escriviu la paraula en algun lloc on no la puguin veure durant el joc i que la pugueu ensenyar una vegada l’hagin endevinat.

Aleshores, ensenyeu i digueu als nens la lletra inicial de la paraula que han d’endevinar. (Per a aquest joc, cal restringir les lletres inicials a aquelles que ja s’han introduït). Després de presentar la lletra, pregunteu als nens pel so que fa: *“Estic pensant en una cosa que comença amb la lletra s. Quin és el so de la lletra s?” [ssss]. Molt bé. Ara mireu per tota la classe i mireu si veieu una cosa que comença amb la lletra s.”*

Totes les respostes dels nens cal que siguin revisades per tots per tal d’assegurar-se’n que el que han dit comença pel fonema concret. Quan els suggeriments dels nens no comencen pel so correcte, feu-ho observar per la classe. Suggeriments que comencen pel so correcte cal que siguin celebrats i escrits a la pissarra, emfasitzant la seva lletra inicial.

Variació

- Jugueu amb objectes que no estiguin a la vista i utilitzeu pistes com “La paraula secreta comença per la lletra s, és un animal, no té potes i no té pèl”, i així successivament.

9D

Noms de dibuixos: Sons Finals i Lletres

Objectiu

Aparellar lletres amb els fonemes finals de les paraules.

Nota: Per a cada nova consonant, és important que els nens estiguin raonablement familiaritzats amb l'Activitat 9B: Noms de dibuixos: Sons Inicials i Lletres abans de passar a aquesta activitat.

Activitat Referencial

7G: Diferents paraules, el mateix fonema final.

Activitat

Utilitzeu dues sèries de targetes amb dibuixos. Els noms dels objectes dibuixats en totes les targetes de la primera sèrie acaben amb la lletra i el fonema del dia (p. ex. /s/ en el primer dia). En la segona, una petita col·lecció de targetes que comencen amb un altre so ben contrastat (/m/ en el primer dia). Abans de començar el joc, reviseu amb els nens el nom de cada dibuix a la sèrie de /s/ per evitar confusions durant el joc.

Ensenyeu un dibuix de la primera sèrie i feu que els nens l'anomenin i identifiquin el fonema final (p.ex., gos, /ssss/). Repetiu el procediment amb la segona tarja de la sèrie (p. ex. autobús, /ssss/). Pregunteu: *“Tenen aquestes dues paraules el mateix so final? Quin és aquest so final?”* Una vegada els nens hagin contestat, ensenyeu la lletra s i digueu *“Aquesta és la lletra s. S sona /ssss/. Quan escrivim aquestes dues paraules, totes dues acaben amb la lletra s. A continuació escriviu les dues paraules a la pissarra per emfasitzar visualment aquest aspecte.*

Aleshores es demana als nens que pensin en altres paraules que acabin amb el mateix so. Accepteu totes les paraules que acaben amb el fonema concret, encara que en el cas d'alguns fonemes, com /s/, es lletregin amb altres lletres que sonen igual (p.ex. “llaç”, “braç”) En aquests casos, accepteu la paraula però és millor, inicialment, no escriure-les a la pissarra com les altres amb les que visualment es pot emfasitzar que cadascuna acaba amb la lletra s.

Després barregeu les dues sèries de targetes i les aneu ensenyant una per una de manera que tots les vegin. Davant de cada tarja els nens han de dir “s” si l'objecte mostrat acaba amb el so /s/. Els dibuixos s'escolliran en funció de que acabin amb la lletra concreta; a més a més, podeu escriure les paraules a la pissarra per reforçar-les.

Nota: Feu que els nens aixequin una tarja amb la lletra dibuixada o fitxes quan responguin per facilitar-vos el control de la seva comprensió i participació.

Variacions

- De cara a poder valorar el progrés individual i el seu nivell de participació, feu que els nens no contestin fins que feu un

senyal. Aleshores, de forma imprevisible, pregunteu a algú individualment o al grup sencer.

- A la segona sèrie de targes, enlloc d'incloure només dibuixos que acaben només amb un so, com /m/, intercaleu paraules els finals de les quals acaben amb diferents sons i lletres.

- Utilitzant sèries de dibuixos que tinguin només dues lletres finals (p. ex. s i m), feu que els nens identifiquin el so final de cada dibuix mentre treballen amb les targes barrejades. Utilitzeu aquesta variació per repassar amb els nens lletres que han après prèviament mentre treballen unes altres de noves.

Anotacions i activitats addicionals

9E	Buscant el dibuix: Consonants inicials o finals
Objectiu	Centrar l'atenció dels nens en tots els sons estudiats fins aquest moment. <i>Nota:</i> Aquest joc és apropiat només quan els nens han treballat amb diverses lletres. Però donat que les consonants finals són més difícils que les inicials, necessitaran més ajut.
Activitats referencials	7C: Trobant coses: Fonemes Inicials 7H: Trobant coses: Fonemes Finals
Activitats	Per a la consonant inicial, escampeu els dibuixos que representin cadascuna de les diferents lletres enmig d'un cercle. Per jugar, ensenyeu una lletra i feu que els nens trobin un dibuix que comenci amb aquella lletra. Després d'una prudencial temps d'espera, feu que un nen esculli una tarja i justifiqui la seva elecció. El nen ha de treure el dibuix del mig del cercle i col·locar-lo sota de la tarja de la lletra corresponent. Jogueu el joc de la mateixa manera per les consonants finals, fent que els nens escullin els dibuixos els noms dels quals acabin amb la consonant que vosaltres indiqueu.
Variació	Repartiu les targetes de dibuixos entre els nens. Cadascun ha de dir la lletra inicial o final de la seva tarja i afegir-la a la pila de la lletra corresponent.

9F Introducció a com es lletregen les paraules: Afegir una lletra

Objectiu Introduir els nens en el lletrejar paraules d'esquerra a dreta i en la correspondència lletra-so de les cinc vocals bàsiques.

Nota: Aquesta activitat es pot introduir tan aviat els nens estiguin segurs amb les cinc primeres consonants.

Activitats Referencials 8B: Paraules amb tres sons
8C: Grups consonàntics: Afegint i traient sons inicials

Activitat Comenceu dient una paraula de dos sons (p. ex. *as*) i feu que els nens els diguin separats (p. ex. /a/-/s/). Repetiu els sons i escriviu les lletres corresponents a la pissarra. Expliqueu que el so /a/ es representa per la lletra a. Feu que els nens repeteixin el so vocàlic i després els dos sons de la paraula que heu escrit, a mesura que senyaleu, d'esquerra a dreta –primer a poc a poc i després més de pressa- les lletres que els representen.

A continuació, afegiu una de les lletres estudiades anteriorment (p. ex. p) al començament de la paraula. Feu que els nens diguin el so de la nova lletra i després que s'imaginin la nova paraula pronunciant i combinant els sons de les tres lletres que els representen. Fins que els nens no ho hagin entès, necessitareu modelar i donar suport a aquesta activitat de combinar i dir els sons d'esquerra a dreta. Després aquesta activitat pot ser més engrescadora si feu que els nens aixequin la mà quan creguin conèixer cada paraula i puguin justificar la seva resposta segmentant la paraula per lletres i tornant-les a combinar juntes posteriorment.

La activitat continua construint noves paraules afegint o substituint una sola lletra. Després del primer dia, cal haver exercitat amb les lletres inicial i final. Exemple de sèries de paraules podrien ser:

as	cas	gas	las	pas	vas	ase
al	mal	pal	sal	ala		
mà	ama	mal	mar	mas		
pa	apa	pal	pam	pas	pau	
es	mes	pes	est			
pe	pel	pes	pet			
te	tel	Teo	teu			
be	beu	(v)el	veu			
me	mel	mes	meu			
pi	api	Epi				
pis	pit	piu				
bo	bol	bon	bony	bot	bou	
ós	cos	gos	mos	tos	vos	ossa
tu	tub	tul				

Les noves consonants s'aniran afegint a l'activitat a mesura que es vagin introduint, i aniria bé reforçar la lletra a fins que s'hagin treballat unes quantes consonants amb aquesta sèrie.

Al tornar a introduir aquesta activitat cada dia i mentre es treballi, cal reforçar l'atenció dels nens en les vocals. Després que els nens es familiaritzin amb l'activitat, la vocal a pot ser substituïda per paraules amb la vocal o. I gradualment, de la mateixa manera es poden anar introduint les cinc vocals bàsiques i exercitar-les. Reviseu periòdicament cadascuna de les vocals perquè els nens no les oblidin mentre treballen la següent.

Anotacions i activitats addicionals

9G

Canviar la lletra

Objectiu

Dirigir l'atenció dels nens al fet que totes les lletres d'una paraula hi tenen un paper i desenvolupar la seva percepció de les distincions vocàliques.

Activitats

8C: Grups consonàntics: Afegir i treure el so inicial

Referencials

8D: Grups consonàntics: Inserir i treure sons medials

Activitat

Escriviu una paraula a la pissarra i feu que els nens la pronunciïn, la combinin i l'identifiquin. Aleshores substituïu una de les lletres de la paraula. Feu que els nens vegin el resultat tornant a pronunciar la paraula. Reforceu la seva resposta pronunciant els diferents sons i la combinació de les lletres. Repetiu aquests pas una i altra vegada.

Quan treballeu amb les consonants inicials i finals, el joc es fa com s'ha dit anteriorment, només que avançant més ràpid. Quan treballeu amb les vocals, els alumnes potser necessitaran més suport. En un dia concret, és millor centrar l'atenció *només en una de les posicions* de les lletres, ja sigui la inicial, la final o la medial (vocal). Possibles exemples podrien incloure:¹⁰

Inicial:	(a)	cal	mal	pal	sal	val	
		cas	gas	llaç	mas	nas	vas
	(o)	(b)ot	lot	mot	pot	sot	tot
		bou	cou	nou	pou	sou	tou
	(u)	cuc	puc	ruc	suc		
	(e)	net	pet	set			
	(i)	llit	nit	pit			
		niu	piu	riu	viu		
Final:	(a)	pal	pam	pas	pau		
	(o)	sóc	sol	som	sot	sou	
	(u)	puc	pur	pus	put		
	(e)	pel	pes	pet	peu		
	(i)	ric	ris	riu			
		pic	pis	pit	piu		
Mitja:		pas	pus	pes	pis		
		sac	sóc	suc	sec		
		mal	mol	mel	mil		
		llaç	lluç	llis			
		roc	ruc	rec	ric		

Novament i de cara a assegurar-se de la competència i progrés dels nens, és una bona idea crear un "temps d'espera" i preguntar, de forma imprevisible, ja sigui individualment, ja sigui a tot el grup.

Anotacions i activitats addicionals

¹⁰ Podeu utilitzar pseudoparaulas i preguntar als nens si són paraules "de veritat" o "inventades"

9H

Pronunciant Paraules

Objectiu

Preparar els nens per descodificar de forma independent, afegint o canviant lletres en qualsevol posició en una paraula.

Activitats Referencials

8C: Grups consonàntics: Afegint o traient sons inicials
8D: Grups consonàntics: Inserint o traient sons medials
8E: Formant paraules de quatre sons.

Activitat

Comenceu per escriure una paraula a la pissarra i feu que els nens l'articulin i la composin. Aleshores canvieu la paraula en algun sentit, però només per una lletra i feu que els nens llegeixin la nova paraula que resulta. En resum, aquesta activitat és similar a la anterior excepte que podeu afegir una lletra, treure una lletra o canviar lletres en qualsevol posició d'una paraula que prèviament s'hagi articulat. A més a més, s'estudien per primera vegada els grafemes dels grups consonàntics. A continuació es donen alguns exemples de llistes de paraules de la manera com poden anar variant:

pi, pa, pal, pala, ala, la, pla, plat
mà, mar, mal, mel, el, pel, ple, plec
as, os, cos, tos, to, tro, tros, ros,
bon, bona, ona, oca, foca, foc, foc, bloc
pot, pota, bota, boca, roca, roc, ruc, ric
ou, tou, pou, plou, plom, pom, pam, ram
set, sot, sota, copa, cop, cap, rap, drap
to, tos, tou, bou, brou, brau, blau, clau
sa, sal, sap, cap, tap, tapa, capa, clapa
as, vas, nas, nus, nous, ous, bous, bols

Nota: Després de fer cada sèrie, repasseu-la fent que els nens utilitzin cada paraula en una frase. Fent això de forma implícita requereix que els nens tornin a llegir les paraules i tinguin en compte el seu significat.

Variacions

- Feu un joc similar però per escrit. Dicteu cada paraula i feu que els nens l'escriguin. Després de cada paraula i abans de la següent, animeu als nens a revisar-la i a corregir-la tot lletrejant-la. Reforceu els encerts i feu que l'activitat sigui com un joc divertit. No feu més de cinc paraules en un dia concret o el joc pot passar de ser divertit a massa costós.

- Animeu els alumnes a utilitzar la seva consciència fonèmica i els coneixements de les lletres per escriure de forma independent, utilitzant paraules inventades (pseudoparaules) que lletregin.

Anotacions i activitats addicionals

10 AVALUAR LA CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA

Aquest capítol conté els procediments d'avaluació per una valoració de grup de la consciència fonològica. Ja que la fonologia té a veure amb els sons de la llengua, una avaluació de grup amb paper i llapis podria semblar una mica estrany. No obstant això, la recerca i l'experiència ha demostrat que una avaluació d'aquestes característiques pot, en efecte, captar de manera útil els nivells generals de consciència fonològica dels nens petits. Així mateix, en termes de temps, l'avaluació en grup és més eficient si es compara amb l'avaluació individual. No obstant això, en el parvulari es recomana avaluar els nens en grups que no siguin superiors a sis – preferiblement en grups de dos o tres.

Si s'administra la prova a tots els alumnes de la classe abans de fer servir el currículum, el mestre pot estimar objectivament el nivell inicial de consciència fonològica dels seus alumnes. Amb tot, pels nens de parvulari és aconsellable proporcionar ensenyament sobre la consciència fonològica abans de la prova. Aquesta avaluació prèvia és especialment valuosa pels mestres dels alumnes dels primers cursos o que presenten dificultats, ja que proporciona una guia per adaptar el temps i l'esforç educatiu d'acord amb les necessitats i els coneixements previs de l'alumne. Encara que s'haurien de provar les activitats clau –fins i tot des del primer capítol del programa– per tal de garantir una comprensió del tot segura, el treball pot començar en ferm en el capítol que es correspongui amb el subtest on les puntuacions de l'alumne comencen a caure (empitjorar). L'avaluació es pot repetir amb tots els alumnes a intervals d'1-2 mesos, i les puntuacions es poden utilitzar per controlar el progrés del grup. Novament, les puntuacions més baixes del grup en qualsevol subtest indiquen, en general, que els nens haurien de tornar al capítol corresponent del programa i a les activitats relacionades.

Si es fa servir adequadament, l'avaluació també pot ajudar a identificar aquells individus amb dificultats fonològiques. Aquí, no obstant això, es fa necessària una advertència. Moltes vegades els nens petits tenen dificultats a l'hora d'escoltar i seguir ordres i, encara més, amb la classe d'atenció, independència i control metacognitiu que aquest tipus de proves exigeixen. A pesar del fet que aquesta avaluació s'ha dissenyat de tal manera que, amb suport, supervisió i estímul, la majoria de nens poden respondre a aquestes demandes, les puntuacions individuals s'haurien de tractar amb prudència. Com a norma, una puntuació alta indica que un nen progressa bé en les capacitats avaluades. No obstant, un nen pot obtenir una puntuació baixa en algun o tots els subtests per raons en absolut relacionades amb els seu contingut o objectiu. Aquells nens que tenen una realització pobra en algun subtest s'haurien de tornar a avaluar a través d'intervencions un a un. Quan es concreten dificultats, el nen hauria de rebre un suport especial fins que les superi (veure Torgesen i Bryant, 1994; Wagner i Torgesen, 1997). Cal tenir present, també, que la competència i confiança d'un nen a l'hora de treballar amb jocs i materials rellevants és un indicador de comprensió i creixement més vàlid que la puntuació obtinguda en qualsevol sèrie d'ítems tems de prova.

LA PROVA D'AVALUACIÓ

La prova d'avaluació conté sis subtests:

1. Identificar rimes
2. Comptar síl·labes

3. Aparellar sons inicials
4. Comptar fonemes
5. Comparar la llargada de les paraules
6. Representar fonemes amb lletres

La puntuació màxima en cada tasca és de 5 punts, la qual cosa porta a una puntuació màxima total de 30 punts.

MATERIALS

Cada ne hauria de tenir un llapis i un llibret de prova (fet del conjunt de formularis d'avaluació de l'alumne que es presenta en aquest capítol), que inclou una coberta en la que el nen ha de posar el nom. S'hauria de tenir una sèrie de pàgines de demostració (que es presenten en aquest capítol), una còpia del llibret de l'avaluació i un llapis.

EL PROCEDIMENT D'AVAUACIÓ

L'administració de tota la prova dura uns 30 minuts o més amb els nens de parvulari. Recomanem que la grandària total del grup que s'avalua no sigui superior als 15 nens pels primers cursos i de 6 a parvulari. Els grups més grans solen ser difícils de portar en una situació d'avaluació.

També recomanem que, com a mínim, hi hagi dos mestres durant l'administració de la prova. El fet d'implicar a un altre mestre ajuda a assegurar que els nens prestin atenció i segueixin ordres adequadament. A més a més, proporciona una valuosa oportunitat per comentar els resultats de l'avaluació així com les implicacions i estratègies de seguiment.

Les següents seccions ofereixen unes breus justificacions de cada un dels subtests i les instruccions per a la seva administració.

- **IDENTIFICAR RIMES**

Per a la majoria de nens, l'habilitat d'identificar rimes i produir rimes sembla que es desenvolupi sense ensenyament formal. Tot i així, la recerca mostra que la sensibilitat a la rima és un indicador útil d'un nivell bàsic i inicial de consciència fonològica (Lundberg, Olofsson i Wall, 1980; Mutter, 1994). És a dir, per apreciar la semblança entre les paraules *mal* i *pal*, el nen ha de prestar atenció no al significat de les paraules, sinó als seus sons. Encara que una sòlida sensibilitat a la rima no porta automàticament o directament a la consciència fonològica, la seva absència suggereix l'existència de dificultats i és suficient per justificar una resposta educativa.

Descripció

En el full de la prova hi ha 10 dibuixos. Per a cada dibuix de la columna esquerra, hi ha un altre dibuix en la pàgina amb un nom que hi rima. La tasca del nen és mirar els dibuixos que rimen fent una línia entre ells.

Administració

S'ha de començar explicant que dues paraules rimen quan els seus finals sonen igual i proporcionar al nen diversos exemples de paraules que rimen:

“pot – got”

“sal – pal”

“pel – cel”

Ajudar al nen a que pensi algunes rimes més:

“Algú pot pensar amb una paraula que rimi amb nas?” (per ex., pas, vas, cas, gas, mas)

“... amb gos?” (per ex., tos, dos, ros,)

“... amb niu?” (per ex., viu, riu, piu, diu)

“... amb peu?” (per ex., deu, seu, veu)

Després s'ha d'aguantar la pàgina de demostració, que mostra dues columnes de dos dibuixos cada una, i assenyalar el primer dibuix de l'esquerre:

“Podeu dir el nom d'aquest dibuix?”

“Sí, és una **rata**. Ara mireu els dibuixos d'aquest costat de la pàgina. En trobeu algun que rimi amb **rata**? Aixequeu la mà si el trobeu”.

“Molt bé, **bata** i **rata** rimen. Escolta: **rata ... bata**.”

“Per demostrar que aquests dos dibuixos rimen, els uniré amb una ratlla”

Dibuixar una línia entre els dos dibuixos, aguantant la pàgina per assegurar-se que tothom ho veu i ho comprèn. Després dirigir l'atenció dels nens cap a la part inferior, el dibuix de l'esquerre:

“Aquí hi ha un dibuix d'un **plat**. Veieu un altre dibuix que rimi amb **plat**? Aixequeu la mà si ho sabeu”.

“Molt bé, **plat** i **blat** rimen. Escolteu: **blat ... plat**”.

“Per demostrar que aquests dos dibuixos rimen, faré una línia entre ells”.

Demostrar-ho un altre cop, assegurant-se que tothom està atent:

“Gireu la primera pàgina del vostre llibret. Aquí hi ha 10 dibuixos. Cada dibuix de la columna de l’esquerra rima amb un altre dibuix de la pàgina”.

“Busqueu les paraules que rimen i ajunteu-les amb una línia”.

“Abans de començar, us diré els noms dels dibuixos”.

Assenyalar un dibuix cada vegada de dalt a baix i d’esquerra a dreta, dir el nom de forma clara i assegurar-se que tots els nens estan atents i comprenen:

“anell, galeta, llum, riu, maleta, mal, niu, ocell, sal, fum”.

“Molt bé. Ara comenceu a buscar les rimes. No us oblideu de dibuixar una línia entre els dibuixos que rimen”.

“Quan hàgiu acabat, deixeu el llapis i mireu-me”.

Puntuació

Donar a cada nen un punt per cada dibuix que s’ha aparellat correctament, de manera que la puntuació màxima possible és de 5.

- **COMPTAR SÍL·LABES**

La recerca mostra que l'habilitat de distingir les síl·labes és més fàcil que l'habilitat de distingir els fonemes i, a més, que generalment la consciència sil·làbica sorgeix abans que la consciència fonèmica en el desenvolupament dels nens (Lundberg, Frost i Peterson, 1988). Aquest subtest avalua la consciència fonèmica dels nens. Això es fa demanant als nens que comptin el nombre de síl·labes de diferents paraules

Descripció

El full de la prova mostra cinc dibuixos, cada un amb una línia en blanc per respondre. Els nens han d'indicar el número de síl·labes de cada una de les paraules dibuixades. Ho han de fer escrivint tantes ratlles en la línia de resposta.

Administració

S'ha de començar ensenyant als nens la manera de comptar el número de síl·labes de les paraules. Es pica de mans mentre es diu cada una de les síl·labes. S'ha de fer la demostració amb paraules que estan formades per dues síl·labes (per ex., *pas-tís*, *me-ló*, *car-ter*). Marcar les síl·labes picant de mans. De manera semblant, algunes paraules de tres síl·labes (per ex., *pas-ti-lla*, *ma-le-ta*, *man-te-ga*) s'haurien de picar i comptar. També s'haurien de demostrar algunes poques paraules monosíl·labes (per ex., *pot*, *mà*, *sol*). Després ensenyar la pàgina de demostració i assenyalar el primer dibuix:

"Mireu aquest dibuix. Què és?"

*"Sí, és una porta. Ara diem la paraula poc a poc, síl·laba per síl·laba, i al mateix temps farem una ratlla vertical per cada síl·laba que sentim: **por-ta**"* (el mestre fa una marca per a cada síl·labes mentre les pronuncia)

"Molt bé. Comptem-les (mestre i alumnes compten les marques), quantes n'hi ha?"

"Sí, dues, aquesta paraula té dues síl·labes"

Un cop fet això, pronuncia la paraula *por-ta* una vegada més, assenyalarant cada marca al mateix temps que diu la síl·laba corresponent. Després dirigeix l'atenció dels nens cap al següent dibuix de la pàgina de demostració.

"Mireu el següent dibuix. Què és?"

"Sí és una papallona".

*"Diguem junts la paraula, poc a poc, de manera que puguem sentir les síl·labes i fer una marca per a cada síl·laba: **pa-pa-llo-na** (| | | |). Comptem les marques, quantes n'hi ha?"*

"Sí, quatre. Aquesta paraula té quatre síl·labes"

Un altre cop, dir la paraula, papallona, síl·laba per síl·laba, assenyalarant les marques al mateix temps. Ara demanar als nens que mirin la pàgina de la seva prova.

"Què penseu que heu de fer en aquesta pàgina?"

"Sí. Per cada dibuix intenteu calcular quantes síl·labes hi ha en el nom del dibuix que veieu".

"Abans de començar, diré el nom de cada dibuix".

*“Escolteu atentament: **llapis, elefant, bicicleta, llaç, papallona**”.*

“Mireu si podeu comptar les síl·labes de cada dibuix. Assegureu-vos de marcar el número de síl·labes al costat del dibuix”

“Quan hàgiu acabat, deixeu el llapis i mireu-me”.

Puntuació

Donar 1 punt per cada paraula que s'identifiqui correctament. D'aquesta manera, la puntuació màxima possible és 5.

- **APARELLAR EL SO INICIAL**

La recerca ha demostrat que l'habilitat d'examinar si les paraules tenen el mateix so inicial és un primer aspecte crític en el desenvolupament de la consciència fonèmica. Aquest subtest avalua aquesta habilitat. Es demana que els nens aparellin paraules que comencin amb el mateix so.

Descripció

El full de la prova mostra 10 dibuixos. A cada dibuix de la columna de l'esquerra n'hi correspon només un de la columna de la dreta que comença amb el mateix fonema. Els nens han de relacionar els dibuixos que comencen amb el mateix so fent una ratlla entre ells.

Administració

Mostrar la pàgina de demostració i assenyalar el dibuix superior del costat esquerre de manera que tothom el pugui veure.

*“Mireu aquest dibuix. Aquest dibuix és un **sac**”*

*“Quin és el primer so de la paraula **sac**? Aixequeu la mà si ho sabeu”.*

*“Sí, el primer so de sac és [**ssss**]: **ssss-ac**”.*

Seguidament, dirigir l'atenció dels nens a la columna de dibuixos del costat dret de la pàgina.

*“Ara mireu els dibuixos d'aquest costat de la pàgina. Podeu trobar un dibuix que comenci amb el mateix so que **sac**?. Si el trobeu aixequeu la mà”*

*“Bé. **Sol** comença amb el mateix so que sac. Escolta bé: **sss-ol... sss-ac**”.*

*“Ara dibuixem una línia entre **sac** i **sol** que demostra que comencen amb el mateix so”.*

Dibuixar una línia entre els dos dibuixos mostrant la pàgina per assegurar-se que tothom ho vegi i ho compregui. Després dirigir l'atenció cap el dibuix inferior del costat esquerre.

*“Aquest és el dibuix d'un **cuc**. Quin és el primer so de la paraula **cuc**?. Aixequeu la mà si ho sabeu”*

*“Sí, el primer so de **cuc** és [**k**]: **c-c-c-cuc**”.*

Dirigir l'atenció dels nens cap a la columna de dibuixos del costat de la pàgina.

*“Veieu algun dibuix que comenci amb el mateix so que **cuc**?”*

*“Sí, **cap** comença amb [**k**]. Escolteu: **c-c-c-cuc... c-c-c-cap**”.*

Dibuixar una línia entre els dos dibuixos de manera que tots els nens puguin veure que el que s'ha fet. A continuació, demanar als nens que vagin a la pàgina de la prova. Assenyalar les diferents columnes i explicar el següent:

“Per a cada dibuix d'aquest costat, heu de trobar-ne un altre aquí (columna de la dreta) que comenci amb el mateix so”,

“Quan trobeu un dibuix que comenci amb el mateix so, uniu-los amb una línia”.

“Abans de començar, us diré el nom de cada dibuix”.

Assenyalar cada dibuix mentre es diu el nom, de dalt a baix i d'esquerra a dreta:

*“Escolteu bé: **lluna, vestit, pa, fulla, foc, gos, vaca, pastís, gat, llum**”.*

“Busqueu els dibuixos que comencin amb el mateix so i uniu-los amb un aratlla”.

“Quan hàgiu acabat, deixeu el llapis i mireu-me. Molt bé, podeu començar”.

Puntuació

Donar a cada nen 1 punt per tots els dibuixos que s'aparellin correctament, de manera que la puntuació màxima possible és de 5.

- **COMPTAR FONEMES**

Aquest subtest exigeix que els nens comptin el número de sons o fonemes de diferents paraules. La recerca ha demostrat que aquesta tasca està altament correlacionada amb altres tasques de la consciència fonològica. També és un bon predictor del rendiment lector (Høien, Lundberg, Stanovich i Bjaalid, 1995).

Descripció

La pàgina de prova presenta cinc dibuixos, cada un seguit d'un espai en blanc. Els nens han de comptar el número de fonemes de les paraules presentades per cada dibuix i indicar les seves respostes, posant marques en l'espai de resposta en blanc.

Administració

Mostrar la pàgina de demostració i assenyalar el primer dibuix:

“Aquest és un dibuix d'una mà. Diguen per vosaltres mateixos i molt a poc a poc la paraula mà. I al mateix temps farem una marca per cada so que sentim: m-a. (És el nombre de fonemes, no el nombre de lletres el que ens interessa)”

“Molt bé. Comptem-les (mestre i alumnes compten les marques), quantes lletres hi ha?”

“Sí, dos, aquesta paraula té dos sons”

Un cop fet això, es pronuncia la paraula *m-a* una vegada més, assenyaland cada marca al mateix temps que es diu el so corresponent. Després, dirigir l'atenció dels nens cap al següent dibuix de la pàgina de demostració.

“Què ens mostra el següent dibuix?”

“Sí, el sol. Quants sons hi ha a la paraula sol?”

“Fem-ho tots junts, posant una marca per a cada so: /s/.../o/...//. Comptem les marques. Molt bé, tres. Així doncs, la paraula sol, té tres sons.

Després cal revisar-ho de nou, assenyaland cada marca a mesura que es diu el fonema que representa; /s/.../o/...//. A continuació, demanar als nens que girin la pàgina de la prova i continuar:

“Aquí hi ha dibuixos de cinc coses. Has d'intentar marcar quants sons hi ha en el nom de cada dibuix”

“Abans de començar, deixeu-me dir el nom dels dibuixos”

Assenyalar cada dibuix mentre es pronuncia correctament el seu nom:

“Peu, xai, braç, sopa, pinta”

“Calculeu el nombre de sons de cada paraula fent una marca per a cada fonema i comptant-les”

“Quan acabeu, deixeu el llapis i mireu-me”

Puntuació

Donar 1 punt per cada resposta correcta de manera que la puntuació màxima possible és de 5.

- **COMPARAR LA LLARGADA DE LES PARAULES**

En aquesta tasca, els nens han de comparar dues paraules i decidir quina té el nombre més gran de fonemes. Per sortir-se'n bé de la tasca cal que els nens ignorin el significat de les paraules i atenguin només a la seva estructura fonèmica.

Descripció

La pàgina de la prova presenta cinc parelles de dibuixos. Per cada grup, els nens han d'encerclar el dibuix que representa la paraula amb més fonemes.

Administració

Mostrar la pàgina de demostració i assenyalar la primera parella d dibuixos:

*“Mira la primera parella de dibuixos. Són **ou** i **plou**. He d'encerclar el dibuix que tingui més sons. Quin d'aquests dibuixos hauré d'encerclar? Aixequen la mà si ho sabeu”.*

*“Diguem a poc a poc les dues paraules i comparem-les; **ou.../o.../u/**. Quants sons té **ou**? Sí, dos”.*

*“Ara fem-ho amb **plou**: **/p.../l.../o.../u/** Quants sons té **plou**? Sí, quatre?”.*

“Així doncs, quin dibuix hauré d'encerclar? Quin té més sons?”

*“Molt bé, **plou** té més sons que **ou**. Escolta bé: **ou...plou**”.*

Assegura't que tothom presta atenció i encercla el dibuix de **plou**. Després repetir la demostració amb la segona parella de dibuixos.

*“Mireu la segona parella de dibuixos. Una mostra un **braç** i l'altra mostra un **vas**. He d'encerclar el dibuix que tingui més sons. Quin d'aquests dos dibuixos hauré d'encerclar? Aixequen la mà si ho sabeu”.*

*“Digueu a poc a poc les dues paraules i compareu-les: **braç.../b.../r.../a.../ç/**. Quants sons té **braç**? Quatre”.*

*“Ara fem-ho amb **vas**: **/v.../a.../s/**. Quants sons té **vas**? Tres”.*

“Així doncs, quin dibuix hauré d'encerclar? Quin té més sons?”

*“Molt bé, **braç** té més sons que **vas**. Escolta bé: **braç...vas**”.*

Després demanar als nens que passin a la pàgina de la prova.

“Aquí hi ha cinc parelles de dibuixos. Per cada parella heu d'encerclar el dibuix que tingui més sons”.

*“Primer de tot us diré els noms: **mà-mal; pala-pa; ull-bull; foc-foca; tren-autobús, gos-os**”.*

“Recordeu, per cada parella encercleu aquells noms que tinguin més sons”.

Puntuació:

Donar 1 punt per cada parella que es resolgui correctament, de manera que la puntuació màxima és de 5.

- **REPRESENTAR ELS FONEMES AMB LLETRES**

Aquesta tasca final exigeix que els nens combinin la seva consciència fonèmica amb el coneixement de les lletres per tal d'escriure les paraules de manera independent. Ja que el que interessa és la comprensió que té el nen del principi alfabètic, totes les paraules impliquen combinacions so-gràfia directes i simples. La comprensió de l'alfabet està fortament relacionada amb l'aprenentatge de la lectura (Hatcher, Hulme i Ellis, 1994).

Descripció

El full de la prova presenta cinc dibuixos i es demana als nens que escriguin el nom de cada un d'ells.

Administració

Mostrar el la pàgina de demostració i assenyalar el primer dibuix.

“Aquí hi ha u dibuix d'una mà. Sabeu com s'escriu mà? Fem-ho tots junts?”

“Primer de tot diem poc a poc la paraula mà, so per so: /m/ /a/. Quin és el primer so?”

“Així doncs, quina lletra hem d'escriure primer?”

Assegurant-se que tots els nens presten atenció, s'escriu la lletra **m** a l'espai que hi ha al costat del dibuix de la mà.

“Molt bé. Quin és el segon so de la paraula mà. Escolteu atentament; /m/ /a/.”

“Quin és el segon so? Molt bé, la /a/. Quina lletra hem d'escriure?”

Afegir la lletra **a** i després, d'esquerra a dreta i a mesura que es van senyalant les lletres, es llegeix tota la paraula. A continuació, es demana als nens que vagin a la pàgina de la prova. Abans de començar, es diu el nom de tots els dibuixos:

“Sol - ou - plat - -pot - rei”

Puntuació:

Cada paraula s'ha de puntuar com a correcta o incorrecta. D'aquesta manera, la puntuació màxima és de 5 punts. Tot i així, el resultat d'aquest subtest es podria tornar a puntuar per tal d'analitzar el grau de codificació de paraules per sí mateix. Amb aquesta finalitat, es podria donar 1 punt per cada so que es representa correctament, sempre i quan no es violi l'ordre d'esquerra a dreta. Per exemple:

4 punts	plat
3 punts	pat, pla
2 punts	pl, pa, pt
1 punt	p

Si es puntua d'aquesta manera, el nombre màxim de punts en aquest subtest és de 17. Caldrà revisar les puntuacions dels nens per identificar qui presenta un retard significatiu respecte als seus companys de cara a que pugui rebre un ajut especial.

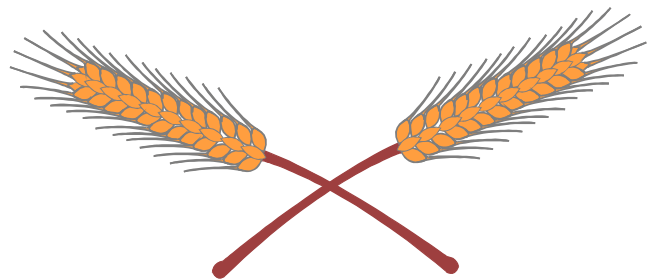
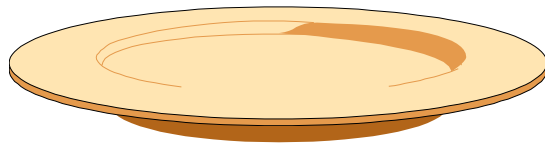
INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS

Al final de cada subtest es donen les instruccions per a la puntuació. Per valorar les necessitats educatives generals dels alumnes, cal determinar la seva puntuació mitja en cada subtest.

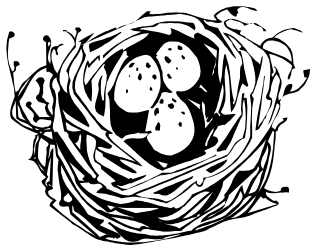
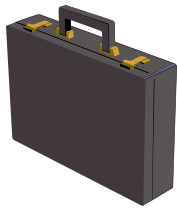
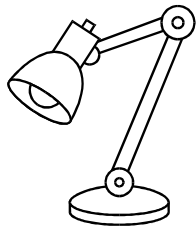
Per determinar la puntuació mitja d'un subtest, sumar les puntuacions de cada nen que ha realitzat aquell subtest i després dividir-ho pel número de nens que han realitzat la prova. Cal tenir present que la puntuació màxima a cada subtest és de 5.0. Si la puntuació mitja dels vostres alumnes en qualsevol subtest és inferior a 4.0, s'hauria de revisar la secció corresponent del currículum. Si la puntuació promig dels vostres alumnes és inferior a 3.0, la secció corresponent del programa justifica una atenció més seriosa. A més, si un nen té una puntuació de 2 o més punts per sota de la mitja de la classe, cal trobar temps per descobrir si necessita ajuda o pràctica addicional.

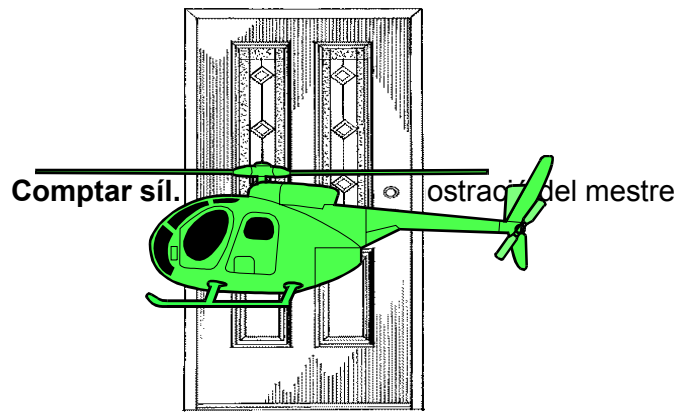
TEST DE CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA

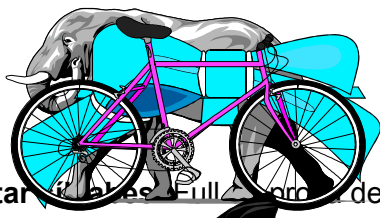
Identificar rimes: Pàgina de demostració del mestre

Identificar rimes: Full de prova de l'alumne

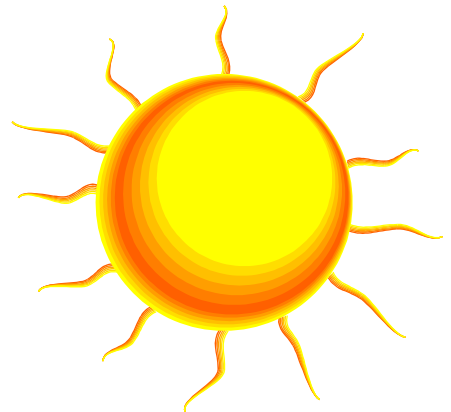
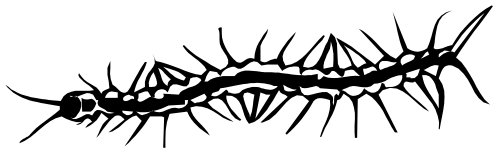
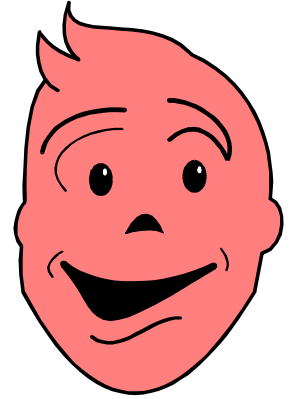
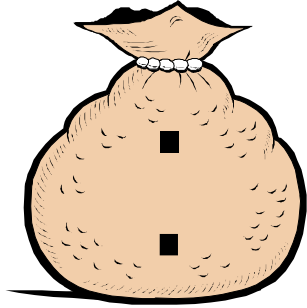

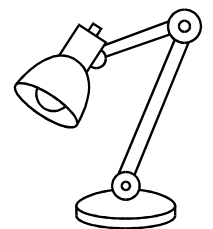
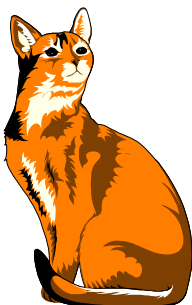
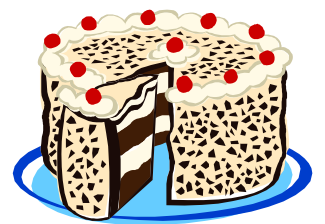
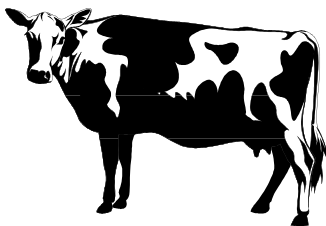
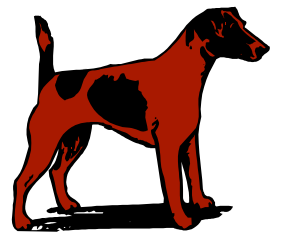
Comptabiliser les Full Card de l'élève

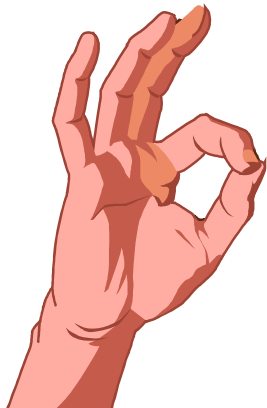
Aparellar el so inicial: Pàgina de demostració del mestre

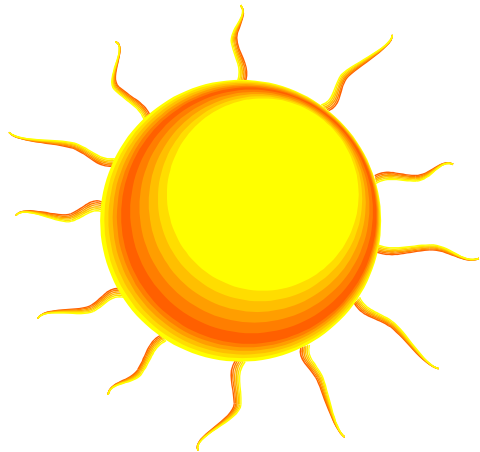

Aparellar el so inicial: Full de prova de l'alumne.

Comptar fonemes: Pàgina de demostració del mestre

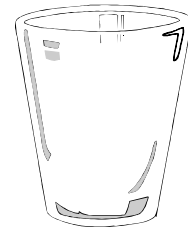
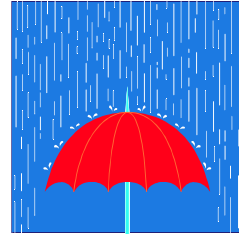
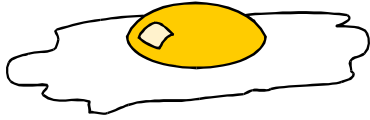

Comptar fonemes: l'un de l'altra de l'alumne

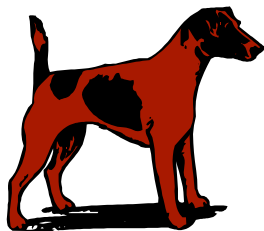
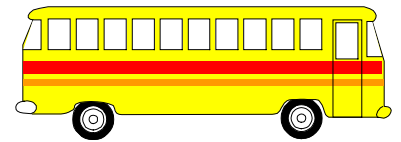
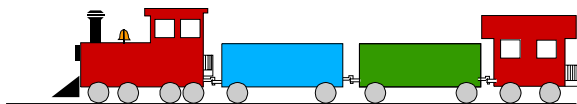
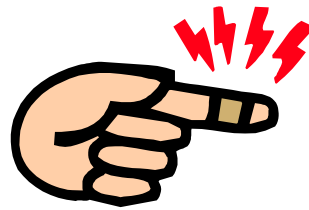
Comparar la llargada de les paraules: Pàgina de demostració del mestre

Comparar la llargada de les par

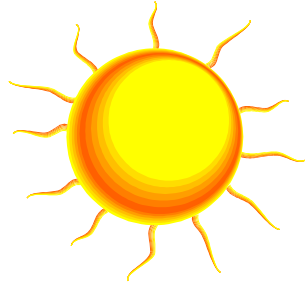
l'alumne.

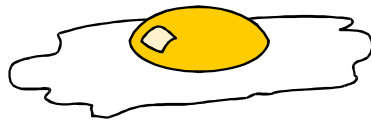

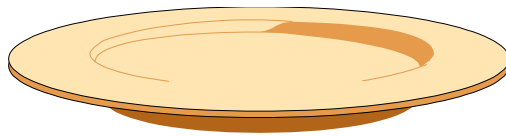
Representar els fonemes amb lletres: Pàgina de demostració del mestre

Representar els fonemes amb lletres: Full de prova de l'alumne

Taula 1. Sons consonàntics en català

Sons consonàntics	Grafies		Exemples de paraules segons la posició del so ¹¹							
	Lletres	Dígrafs	Inicial	Inicial/ Medial	Medial			Final		
				CCV	VCV	VCCV	VCCV	VC	VCC	
Oclusius	[p]	p		peix	prim planxa	llapis	trompeta	capsa	tap	serp
	[b]	b v		balcó	abric blanc	gàbia	selva	dissabte	tub	amb
	[t]	t		tap	trompeta	aixeta	vestit		ganivet	font port
	[d]	d		didal	quadre	didal	guàrdia		fred	
	[k]	c q x	qu	cuc quiosc quadre	crostó bicicleta	xocolata jaqueta	balcó forquilla cinquanta	injecció taxi	cuc	quiosc blanc
	[g]	g	gu	guix gàbia	bolígraf regle	àguila fregall	vingui cargol		càstig	fang llarg
Fricatius	[f]	f		forquilla	fregall flam	semàfor	confit		bolígraf	bolígrafs
	[v] ¹²	v		vaca	-----	cova	advocat canvi selva servei			
	[z]	z s		zero	-----	trapezi ase	pinzell esmorza			-----
	[s]	c ç s	ss	cirera semàfor	-----	bicicleta tassa plaça	ambulànci a jersei llençol	vestit explica	llaç llapis	descaç
	[ʒ]	g j	ig	gerro jaqueta	-----	pluges pijama	albergínia taronja		lleig mig	-----
	[x]	x	ix	xocolata	-----	aixeta mixet	planxa		guix peix	
Africats	[dʒ]		tg tj	-----	-----	metge mitjó	-----	-----	-----	-----
	[tʃ]		tx	-----	-----	cotxe	-----	-----	-----	despatx
	[ts]		(ts)	-----	-----	potser	-----	-----	-----	gots
	[dʒ]		(dz)	-----	-----	horitzó	-----	-----	-----	
Laterals	[ʎ]		ll	llaç	-----	forquilla	ratlla		pinzell	ulls
	[l]	l	l.l	lila	planxa	ambulància putxinel.li	enlaire	balcó	cargol	pals
Vibrants	[r]	r	rr	regle	-----	gerro	enraona	-----	-----	-----
	[r]	r		-----	abric prendre	cirera	-----	cargol	semàfor	carn
Nasals	[m]	m		mitjó	-----	pijama	armari	ambulan cia	flam	flams
	[n]	n		nen	-----	albergínia	carnisser	llençol	nen	carn
	[ɲ]		ny	nyap	-----	muntanya			bony	anys

¹¹ Exemples extrets de MATA, M. (1980): *Fonemes, sons i grafies del vocabulari bàsic català*. AAPSA Rosa Sensat. Barcelona

¹² En el català central tarragoní.

	[ŋ]		(nc) (ng)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	banc fang
--	-----	--	--------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------------

V indica qualsevol vocal; C indica qualsevol consonant; **C** indica la consonant analitzada

Taula 2. Classificació dels sons consonàntics ¹³

Mode d'articulació	Zona d'articulació	LABIALS				DENTALS				PALATALS		VELARS	
		Bilabial		Labiodental		Dentals		Alveolars					
		Sord	Sonor	Sord	Sonor	Sord	Sonor	Sord	Sonor	Sord	Sonor	Sord	Sonor
OCCLUSIUS		p (pa)	b (bo)			t (te)	d (do)					k (col)	g (gat)
FRICATIUS			(β) (la bota)	f (fil)	v (vi)		(δ) (la dona)	s (so)	z (zoo)	ʃ (xoc)	ç (joc)		(ɣ) (a gota)
LATERALS									l (la)		λ (llac)		
VIBRANTS									r/r (cara) (roc)				
NASALS			m (mà)		(m̃) (àmfora)				n (no)		ɲ (any)		(ŋ) (fang)
ALTRES			w (quan)								j (noia)		

¹³ Taules extretes del llibre de text: AGULLO, MA., ARENY, M., RICO, A. TERUEL, ME. (1987): *Lengua Catalana PUNTAL-1.BUP* 1er. Barcelona. Ed. Vicens Vives.

Taula 3. El sistema vocàlic català ¹⁴

The diagram illustrates the Catalan vowel system. On the left, a sagittal cross-section of the human head shows the vocal tract. The hard palate is labeled 'P' and the tongue is labeled 'LI'. A triangle is drawn with vertices 'd' (top-left), 't' (top-right), and 'LI' (bottom), representing the articulation of the stop consonants /d/ and /t/. On the right, a vowel trapezoid plots the vowels: 'i' (top-left), 'u' (top-right), 'e' (middle-left), 'ə' (center), 'o' (middle-right), 'ɛ' (bottom-left), 'ɔ' (bottom-right), and 'a' (bottom-center).

P: PALADAR
 LI: LENGUA
 d: dur
 t: tou

Below the main diagram are nine sagittal cross-sections of the vocal tract, each illustrating the tongue position for a specific vowel: 'i', 'u', 'e', 'ə', 'o', 'ɛ', 'ɔ', and 'a'. Red arrows indicate the direction of the tongue and the path of the air stream.

¹⁴ Taules extretes del llibre de text: AGULLO, MA., ARENY, M., RICO, A. TERUEL, ME. (1987): *Lengua Catalana PUNTAL-1.BUP 1er.* Barcelona. Ed. Vicens Vives.

Taula 4. Sons vocàlics en català

Sons vocàlics	Grafies	Exemples de paraules segons la posició del so vocàlic		
		Inicial	Medial	Final
[a]	a	any	tap	mà
[ɛ]	e		mel	cafè
[e]	e	euga	serp	té
[ə]	a e	elefant	balcó llençol	poma pare
[i]	i	indi	crit	ciri
[ɔ]	o	os	sol	tro
[o]	o	ós	Llop forquilla	bastó
[u]	u	ungla	mntanya	blau

	anterior	central	posterior
tancats	/i/		/u/
semitancats	/e/		/o/
semioberts	/ɛ/	/ɔ/	/ɔ/
oberts		/a/	

	Central	Occidental	Balear
tònic	/i/ /u/ /e/ /ɛ/ /ə/ /ɔ/ /o/ /a/	/i/ /u/ /e/ /ɛ/ /ə/ /ɔ/ /o/ /a/	/i/ /u/ /e/ /ɛ/ /ə/ /ɔ/ /o/ /a/
àton	/i/ /u/ /ə/	/i/ /u/ /e/ /ɛ/ /ə/ /ɔ/ /o/ /a/	/i/ /u/ /ə/

Taula 5. Quadre de l'Evolució Fonològica en català. Elaborat per Laura Bosch (1987)

QUADRE DE L'EVOLUCIÓ FONOLÒGICA EN CATALÀ. Elaborat per Laura BOSCH

■: 90 % ▨: 80 % ◻: 70 % ◻◦: 60 % ◻: 50 % o menys

Edats						
		3	4	5	6	7
Sons						
NASALS	m	■				
	n	■				
	ɲ	◻◦	◻◦	◻	▨	■
	ŋ	■				
		■				
OCLUSIVES	p	■				
	t	■				
	k	■				
	b	■				
	d	◻	◻	■		
	g	■				
FRICATIVES	f	■				
	s	◻	◻◦	◻	◻	◻
	z	◻	◻	◻◦	◻◦	◻
	ʃ	◻	▨	■		
	ʒ	◻	◻◦	◻◦	◻	▨
AFRICADES	tʃ	▨	■			
	dʒ	◻	◻	◻	◻	◻
LÍQUIDES	l	■				
	λ	◻	◻	◻	◻	◻
	r	▨	▨	■		
DIFTONGS	r̄	◻	◻◦	▨	▨	■
	<	■	■			
	>	▨	■			
G	nas. + oclus.	◻◦	◻◦	◻	◻	▨
	nas. + fric.	◻	◻◦	◻	◻	▨
	(/s/ +) C(+ /s/)	◻	◻◦	◻	◻	▨
	triples	◻	◻◦	◻	◻	▨
	C + /l/	▨	■			
S	C + /r/	◻◦	▨	▨	■	
	lip. + C	◻	◻	▨	■	

Apèndix B. CALENDARI SUGGERIT PER A PREESCOLAR

A continuació es suggereix un calendari per progressar amb les activitats en la vostre classes de l'Etapa Infantil. Si us plau, recordeu que només és un suggeriment. Com que les activitats estan seqüenciades per dificultat, cal mantenir l'ordre suggerit en la seva introducció. Amb tot, caldrà que el ritme en que vosaltres ho introduïu s'adapti a les dificultats i necessitats dels vostres alumnes. A mesura que es vagi desenvolupant cada activitat, és necessari que observeu els vostres alumnes atentament per determinar el nivell d'interès i comprensió de cadascun d'ells. Apart d'això, el calendari suggerit recull la metodologia tradicional per introduir, practicar, ampliar i revisar una activitat. Recomanen que les activitats es repeteixin sovint, fins i tot quan s'ofereixin les noves activitats. En aquest sentit, trobareu que els vostres nens presenten diferents necessitats. Quan més varieu les activitats ja conegudes i incrementeu la seva complexitat, més interessats i estimulats continuaran els nens més avançats. I mentre, podreu donar un suport extra i practicar més amb els que ho necessitin.

Hem intentat repartir les activitats entre els tres nivells de P3, P4 i P5 suggerint les activitats que es poden variar cada dues setmanes. En general, a P3 s'haurien de treballar els *Jocs d'Escollar i les Rimes i iniciar la noció de Paraules i Frases*; a P4 caldria desenvolupar els *Jocs amb Paraules i Frases i Consciència de Sí.l.laba* i a P5 els jocs amb els *Sons inicial i Final i Fonemes* amb la introducció el darrer trimestre de les grafies. Finalment, a primer de Cicle Inicial es treballaria la correspondència fonema-grafema i el lletreig. Sempre, i en funció dels alumnes es podrà començar repassant les activitats del darrer trimestre del nivell anterior o introduir, el darrer trimestre, les activitats del primer trimestre del següent nivell. A les pàgines 136 i 137 trobareu un imprès amb el llistat de les activitats perquè pogueu fotocopiar-lo i utilitzar-lo en la planificació i seguiment de les activitats que introduïu i reviseu. En aquest sentit, podeu tenir a la vista la freqüència en que heu repetit cada activitat. Així, conjuntament amb el vostre registre diari dels alumnes, podreu tenir constància de la periodicitat en que heu introduït noves activitats i quan heu repetit o modificat les antigues.

Exemple d'activitats que es poden fer durant P3

- Setmana 1 (octubre)

3A	Escoltant sorolls
4A	Poesies, cançons i cantarelles

- Setmana 3

3A	Escoltant sorolls
3B	Escoltant seqüències de sons
4A	Poesies, cançons i cantarelles

- Setmana 5 (novembre)

3B	Escoltant seqüències de sons
3C	Patufet, on ets?
4B	Contes/històries rimades

- Setmana 7

4A	Poesies, cançons, cantarelles
3B	Escoltant seqüències de sons
3D	Amagant el despertador

- Setmana 9 (desembre)

3D	Amagant el despertador
3A	Poesies, cançons, cantarelles
3C	Patufet, on ets?

- Setmana 11

3E	Qui diu què?
4B	Contes/històries rimades
4C	Emfasitzant rimes a través del moviment

- Setmana 13 (gener) 4B Històries rimades
 3F Xiuxiuejar el nom
 4C Emfasitzant rimes a través del moviment
- Setmana 15 4A Poesies, cançons, cantarelles
 3C Patufet, on ets?
 3E Qui diu què?
- Setmana 17 (febrer) 4A Poesies, cançons, cantarelles
 3F Xiuxiuejar el nom
 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
- Setmana 19 3C Patufet, on ets?
 4B Contes/històries rimades
 4A Poesies, cançons, cantarelles
- Setmana 21 (març) 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
 4B Contes/Històries rimades
 4A Poesies, Cançons, Cantarelles
- Setmana 23 3H El joc del telèfon (joc del xiuxiueig)
 4B Contes/Històries rimades
 4C Emfasitzant rimes a través del moviment
- Setmana 25 (abril) 3E Qui diu què?
 3I Recordes? (Seqüència d'ordres)
 4A Poesies, cançons, cantarelles
- Setmana 27 4D Paraules rimades
 3H El joc del telèfon (joc del xiuxiueig)
 4B Contes/Històries rimades
- Setmana 29 (maig) 3F Xiuxiuejar el nom
 4A Poesies, cançons, cantarelles
 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
- Setmana 31 4B Contes/Històries rimades
 4C Emfasitzant rimes a través del moviment
 3I Recordes? (Seqüència d'ordres)
- Setmana 33 (juny) 3I Recordes? (Seqüència d'ordres)
 4B Contes/Històries rimades
 4D Paraules rimades
- Setmana 34 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
 4A Poesies, cançons, cantarelles
 3C Patufet, on ets?
- Setmana 35 3I Recordes? (Seqüència d'ordres)
 4D Paraules rimades
 4A Poesies, cançons, cantarelles

Exemple d'activitats que es poden fer durant P4

- Setmana 1-4 (octubre) Repassar activitats anteriors
- Setmana 5 (novembre)
 - 4B Contes/Històries rimades
 - 5C Escoltant paraules en frases
 - 6A "Picant" noms
- Setmana 7
 - 4A Poesies, cançons, cantarelles
 - 3H El joc del telèfon (joc del xiuxiueig)
 - 4E Fem rimes!
- Setmana 9 (desembre)
 - 4B Contes/Històries rimades
 - 6A "Picant" noms
 - 4C Emfasitzant rimes a través del moviment
- Setmana 11
 - 4A Poesies, cançons, cantarelles
 - 5C Escoltant paraules en frases
 - 4G Rimes amb accions
- Setmana 13 (gener)
 - 4A Poesies, cançons, cantarelles
 - 5C Escoltant paraules en frases
 - 3I Recordes? (Seqüència d'ordres)
- Setmana 15
 - 4B Contes/Històries rimades
 - 4G Un vaixell carregat de...
 - 5D Exercicis amb paraules curtes i llargues
- Setmana 17 (febrer)
 - 4A Poesies, cançons, cantarelles
 - 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
 - 6B Traient una cosa de la capsa
- Setmana 19
 - 4B Contes/Històries rimades
 - 6A "Picant" noms
 - 5D Exercicis amb paraules curtes i llargues
- Setmana 21 (març)
 - 4A Poesies, cançons, cantarelles
 - 4G Rimes amb accions
 - 6C El successor del rei o de la reina
- Setmana 23
 - 4B Contes/Històries rimades
 - 3I Recordes? (Seqüència d'ordres)
 - 5D Exercicis amb paraules curtes i llargues
- Setmana 25 (abril)
 - 4H El llibre de rimes
 - 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
 - 5C Escoltant paraules en frases
- Setmana 27
 - 4B Contes/Històries rimades
 - 6A "Picant" noms
 - 7E Parelles de paraules I: Treure un so (anàlisi)
- Setmana 29 (maig)
 - 7E Parelles de paraules I: Treure un so (anàlisi)
 - 6D Escoltar primer, mirar després
 - 5D Exercicis amb paraules curtes i llargues
- Setmana 31
 - 4B Contes/Històries rimades

- 5E Paraules en i fora de context
 - 7F Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)
- Setmana 33 (juny)
 - 7F Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)
 - 4H El llibre de rimes
 - 3I Recordes? (Seqüència d'ordres)
- Setmana 35
 - 4H El llibre de rimes
 - 7E Parelles de paraules I: Treure un so (anàlisi)
 - 7F Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)

Exemple d'activitats que es poden fer a P5

- Setmana 1 (octubre)
 - 7C Trobant coses: fonemes inicials
 - 7E Parelles de paraules I: Treure un so (anàlisi)
 - 7F Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)
- Setmana 3
 - 7D En què estic pensant
 - 6B Traient una cosa de la capsa
 - 5C Escoltant paraules en frases
- Setmana 5 (novembre)
 - 4H El llibre de rimes
 - 7F Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)
 - 3H El joc del telèfon (el joc del xiuxiueig)
- Setmana 7
 - 4B Contes/Històries rimades
 - 5E Paraules en i fora de context
 - 4G Rimes en accions
- Setmana 9 (desembre)
 - 4H El llibre de rimes
 - 7D En què estic pensant
 - 7G Diferents paraules, el mateix fonema final
- Setmana 11
 - 8A Paraules de dos sons
 - 4E Fem rimes!
- Setmana 13 (gener)
 - 8A Paraules de dos sons
 - 8B Paraules de tres sons
 - 7D En què estic pensant
- Setmana 15
 - 8B Paraules de tres sons
 - 7G Diferents paraules, el mateix fonema final
 - 4A Poesies, cançons, cantarelles
- Setmana 17 (febrer)
 - 7F Parelles de paraules II: Afegir un so (síntesi)
 - 8B Paraules de tres sons
 - 4E Fem rimes!
- Setmana 19
 - 7D En què estic pensant
 - 8C Grups consonàntics: Afegint i traient sons inicials
 - 6A "Picant" noms

- Setmana 21 (març)
 - 8C Grups consonàntics: Afegint i traient sons inicials
 - 8D Grups consonàntics: Afegint i traient sons medials
 - 4G Rimes amb accions

- Setmana 23
 - 6B Traient una cosa de la capsa
 - 8B Paraules de tres sons
 - 4B Contes/Històries rimades

- Setmana 25 (abril)
 - 8C Grups consonàntics: Afegint i traient sons inicials
 - 8D Grups consonàntics: Afegint i traient sons medials
 - 7C Trobant coses: fonemes inicials

- Setmana 27
 - 8B Paraules de tres sons
 - 7I La teranyina

Nota: Les altres setmanes es pot aprofundir en el treball de treure i afegir sons inicials, finals o medials o exercitar la correspondència so-gràfia (Vegis el capítol “Introducció de les lletres i al lletreig”).

Cas que calgui **reforçar l’aprenentatge d’algun alumne es pot impartir aquest programa seguint aquestes orientacions, en vuit mesos, amb una dedicació diària de uns 15 a 20 minuts.**

Apèndix C. CALENDARI SUGGERIT PER A PRIMER GRAU DE CICLE INICIAL

El que segueix a continuació és només un suggeriment de com es poden planificar i distribuir les activitats. A primer de Cicle Inicial, el programa està pensat per treballar-lo de la mateixa manera que a Preescolar excepte de que es fa molt més ràpid i les noves activitats s'introdueixen més ràpidament. Com en Preescolar les activitats s'introdueixen, es practiquen, s'amplien i es revisen. Amb tot no es fan amb tanta freqüència ni duren tant de temps. La durada del temps que es dediqui amb les primeres activitats d'escoltar i rimar i al concepte de paraules i frases dependrà de les necessitats del desenvolupament que presentin els nens de la vostra classe.

Com en el calendari de Preescolar, es convenient treballar-ho diàriament durant aproximadament uns 15 minuts i dedicar-hi un temps predeterminat cada dia. Per ser utilitzat a primer, no obstant es pot reduir a un trimestre enlloc dels vuit mesos del Preescolar. Però lògicament, depenent del nivell dels alumnes i del seu progrés es podria necessitar més temps. Amb tot, assegureu-vos que els vostres alumnes han aconseguit un nivell adequat de consciència fonèmica abans de que passin a un aprenentatge més formal de la lectura i dels grafemes; no estalvieu temps volent anar massa de pressa.

Per la majoria d'alumnes de primer, podeu abreviar els jocs d'escoltar i passar als jocs de rimes cantarelles i poesies sense més demora. Si els nens han treballat amb uns llibres de contes rimats al Preescolar, podríeu començar per aquí. Utilitzar textos familiars permet al nen a centrar-se en l'activitat. Però sigui quin sigui l'objectiu, escolliu aquells jocs que siguin més apropiats pels vostres alumnes i sentiu-vos lliures d'ampliar-los o fer-los més complexos segons les necessitats. Amb tot cal que tingueu en compte la seqüència de les activitats.

- Setmana 1 3B Escoltant seqüències de sorolls
 3H El joc del telèfon (el joc del xiuxiueig)
 4C Emfasitzant rimes a través del moviment

- Setmana 2 4A Poesies, cançons, cantarelles
 3I Recordes (seqüència d'ordres)
 4D Paraules rimades

- Setmana 3 4B Contes/Històries rimades
 5A Introduint la idea de "frase" o "oració"
 3G El joc dels disbarats (sense sentit)

- Setmana 4 5A Introduint la idea de "frase" o "oració"
 4A Poesies, cançons, cantarelles
 3I Recordes (seqüència d'ordres)

- Setmana 5 4B Contes/Històries rimades
 4E Fem rimes!
 5A Introduint la idea de "frase" o "oració"

- Setmana 6 5B Introduint la idea de paraula
 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
 4F Un vaixell carregat de...

- Setmana 7 5B Introduint la idea de paraula
 4B Contes/Històries rimades
 4G Rimes amb accions
- Setmana 8 5C Escoltant paraules en frases
 3H El joc del telèfon (el joc del xiuxiueig)
 4H El llibre de rimes
- Setmana 9 5C Escoltant paraules en frases
 4H El llibre de rimes
 4C Emfasitzant rimes a través del moviment
- Setmana 10 5D Exercicis amb paraules curtes i llargues
 5E Paraules en i fora de context
 4B Contes/Històries rimades
- Setmana 11 5D Exercicis amb paraules curtes i llargues
 4H El llibre de rimes
 6A “Picant” noms
- Setmana 12 6A “Picant” noms
 5E Paraules en i fora de context
 6B Traient una cosa de la capsa
- Setmana 13 5E Paraules en i fora de context
 4B Contes/Històries rimades
 5C Escoltant paraules en frases
- Setmana 14 6D Escoltar primer, mirar després
 3G El joc dels disbarats (sense sentit)
 4H El llibre de rimes
- Setmana 15 6D Escoltar primer, mirar després
 4F Un vaixell carregat de...
 7A Endevina qui és

Nota: A continuació es poden treballar les activitats dels capítols 8 i 9 alternant-les amb les activitats de lectura i escriptura.

Apèndix D

1. CANÇONS

♫ 1.1. L'ANY DEL REFRANY

Mes de gener
Mes de febrer
Febrer ventós
Cara de gos
Aquests és l'any
L'any del refrany.

Pel juliol
La forca al coll
Quan és agost
Ja bull el most
Aquests és l'any
L'any del refrany.

El març marçot
Mata qui pot
Abril finat
Fred acabat
Aquest és l'any
L'any del refrany.

Setembre ve
i és carbasser
Octubre mort
Pomes a l'hort
Aquest és l'any
L'any del refrany.

I quan ve el maig
Les flors a raig
Al mes de juny
La falç al puny
Aquests és l'any
L'any del refrany.

Novembre humit
Et farà ric
Desembre veus?
Any nou als peus
Aquests és l'any
L'any del refrany.

(Francesc Bofill)

Paraules màgiques: gener, febrer, ventós, gos, any, refrany, marçot, pot, finat, acabat, maig, raig, juny, puny, juliol, coll, agost, most, ve, carbasser, mort, hort, humit, ric, veus, peus.

Mes de ge - ner, mes de fe -
brer. Fe - brer ven - tós,
ca - ra de gos. A - questés
l'any. l'any del re - frany.

♪ 1.2. ARRI, ARRI, TATANET/CAVALLET

Arri, arri, tatanet/cavallet,
Que anirem a Sant Benet
Comprarem un panellet,
per dinar, per sopar
per en/la (nom del nen/a) no n'hi haurà.

Paraules màgiques: *tatanet/cavallet, Benet, panellet, sopar, haurà.*

Ar - ri, ar - ri, ta - ta - net, a - ni - rem a Sant Be - net, com - pra -
- rem un pa - ne - llet, per di - nar, per so - par, per en Jordi.

♪ 1.3. BIM, BOM

Bim, Bom
Les campanes de Salom
Toquen a festa i fan Bim, Bom
Bim, Bom.

Paraules màgiques: *dong, Salom.*

Bim, bom, les cam - pa - nes de Sa - lom to - quen a
les - taj fan, bim, bom, bim, bom!

♪ 1.4. LES CAMPANES

Ding, dong, ding, ding, dong!
Les campanes fan ding dong.

Ding, dong, ding, ding, dong!
I desperten a tothom. (F. Bofill, A. Puig i F. Serrat)

Paraules màgiques: dong, tothom.

The image shows a musical score for the song 'Les Campanes'. It consists of three staves of music in a 2/4 time signature. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics 'Ding, dong, ding, ding, dong! Les cam- pa- nes'. The second staff contains 'fan ding, dong. Ding, dong, ding, ding, dong! i des- per- ten'. The third staff contains 'a tot-hom.'.

♪ 1.5. CARGOL TREU BANYA

Cargol, treu banya
Puja a la muntanya
Cargol, treu vi
Puja al muntanyí

Cargol, treu banya
Puja a la muntanya
Cargol bover
Jo també vindré

Paraules màgiques: banya, muntanya, vi, muntanyí, bover, vindré

The image shows a musical score for the song 'Cargol Treu Banya'. It consists of two staves of music in a 2/4 time signature. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics 'Car-gol, treu ba- nya, pu- ja la mun- ta- nya, car-'. The second staff contains 'gol treu vi pu- ja al mun- ta- nyí.'.

♫ 1.6. CONILLETES, A AMAGAR

Conillets, a amagar, a amagar,
Que la llebre és a caçar
De nit i de dia
Cala foc a la masia
Cala foc al forn
Quantes hores són?

- Les set.../ Les deu...
- Una, dues, tres, quatre,...
- Conillets, esteu ben amagadets
- Síííí!
- Amagueu-vos bé
Que la llebreta ve!
- Que vingui
- Mireu que la llebreta s'alça!
- Que s'alci!

Conillets, sortiu, sortiu
que la llebre ja és al niu.

Paraules màgiques: amagar, caçar, dia, masia, forn, són, sortiu, niu.

The image shows a musical score for the song 'Conillets, a amagar'. It consists of three staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics: 'Co - ni - llets a a - ma - ga - ra a - ma - gar, que la lle - bre és a ca -'. The second staff contains: '- çar, de nit i de di - a ca - la foc a la ma -'. The third staff contains: '- si - a, ca - la foc al forn; quan - tes ho - res són?'. There is a small musical note symbol at the bottom left of the page.

♫ 1.7. LA COQUETA EN SUCRE

Qui la ballarà	Balli-la vostè	Jo la'n vull ballar
La coqueta amb sucre	Senyor/a (nom nen/a)	La coqueta en sucre
Qui la ballarà	Balli-la vostè	ja la'n vull ballar
Eixerit serà	que la balla bé!	Que la'n sé ballar

Paraules màgiques: ballarà, serà, vostè, bé.

Qui - la ba - lla - rà la co - que - ta amb su - cre?

Qui la ba - lla - rà, ei - xe - rit se - rà! Ba - lli - la vos -

tè se - nyo - re - ta ba - lli - la vos -
se - nyo - ret

tè, que la ba - lla bé!

♫ 1.8. L'ERIOÇÓ

L'erioçó	L'erioçó	L'erioçó
És rodó	Té calor	No té por
Cap per avall	Massa pell	Quan ve el gat
Un raspall	Sols per a ell!	L'ha punxat (F. Bofill, A. Puig, F. Serrat)

Paraules màgiques: erioçó, rodó, avall, raspall, calor, pell, ell, por, gat, punxat.

L'e - ri - có és ro - dó, cap per avall un ras - pall.

♪ 1.9. ESCARABAT BUM, BUM

Escarabat bum, bum
Posa-hi oli, posa-hi oli,
Escarabat bum, bum
Posa-hi oli en el llum.

Si en el llum no n'hi ha
A l'escalfeta, a l'escalfeta
Si en el llum no n'hi ha
A l'escalfeta n'hi haurà

Paraules màgiques: *bum, llum, ha, haurà.*

Es - ca - ra - bat bum bum, po - sa - hi o - li, po - sa - hi
o - li, es - ca - ra - bat bum bum, po - sa - hi o - li en el
llum. Si en el llum no n'hi ha, a l'es - cal - fe - ta, a l'es - cal -
fe - ta, si en el llum no n'hi ha, a l'es - cal - fe - ta n'hi hau - rà.

♪ 1.10. EL GEGANT DEL PI

El gegant del Pi
Ara balla, ara balla
El gegant del Pi
Ara balla pel camí.

El gegant de la Ciutat
Ara balla, ara balla
El gegant de la Ciutat
Ara balla pel terrat

Paraules màgiques: *Pi, camí, Ciutat, terrat.*

El ge - gant del Pi a - ra ba - lla, a - ra
ba - lla; el ge - gant del Pi a - ra ba - lla 'pel ca - mí.

♫ 1.11. LA LLUNA

La lluna, la pruna,
vestida de dol,
el pare la crida,
la mare la vol.

La lluna, la pruna
i el sol mariner,
son pare la crida
i sa mare també.

Paraules màgiques: **lluna, pruna, dol, vol, mariner, també.**

Musical notation for 'LA LLUNA' in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody is written on a single staff with lyrics underneath. The lyrics are: 'La lluna, la pruna, ves-ti-da de dol; el pa-re la cri-da; la ma-re la vol.' The piece ends with a double bar line and 'DC.' (Da Capo).

♫ 1.12. LA MASOVERA

La masovera se'n va al mercat (bis)
El mercat és el dilluns
El dilluns en compra llums. Llums!

Oh lai la, la masovera, la masovera
Oh lai la, la masovera se'n va al mercat

El dimarts en compra naps.
El dimecres compra nespres
El dijous en compra nous
El divendres, faves tendres
El dissabte tot s'ho gasta
El diumenge tot s'ho menja

Paraules màgiques: dilluns, llums, dimarts, naps, dimecres, nespres, dijous, nous, divendres, tendres, dissabte, gasta, diumenge, menja.

Musical notation for 'LA MASOVERA' in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody is written on a single staff with lyrics underneath. The lyrics are: 'La ma-so-ve-ra se'n va al mer-cat, el mer-cat és el di-lluns. El di-lluns en com-pra llums. Llums! Oh! lai la, La ma-so-ve-ra, la ma-so-ve-ra. Oh! lai la, La ma-so-ve-ra se'n va al mer-cat.' The piece ends with a double bar line.

♫ 1.13. EL MOSQUIT

Un mosquit
Eixerit
Si has badat
T'ha picat
Ui, ui, ai, ai
Ui, ui, ai. (F. Bofill, A. Puig i F. Serra)

Paraules màgiques: mosquit, eixerit, badat, picat.

The image shows a musical score for the song 'El Mosquit'. It consists of two staves of music in treble clef, 2/4 time. The melody is simple and consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics: 'Un mos - quit ei - xe - rit, si has ba - dat t'ha pi -'. The second staff contains the lyrics: 'cat. Ui, ui, ai, ai, ui, ai!'. The music is written in a simple, accessible style suitable for children's educational materials.

♫ 1.14. OLLES, OLLES, DE VI BLANC

Olles, olles de vi blanc
Totes són plenes de fang,
De fang i de maduixa,
Gira la cuixa
Qui es girarà
La (nom del nen/nena) serà

Paraules màgiques: blanc, fang, maduixa, cuixa, girarà, serà.

The image shows a musical score for the song 'Olles, Olles, de Vi Blanc'. It consists of two staves of music in treble clef, 2/4 time. The melody is simple and consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics: 'O - lles, o - lles de vi blanc, to - tes són ple - nes de fang, de fang i de ma -'. The second staff contains the lyrics: '- dui - xa, gi - ra la cui - xa; qui es gi - ra - rà? La Ma - ri - a se - rà!'. The music is written in a simple, accessible style suitable for children's educational materials.

♪ 1.15. PEDRA, PEDRETA

Pedra, pedreta,
Ben rodoneta
Tiroliolà
Tiroliroleta

Paraules màgiques: pedreta, rodoneta, tiroliroleta.

Handwritten musical notation for the song 'Pedra, pedreta'. It consists of two staves in 2/4 time. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, and the second staff contains the melody for the second line. The lyrics are written in a cursive hand below the notes.

Pe- dra pe - dre - ta , ben ro - do - ne - ta ti - ro - li - ro
là ti - ro - li - ro - le - ta .

♪ 1.16. PEIX, PEIXET

Peix, peixet
De la canya,
de la canya.
Peix, peixet
De la canya
al sarronet

Paraules màgiques: peixet, sarronet.

Handwritten musical notation for the song 'Peix, peixet'. It consists of two staves in 2/4 time. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, and the second staff contains the melody for the second line. The lyrics are written in a cursive hand below the notes.

Peix, pei - xet , de la ca - nya de la ca - nya
Peix, pei - xet , de la ca - nya al sar - ro - net .

♪ 1.17. PLOREU, PLOREU, NINETES

Ploreu, ploureu, ninetes
 Que el ruc està malalt
 Té mal a la poteta
 I el ventre li fa mal

No pot menjar civada
 sinó pinyons pelats
 no pot dormir a l'estable
 sinó amb coixins daurats

Paraules màgiques: malalt, mal, pelats, daurats

Handwritten musical score for 'PLOREU, PLOREU, NINETES'. The score is written on two staves in treble clef, 2/4 time, with a key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter and eighth notes. The lyrics are written below the notes: 'Plo - rev, plo - rev, ni - ne - tes, que el ruc es - tà ma - lalt; té mal a la po - te - ta i el ven - tre li fa mal. D.C.'

♪ 1.18. PLOU I FA SOL

Plou i fa sol
 Les bruixes es pentinen
 Plou i fa sol
 Les bruixes porten dol

Paraules màgiques: sol, dol

Handwritten musical score for 'PLOU I FA SOL'. The score is written on two staves in treble clef, 2/4 time, with a key signature of two sharps (F# and C#). The melody consists of quarter and eighth notes. The lyrics are written below the notes: 'Plou i fa sol, Les brui-xes es pen-ti-nen; plou i fa sol les brui-xes por-ten dol.'

♪ 1.21. TOTS ELS OCELLS QUE CANTEN

Tots els ocells que canten sense por,
s'amaguen quan arriba el caçador.
Ai caçador que bades, no era ell,
escolta bé com canta cada ocell.

Paraules màgiques: por, caçador, ell, ocell.

Musical notation for the song 'Tots els ocells que canten sense por'. It consists of two staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody is simple and repetitive. The lyrics are written below the notes: 'Tots els o-cells que can-ten sen-se por, s'a-ma-guen quan a-rri-ba el ca-ça-dor.' The piece ends with a double bar line and 'D.C.' (Da Capo).

♪ 1.22. EL TREN

Tuut, tuuut
Xic, xec, xac, xuc
Xic, xec, xac, xuc (bis)

Tuut, tuuut,
xic, xec, xac, xuc
xic, xec, xac, xuc (bis)

Ja surt el tren
Fent un xiulet
Haig de comprar
El meu bitllet.

Ja marxa el tren
a poc a poc
No fugis, tren
Que jo no hi sóc

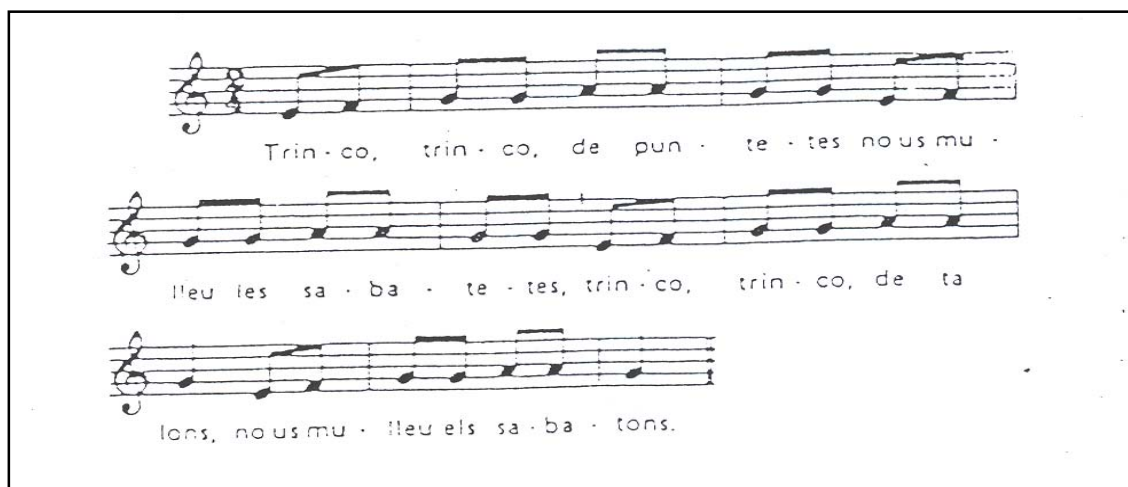
Paraules màgiques: tuut, xuc, xiulet, bitllet, poc, sóc.

Musical notation for the song 'El Tren'. It consists of four staves of music in G major and 2/4 time. The first two staves are instrumental, featuring the sounds 'Tuut, tuuut' and 'xic, xec, xac, xuc'. The third and fourth staves contain the lyrics: 'Ja surt el tren fent un xiulet, haig de comprar el meu bitllet!'. The piece ends with a double bar line.

♪ 1.23. TRINCO, TRINCO, DE PUNTTETES

Trinco, trinco, de puntetes, (caminar de puntetes)
No us mulleu les sabatetes,
Trinco, trinco de talons, (caminar de talons)
No us mulleu els sabatons

Paraules màgiques: puntetes, sabatetes, talons, sabatons.

The image shows three staves of musical notation in a single system, enclosed in a rectangular border. Each staff begins with a treble clef and a 3/4 time signature. The melody is a simple, repetitive sequence of eighth notes. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllable placement. The lyrics are: Trin-co, trin-co, de pun-te-tes nous mu- lleu les sa-ba-te-tes, trin-co, trin-co, de ta lons, nous mu- lleu els sa-ba-tons.

2. CANTARELLES

♪ 2.1. AI, QUIN FRED QUE FA!

Ai, quin fred que fa
Plou i neva, plou i neva
Ai, quin fred que fa
Plou i neva i nevarà

Paraules màgiques: fa, nevarà

♪ 2.2. AL LLIT

Al llit, al llit!
De seguida al llit
La lluna ha sortit
Correm tots cap al llit

Paraules màgiques: llit, sortit

♪ 2.3. CAMPANETA LA NING-NING

Campaneta la ning-ning
Jo l'amago, jo l'amago
Campaneta la ning-ning
Jo l'amago i no la tinc

Paraules màgiques: ning, tinc.

♪ 2.4. DALT DEL COTXE HI HA UNA NINA

Dalt del cotxe
Hi ha una nina
Que repica
Els cascavells
Trenta, quaranta
L'ametlla amarganta
Pinyol madur
Ves-te'n tu
Si tu no te'n vas
Nero, nero, nero
Si tu no te'n vas
Nero, nero, nas

Paraules màgiques: quaranta, amarganta, madur, tu, vas, nas

♪ 2.5. LA GALLINA PONICANA

La gallina ponicana
Pon un ou cada setmana
Pon-n'hi un
Pon-n'hi dos
Pon-n'hi tres
Pon-n'hi quatre
Pon-n'hi cinc
Pon-n'hi sis

Pon-n'hi set
Pon-n'hi vuit
Pon-n'hi nou
Pon-n'hi deu,
La gallina de la Seu
Diu que amaguis aquest peu!

Paraules màgiques: ponicana, setmana, deu, Seu, peu.

The image shows two staves of musical notation for the song 'La Gallina Ponicana'. The first staff is in 4/4 time and contains the melody for the first line of lyrics: 'La ca - lli - na po - ni - ca - na pon un ou ca - da set - ma - na; pon-n'hi:'. The second staff is in 3/4 time and contains the melody for the second line of lyrics: 'un: pon-n'hi dos, pon-n'hi tres; etc.'. The lyrics are written below the notes in a simple, handwritten style.

♪ 2.6. PLEGA'T, PLEGA'T, PAPERET

Plega't, plega't, paperet
Que farem un ocellet.
Plega't, plega't, paperó
Que farem un ocelló

Paraules màgiques: paperet, ocellet, paperó, ocelló.

The image shows two staves of musical notation for the song 'Plega't, Plega't, Paperet'. The first staff is in 2/4 time and contains the melody for the first line of lyrics: 'Ple - gat , ple - ga't pa - pe - ret que fa -'. The second staff is in 2/4 time and contains the melody for the second line of lyrics: 'rem un o - ce - llet'. The lyrics are written below the notes in a simple, handwritten style.

♪ 2.7. LA PORTA

Nyic, nyec, nyic, nyec
Tanca la porta, tanca la porta
Nyic, nyec, nyic, nyec
Tanca la porta que tinc fred!

Paraules màgiques: **nyec, fred**

♪ 2.8. RALET, RALET

Ralet, ralet,
Paga dineret

Paraules màgiques: ralet, dineret

♪ 2.9. SI LA BARQUETA ES TOMBA

Si la barqueta es tomba
Nena no tinguis por
Alça la corda enlaire
I fes un salt rodó

Paraules màgiques: por, rodó

♪ 2.10. UNI, DORI

Uni, dori
Teri, quatori,
Mata la veri
Viri, viron
Compte-les bé
Que dotze són

Paraules màgiques: **dori, quatori, viron, són**

3. POESIES

♥ 3.1. L'ABELLA

Abelleta **vola**
Per la farigola
Abelleta **vola**
Pel farigolar

JACINT VERDAGUER

♥ 3.2. ADMIREM LA FANTASIA

Admirem la fantasia
Del pollastre cantador
Que fa de despertador
Per la gent de la masia

♥ 3.3. AI, QUIN FRED QUE FA!

Ai, quin fred que **fa!**
Tinc les cames enrampades,
Tinc les mans encarcades,
Tinc el nas fet un glaç...

Si això dura no sé pas...
Ai, quin fred que **fa!**
Jo no el puc pas aguantar! JOSEP CARNER

♥ 3.4. ÀNEC I OCA

Un ànec i una **oca**
Damunt d'una **roca**
Embullen la **troca**
i toca a qui **toca**

Ni l'ànec és **soca**
que sembli una **lloca**
ni l'oca és tan **oca**
que arribi a tan**oca**

MIQUEL DESCLOT

♥ 3.5. ARA ARRIBA CARNESTOLTES

Ara arriba Carnestoltes
Tots sortim a donar **voltes**
Ens posem una **disfressa**
Cantem, ballem i fem **fressa**.

♥ 3.6. EL CARGOL

On vas cargol tan carregat?
Duc la casa o el terrat!

♥ 3.7. EL COLOM

Si algun cop feu la lloança
Del colom que vola tant
Digueu sense cap recança
Que és simpàtic i elegant.

♥ 3.8. LES FORMIGUES

Les formigues
trafagueres,
bellugoses
i feineres,
que caminen
en fileres,
arrepleguen
a l'estiu
les llavors
escadusseres
que han pispat
a les garberes;
les traginen
per dreces
i les guarden
dintre el niu.

♥ 3.9. EL GRILL

A la nit, ric ric
Dins del prat, rac, rac.
Al grill sap, ric, ric
Que és molt tard, rac, rac.

♥ 3.10. GRILLET FREDOLIC

Grillet fredolic
Que dins la nit bruna
Dius amb ton ric-ric
Cançons a la lluna

ANTONI NAVARRO

♥ 3.11. JA VE LA PRIMAVERA

Ja ve la primavera
Rossinyolet canteu
Les flors estan obertes
Veniu i oloreu, correu.

Una **rosa**, mig desclosa
un **clavell** que n'és de bell,
la **violeta** petita
La **tulipa** cap de **pipa**
Veniu i oloreu!

♥ 3.12. LA LLUNA, LA PRUNA

La lluna, la pruna
I el sol mariner
Les barques s'allunyen
Pintades de **verd**

Pintades de blau
Pintades de **blanc**
La plata, l'escata
La pota del **cranc**.

OLGA XIRINACH

♥ 3.13. PETITA I GENTIL

Sóc petita, sóc gentil
Sempre arribo el mes d'abril.

M'he posat només per joc
Un barret que és gran i és **groc**.

Pels pradells em trobareu
Mussenyora, quan passeu
Mireu bé dessota el **peu**.

3.14. EL ROSSINYOL

Un arbre grandió
A la vora d'un rierol
Va veure passar ufanós
Un petit rossinyol.

El rossinyol cantava tan **bé**
Que alegrava el masover
El masover molt content
Ho deia a tota la **gent**

4. RIMES/ DITES/ EMBARBUSSAMENTS

A la taula i al llit,
Al primer **crit**.

Adéu-siau que és tard i vol ploure
I el ruc no es vol **moure**

Avellanes, ametlles i **figues**
Són bones amigues.

Dotze gallines i un **gall**
Mengen tant com un **cavall**.

Marieta **vola, vola**,
tu que portes **camisola**.

Gos i **gat**, aquest conte s'ha acabat.
Gat i **gos** aquest conte s'ha **fos**.

I van ser **feliços** i van menjar **anissos**.

Papallona, baixa del **cel**
Que et donaré pa amb **mel**.

Qui menja **sopes**, se les pensa **totes**.

Si tens **set**, beu a **galet**.

Sota la **boteta** hi ha una rateta ben petiteta;
que petiteta que és la **rateta** que hi ha sota la **boteta**.

Tinc un **confit**, a la punta del **dit**.

Pel **gener**
Tanca la porta i seu al **braser**.

Febrer el **curt**,
Si entra dolent, pitjor en **surt**.

Març, **marçot**
Mata la vella vora del **foc**.

Abril,
Aigües **mil**.

Pel **maig**
Cada dia un **raig**.

El **juny**,
La falç al **puny**.

Juliol,
L'amo del **sol**.

A l'**agost**,
De seguida és **fosc**.

Setembre **vé**
I és **carbasser**

Si a l'octubre plou
El rovelló es **mou**.

Novembre humit
Et farà **ric**

El desembre **veus?**
Any nou als **peus**

Per la carretera un carreter
Porta un carro amb quatre rodes
Per la carretera un carreter
Porta un carro i passi-ho bé.

Tinc una son, una gana i una set
Que no dormo, ni menjo, ni bec.
Si dormia, menjava i bevia,
La son, la gana i la set em passarien.
Pero com no dormo, ni menjo, ni bec
No em fuig ni la son , ni la gana, ni la set.

Un plat pla, blau clar,
Ple de pebre negre està.

Una cabra	Si la cabra no hagués estat
Sedega	sedega
Bedega	bedega
Banyuda	banyuda
banyega	banyega
Peluda	peluda
I pelada	i pelada
Va tenir un cabrit	el seu cabrit no hauria estat
Sedec	sedec
Bedeg	bedeg
Banyut	banyut
Banyec	banyec
Pelut	pelut
I pelat	I pelat.

Una gallina	Si la gallina no hagués estat
Xica,	xica
Tica	tica
Mica	mica
Camacurta	camacurta
I ballarica	i ballarica
Va tenir sis fills	els seus fills no haurien estat
Xics	xics
Tics	tics
Mics	mics
Camacurts	camacurts
I ballarucs	i ballarucs.

6. SONS ONOMATOPEICS

ONOMATOPEIES PER TREBALLAR ELS SONS CONSONÀNTICS

- Fonemes oclusius /p/ /t/ /k/ /b/ /d/ /g/

/p/

pi, piii	el tren
pom pom	trucar a la porta
pam, pam	trucar a la porta
paf, paf	petar una bossa de plàstic,
pim, pim, pim	picar amb un martell
pataplum, pataplum	el timbal
pum, pum	tirar trets
piu, piu	el pollet
pii, pii	l'ocell

/t/

tu, tu, tu	el tren
tu uuuuuuuu	la sirena
tic tac, tic tac	el rellotge
tac, tac, tac	una aixeta que goteja
tarari, tararà	la trompeta
ta, ta, ta	una metralladora

/k/

cu -cut, cu -cut	el rellotge
quiquiriquí	cant del gall
cric, crac	obrir la porta amb una clau
croac, croac	granota
ric, ric	el grill
rac, rac	el grill
co, co, co, co	la gallina
qua. qua. qua	els ànecs

/b/

be eeee	el be
booooo	una explosió
barrabum, barrabum	un timbal
barram, barram	un timbal
bub, bub	el gos
boroom	una cosa que cau i es trenca
buuum	un tro

	/d/	
ding dong		un t.imbre modern
dua, du, dua, du, dua		acompanyament d'una cançó

	/g/	
glu, glu, gluc		una persona que s'ofega
go, go, go		un nen petit
glo, glo, gloc		un cantir que es buida
gr gr gr		el crit d'un lleó

• **Fonemes fricatius: /f/ /s/ /z/ /ʃ/ /ʒ/ /tʃ/**

	/f/	
ffffff		inflar un globus
ffffuuu		gat que es baralla amb un gos

	/s/	
ssssssss		globus que es desinfla, silenci,
sss pummm!		serp
		coet

	/z/	
zzzzzz		vol de l'abella, vol d'un avió
zum, zum		un cotxe que no es pot engegar

	/ʒ/	
zzzzzz		un molinet de cafè
zziz, zaz		soroll d'una serra

	/ʃ/	
xop		pedra que cau al aigua
xip, xap		xipollejar
xec		un llampec
xim, xim, xim		la pluja
xup, xup		el tren
xiu, xiu		xiuxiueig que fan alguns animals

	/ʒ/	
gi, gi, gi		la cigarra

	/tʃ/	
txic i txac		gent que xerra

• **Fonemes nasals: /n/ /m/ /ɲ/**

nang nang ning ning nii, naa, nii, naa	/n/	la campana gran la campana petita . l'ambulància
meu, meu mec, mec muuuu	/m/	gat la botzina la vaca
nyam, nyam nyigui, nyogui nyeeec, nyeeec nyigo, nyigo	/ɲ/	menjar un llit que li falta oli una porta que costa d'obrir el violí, l'acordió

• **Fonemes vibrants: /r/**

ruuuu rac, rac, rac ric, ric, ric rrrrrr	/r/	cotxe que arrenca la rata, el grill el grill la moto
---	-----	---

ONOMATOPEIES DELS SONS VOCÀLICS

tu-tuuuu! bub-bub! cu-cut! un cucut cuac-cuac! glu-glu-glu. ...! rrrum-rum! uf! hua! hua! hua! ziu-ziu!	/u/	la sirena d'un vaixell el clapit d'un gos rellotge de cucut un ànec un peix, una persona que s'ofega un cotxe una persona cansada el plor d'un nen volar
gloc, gloc, gloc. ...! cloc, cloc, cloc. ...! oh! croac, croac	/ɔ/	beure aigua soroll dels esclips en caminar exclamació de sorpresa granota

/o/

no	la negació
pom-pom!	trucar a la porta
pof!	una cosa que s'esclafa a terra
sooo!	fer parar un cavall

	/ɛ/	
beeeeee!		el be

	/e/	
eh!		un nen que crida

	/i/	
piing! -riiing!		el despertador, el timbre d'una
pi-piie!		xiulet d'un guàrdia
tilín!		campaneta
ring-ring-ring!		un telèfon
quiquiriquí!		un gall
dring!		dues copes que xoquen, un brindis
ni na, ni na, ni na		una ambulància
piu piu		uns pollets
pi piii!		el xiulet d'un tren
nyigo nyigo		un violí
iiiiii!		el renill d'un cavall
nyiiic!		porta que obre malament
tic tac		un rellotge
clinc		quelcom de metall que cau a terra
zim zam		les onades del mar

	/a/	
xap-xap!		xipollejar
bang!		una bala de pistola
nang!		una campana
nyam-nyam...!		menjar
pam, pam, pam		un timbal
xaf, xaf, , !		trepitjar fang .
tic-tac		un rellotge
ni-na, ni-na. ...!		una ambulància
cuac, cuac!		un ànec
ris ras !		la serra
ric-rac!		tancar la porta amb clau
ta-ta-ta-ta. ...!		una metrallera
ah!		sorpresa
ha-ha-ha-ha. ...!		riure
zim-zam, zim-zam!		les onades del mar

5. BIBLIOGRAFIA DE RECURSOS

- ALCOVERRO, C (1981): *Coll de carbassa*. Barcelona, Barcanova.
- AMADES, J (1983): *Costumari Català*. Barcelona: Ed. 62
- AMADES, J. (1982) *Folklore de Catalunya. Cançoner popular*. Barcelona. Selecta.
- BARJAU, GUARDIET (1982): *Expressió musical. Llibre de didàctica. Cicle Inicial 1-2*. Barcelona, Teide.
- BOFILL, F (1976): *Juguem cantant-2* Música: Ireneu Segarra. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, col. L'ocell de paper.
- BOSCH, L. (1987): *Avaluació del desenvolupament fonològic en nens catalonoparlants de 3 a 7 anys*. Barcelona, ICE.
- BUSQUÉ, M. (1979): *Violet Sant Pau*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CORMAND, JM., MATA, M. (1974): *Quadres de Fonologia Catalana per a l'Aprenentatge de la Lectura i l'Escriptura*". Barcelona. Dossiers Rosa Sensat.
- CORREIG, M Coord. (1989): *Juguem amb els sons*. Barcelona. Dossiers Rosa Sensat.
- CRIVILLE, BARGALLO (1993): *Música tradicional catalana I*. Barcelona, Ed. Civis.
- MATA, M. (1992): *Fonemes, sons i grafies del vocabulari bàsic català*. Barcelona. Dossiers Rosa Sensat.
- PUJOL, A. ROIG, T (1995): *Recull de poemes per a petits i grans*. Barcelona. Dossiers Rosa Sensat.
- SEDEC (1987): *Recursos per exercitar els sons*. Barcelona. Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya.
- VALERI, M.E, LISON, A. (1976): *Olles, olles de vi blanc*. Barcelona. La Galera.
- VOLTAS, M. Coord. (1989): *La immersió lingüística a parvulari*. Barcelona. Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya.

GLOSSARI

AFI: **Alfabet Fonètic Internacional**, establert a finals del s. XIX dins els sí de l'Associació Fonètica Internacional (*Association Phonétique Internationale*)

que, amb algunes modificacions, pot transcriure la major part de llengües parlades. Es regeix pel principi: “un sol signe per a cada so, un sol so per a cada signe”.

ALFABET/ABECEDARI: Conjunt de les grafies amb que representem per escrit els fonemes d’una llengua. Quan una grafia consta de dues lletres s’anomena dígraf.

Alfabet català:

a (a)	n (ena)
b (bé o bé alta)	o (o)
c (ce)	p (pe)
d (de)	q (cu)
e (e)	r (erra)
f (efa)	s (essa)
g (ge)	t (te)
h (hac)	u (u)
i (i)	v (ve baixa)
j (jota)	w (ve doble)
k (ca)	x (ics o xeix)
l (ela)	y (i grega)
m (ema)	z (zeta)

Dígraf:

gu
ig
ix
ll
ny
qu
rr
ss
sc
tx
tg

COMPRESIÓ: Formalment i en aquest context, es refereix a l’habilitat d’un individu per construir un model de significació relatiu tant al llenguatge parlat (és a dir, comprensió oral) com al llenguatge escrit (comprensió lectora).

CONEIXEMENT FONÈMIC: Veure “consciència fonèmica”

CONEIXEMENT FONOLÒGIC: Veure “consciència fonològica”.

CONEIXEMENT METALINGÜÍSTIC: Habilitat de centrar l’atenció sobre el llenguatge i reflexionar sobre la naturalesa, estructura i funcions. Engloba quatre tipus generals de coneixements: el coneixement metalingüístic, el de la paraula, el sintàctic i el pragmàtic.

CONSCIÈNCIA FONOLÒGICA (=CONEIXEMENT FONOLÒGIC, CONEIXEMENT FONÈMIC, CONEIXEMENT SEGMENTAL, CONSCIÈNCIA SEGMENTAL): Entendre com el llenguatge oral es pot dividir de diverses maneres en unitats més petites i com aquestes unitats es poden manipular.

CONSCIÈNCIA FONÈMICA: És el nivell més sofisticat de la consciència fonològica. La consciència fonèmica és entendre que les paraules estan formades per sons individuals o fonemes i tenir l’habilitat per manipular aquests fonemes ja sigui separant, ajuntant o canviant fonemes de les paraules per poder-ne formar de noves. El National Research Council¹⁵ distingeix així la consciència fonològica de la consciència fonèmica “El terme consciència fonològica es refereix a una apreciació general dels sons de la parla independentment del seu significat. Quan també es comprèn que les paraules es poden dividir en seqüències de fonemes, aquesta finíssima sensibilitat s’anomena consciència fonèmica”.

CONSCIÈNCIA SEGMENTAL: Veure “consciència fonològica”

CONSONANT LÍQUIDA: Consonant que apareix junt amb una altra consonant en un síl.laba. S’anomena així perquè es *fon* amb una consonant oclusiva. Ho són **m, n, l, r**.

¹⁵ Aparegut a la Revista SUPORTS, vol. 6, núm. 1, p. 98, primavera de 2002

CORDES VOCALS: A la part mitjana de la laringe hi ha uns petits músculs que poden vibrar amb el pas de l'aire. Quan respirem, les cordes vocals estan separades però s'ajunten i vibren quan emetem sons sonors.

DESCODIFICACIÓ: Tradicionalment és la conversió dels símbols impresos (és a dir, les grafies) en sons (principalment en síl·labes i paraules).

DIALECTE: Varietat d'ús d'una llengua en una regió o comunitat que es tradueix en una diferent pronunciació, estructures gramatical o ús del vocabulari. Aquestes diferències es donen respecte al que es denomina llengua estàndard o llengua principal.

DIFTONG: Síl·labes en què, al costat del nucli vocàlic -davant o darrere- trobem una altra grafia vocàlica, **i** o **u**, que representa un so intermedi, gradual, més tancat, menys perceptible. Aquest grup de fonemes vocàlics s'anomena diftong i s'emeten en una sola seqüència sil·làbica.

DIFTONGS CREIXENTS (<): Es passa d'un sol no vocàlic a un de vocàlic: només hi trobarem l'element *u*.

qua, gua (aigua, quars)
qüe, güe (qüestió, aigües)
qüi, güi (adeqüi, pingüi)
quo, guo (quòrum, paraiguot)

DIFTONGS DECREIXENTS (>): Es passa d'un so vocàlic a un de no vocàlic i minva l'obertura i la percepció.

ai (mai)	au (pau)
ei (remei)	eu (creu)
ei (rei)	eu (déu)
ai (bocoi)	au (nou)
oi (cofoi)	ou (tou)
ui (avui)	uu (duu)
ai (afaitar)	au (creurà)
ii (mustii)	iu (niu)

DÍGRAF: Grafia que consta de dues lletres

En català:

gu (cegues)	qu (poques)
ig (boig)	rr (sorra)
ix (faixa)	ss (russa)
ll (intel·ligent)	sc (escena)
ll (illa)	tx (cotxe)
ny (nyanyo)	tg (metge)

FONACIÓ: Producció de la veu. Per a la fonació fem servir el sistema respiratori. En la *inspiració*, l'aire entra pel nas i per la boca als pulmons que augmenten de volum i s'eixampla la caixa toràctica. En l'*expiració* –expulsió de l'aire a l'exterior- l'aire dels pulmons recorre la laringe i la faringe i acaba sortint per la boca pel nas. Al llarg d'aquest recorregut, el corrent d'aire pot sofrir modificacions: a la laringe, on hi ha les cordes vocals o a la boca. Com a resultat d'aquestes modificacions es produeixen els sons articulats, característics de la veu humana.

FONEMA: Fonema és la més petita unitat subsil·làbica susceptible de produir modificacions de significat. Es representen entre barres / /. La informació sonora que els parlants consideren significativa s'agrupa en fonemes o conjunts de trets distintius que ens permeten diferenciar les paraules d'una llengua

FONÈTICA: Estudia les característiques físiques i acústiques dels sons, independentment del significat que adoptin en un a llengua determinada. Els sons es representen entre claudàtors []. Utilitza els mètodes de les ciències naturals: com més precisos siguin els aparells de mesura –p. ex. l'espectògraf- més detallades seran les descripcions fonètiques. Les petites variacions en la pronúncia de la **m** de la paraula *mas* que es donen entre parlants diferents i en un mateix parlant, tindran interès des d'una perspectiva fonètica; la **m** pot sonar amb infinitat de petites variacions però un parlant català sempre hi entén el mateix significat: *mas*.

En lectura, la fonètica és només l'associació de lletres i sons per tal de poder pronunciar els símbols escrits; és un sistema d'ensenyar a llegir que s'afegeix al principi alfabètic, un sistema que té com un dels seus principals components, l'ensenyament de correspondències entre les lletres o grups de lletres i la seva pronúncia (Adams, 1990)

FONOGRÀFIC (Sistema): Sistema gràfic de representació en el que cada signe representa una unitat sublèxica sense significació (fonemes i síl·labes).

FONOLOGIA: Estudia els sons en relació amb el significat que adopten en una llengua determinada (fonemes). Utilitza mètodes més propis de la Lingüística i només aprofita una part de les dades que subministra la Fonètica. Si en la pronúncia de la **m** de la paraula *mas* hi haguessin variacions que donessin lloc a una altra unitat amb significat diferent –*nas*, *pas*, *vas*- estaríem en el camp de la Fonologia.

GRAFEMA/GRAFIA: Representació gràfica dels fonemes. Símbol amb què representem per escrit els fonemes d'una llengua.

Els grafemes no representen de forma biunívoca els sons de la parla: no reflecteixen la parla d'un sol individu, ni d'un grup, ni les diverses articulacions d'un mateix fonema (al·lòfons).

LOGOGRÀFIC (sistema): Sistema de representació gràfica en el que cada signe representa una unitat lingüística que posseeix una significació. Exemple: els dígitos són logogrames: 1 representa el concepte *un*; 2, el concepte *dos*, etc.

MEMÒRIA A CURT TERMINI: El contingut limitat i en canvi constant del que s'està atenent en un moment particular.

MEMÒRIA A LLARG TERMINI: La totalitat de coneixements i creences d'una persona sobre el món, incloent els resums de l'experiència prèvia

MODE D'ARTICULACIÓ: Posició més o menys tancada dels òrgans fonadors que provoquen l'obstacle en la sortida de l'aire. Segons el mode d'articulació els sons poden ser: oclusius, fricatiu, africats, nasals, vibrants, laterals.

ORTOGRAFIA: És la correspondència entre els fonemes i les grafemes d'una llengua. Aquesta correspondència s'organitza d'una forma específica en cada idioma i no és biunívoca (un grafema per a cada fonema). A vegades diferents grafemes poden representar un mateix fonema: "c-ç-s-ss" per /s/: *ceba*, *capaç*, *sac*, *rossa*; "s-z" per /z/: *casa*, *zebra*, "j-g" per /ʒ/: *joc*, *gerani*; en algunes regions, "b-v" per /b/: *bar*, *vas*; diferents fonemes es poden representar per una sola grafia "g" per /g/ i /ʒ/: *gat*, *gerro* i també, hi ha grafies que no corresponen a cap fonema o so: h per /ø/: *home*.

PRINCIPI ALFABÈTIC: Sistema en el que es basa el català escrit. És l'associació entre un nombre limitat de fonemes de la llengua parlada amb un nombre limitat de lletres de l'alfabet català. El coneixement del principi alfabètic implica conèixer que les paraules estan compostes de lletres que fan referència als fonemes (segments fonèmics) de la llengua parlada

PSEUDOPARAULES: Paraules correctes segons el codi d'una llengua però sense cap significat.

PUNT D'ARTICULACIÓ: Zones on es produeixen els sons i els òrgans que hi intervenen. Segons el punt d'articulació els sons poden ser: palatals, velars, alveolars, dentals, labiodentals, bilabials.

SEMICONSONANT: En una síl·laba, quan l'articulació es realitza en una ràpida transició entre un tancament consonàntic i un altre d'obertura vocàlica: **quatre, miau.**

SEMIVOCAL: En una síl·laba, quan l'articulació es realitza en una ràpida transició entre una obertura vocàlica i un tancament consonàntic, a la inversa de la semiconsonant: **gaire, moure, mai.**

SÍL·LABA: Fonema o grup de fonemes que es pronuncien en una sola emissió de veu. En català tota síl·laba suposa forçosament un fonema vocàlic acompanyat o no d'un o més fonemes consonàntics. La **vocal** forma el nucli o centre de la síl·laba i els altres fonemes, el marge. Entre el nucli i el marge hi poden haver **consonants líquides** (pla, art), **semiconsonants** (quants, aigua) i **semivocals** (mai, avui).

SÍL·LABA OBERTA O LLIURE: Acaben en nucli o vocal: **fla-ma.**

SÍL·LABA TANCADA O TRAVADA: Acaben en marge o consonant: **ar-mat.**

SO: És una sensació auditiva que percebem a partir de les ones sonores propagades a través de l'aire o de qualsevol altre medi.

SONS AFRICATS: Fa referència al mode d'articulació dels sons consonàntics. Quan hi ha un tancament total seguit d'un fregament: **cotxe, boig.**

SONS ALVEOLARS: Fa referència al punt d'articulació dels sons consonàntics. Si l'estrenyiment de la sortida de l'aire es produeix entre la llengua i les genives interiors superiors o alvèols: **rei, sal.**

SONS BILABIALS: Fa referència al punt d'articulació dels sons consonàntics. Si l'estrenyiment de la sortida de l'aire es produeix entre els dos llavis: **bota, pot.**

SONS CONSONÀNTICS O CONSONANTS: Quan el corrent d'aire expirat és interromput per la boca.

SONS DENTALS: Fa referència al punt d'articulació dels sons consonàntics- Si l'estrenyiment de la sortida de l'aire es produeix entre les dents: **dau, paret.**

SONS FRICATIUS: Fa referència al mode d'articulació dels sons consonàntics. Quan hi ha un estrenyiment del canal de sortida que produeix un fregament, una fricció en la sortida de l'aire.

En català són fricatius els fonemes

/f/ (fum)	/v/ (vi)	/s/ (sol)
/z/ (zebra)	/ʒ/ (joc)	/ʃ/ (xoc)

i les variants fricatives **/β/** la **bota**, **/ð/** la **dona**, **/ɣ/** la **gota**, dels fonemes oclusius **/b/**, **/d/**, **/g/**

SONS LABIODENTALS: Fa referència al punt d'articulació dels sons consonàntics. Si l'estreyniment de la sortida de l'aire es produeix entre les dents i el llavi superior: **foca**.

SONS LATERALS: Fa referència al mode d'articulació dels sons consonàntics. Quan l'aire surt per un cantó de la boca o per tots dos.

/l/ (ala)	/λ/ (llum)
------------------	-------------------

SONS NASALS: Fa referència al mode d'articulació dels sons consonàntics. Quan hi ha una obertura del canal nasal en l'emissió del so i l'aire hi ressona

/n/ (nas)	/m/ (mas)	/ɲ/ (nyap)
------------------	------------------	-------------------

SONS OCLUSIUS: Fa referència al mode d'articulació dels sons consonàntics. Es caracteritza perquè, quan es pronuncien, es produeix una interrupció completa del pas de l'aire cap a l'exterior. Aquesta interrupció es deguda a la unió de dos òrgans de l'aparell fònic.

En català hi ha sis fonemes oclusius

/b/ (bes)	/d/ (dit)	/g/ (gat)
/p/ (pa)	/t/ (tu)	/k/ (cosa)

i les variants articulatòries **[β]**, **[ð]**, **[ʃ]** que s'articulen com a fricatius (veure fonemes) fricatius

SONS PALATALS: Fa referència al punt d'articulació dels sons consonàntics. Si l'estreyniment de la sortida de l'aire es produeix entre la llengua i el paladar dur: **jardi**, **llop**,

SONS SONORS: En l'emissió, les cordes vocals s'ajunten i vibren quan passa l'aire (**bo**, **mà**, **dit**, **rosa**, **zoo**, **cara**, **nen**, **joc**, **llac**, **gat**,...). Es pot comprovar pronunciant algun d'aquests sons i posant alhora la punta dels dits a la nou del coll.

SONS SORDS: En l'emissió, l'aire passa per la laringe sense fer vibrar les cordes vocals. Es pot comprovar pronunciant paraules que duguin els sons en negreta (**pa**, **te**, **col**, **xoc**, **rossa**,...), per exemple, i posant alhora les puntes dels dits a la nou del coll.

SONS VELARS: Fa referència al punt d'articulació dels sons consonàntics. Si l'estreyniment de la sortida de l'aire es produeix entre la llengua i el vel del paladar: **gol**, **casa**.

SONS VOCÀLICS O VOCALS: Quan el corrent d'aire expirat surt per la boca o pel nas sense cap interferència; les modificacions es produeixen a les cordes vocals i la boca i la faringe les reforcen. Són molt perceptibles.

SONS VIBRANTS: Fa referència al mode d'articulació dels sons consonàntics. Quan vibra la punta de la llengua: **/r/** (roca), **/r/** (cara)

VEU:
a la comunicació oral.

Emissió dels sons de la llengua parlada que ens serveix per